

Шляхи розвитку української науки:

суспільний дискурс

У номері:

- *Новий Науково-інноваційний фонд для України від США*
- *КМУ ухвалив постанову щодо строків державної атестації наукових установ*
- *НФДУ розробляє стратегію з питань відкритої науки*
- *Національна ідентичність в інформаційну добу: еволюція поглядів в українському вимірі проблеми*
- *Психологічна адаптація військовослужбовців ЗСУ до мирного життя: науково-організаційні аспекти*

№ 4 (197)

квітень

Київ 2024

**Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів
державної влади**

Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативної інформації
(Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101)
Заснований у 2005 р. Видається щомісяця.

Головний редактор В. Горовий, д-р іст. наук, проф., заслуж. діяч науки і техніки України, заст. генерального директора НБУВ. Редакційна колегія: К. Лобузін, д-р наук із соц. комунікацій; Л. Костенко, канд. тех. наук, лауреат Держ. премії України в галузі науки і техніки; Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій (заст. головного редактора); О. Натаров (упорядник).

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, <http://nbuviap.gov.ua/>.

Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс

№ 4 (197) квітень 2024

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, 2024

Київ 2024

ЗМІСТ

Сесія Загальних зборів НАН України	3
Аналітичний погляд	5
Наука – для обороноздатності країни	33
Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти	35
Наука і влада	37
Міжнародне наукове співробітництво	41
Наукові дослідження коронавірусу COVID-19	46
Новини наукового розвитку	48
Проблеми енергозбереження	54
Науково-організаційні заходи	56
Цифрова трансформація суспільства, упровадження інноваційної моделі економіки	61
Бібліотека в науковому процесі	63
Наукова комунікація	76
Зарубіжний досвід наукової діяльності	78
У критичному фокусі	82
ДОДАТКИ	84

Орфографія та стилістика матеріалів – авторські

Сесія Загальних зборів НАН України

24 квітня 2024 року відбулася сесія Загальних зборів Національної академії наук України, присвячена підсумкам діяльності Академії у 2023 році та перспективам на найближче майбутнє.

[Інформація про Сесію Загальних зборів НАНУ.](#)

Гостями заходу стали заступник Міністра освіти і науки України Денис Курбатов та заступник Міністра цифрової трансформації України Георгій Дубинський. Денис Курбатов оголосив [вітання учасникам сесії Загальних зборів НАН України від Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала](#).

Президент Національної академії наук України академік Анатолій Загородній виступив із доповіддю про основні результати діяльності НАН України у 2023 році та завдання наступного періоду.

У доповіді було представлено головні наукові результати, які, попри всі труднощі й виклики сьогодення, отримали науковці Академії протягом звітного періоду. Вони, зокрема, спрямовані на зміцнення обороноздатності й безпеки держави, та розв'язання низки інших актуальних для держави і суспільства проблем.

Президент НАН України розповів про співпрацю з підприємствами та відомствами, науково-експертну діяльність Академії, співпрацю з національними галузевими академіями наук та закладами вищої освіти, міжнародне співробітництво, заходи з підтримки наукової молоді. У своєму виступі він торкнувся і проблемних моментів діяльності НАН України: недостатнього фінансування, необхідності збереження кадрового потенціалу, розвитку наукової інфраструктури, оптимізації структури Академії. Академік Анатолій Загородній також окреслив головні завдання на наступний період.

[Текст доповіді](#)

25 квітня 2024 року під час сесії Загальних зборів НАН України було обрано дійсних членів (академіків) і членів-кореспондентів НАН України. На 28 вакансій академіків було висунуто і зареєстровано 74 претенденти, тобто 2,6 на одне місце. На 75 вакансій членів-кореспондентів — 246 претендентів, або 3,3 на одне місце. За підсумками таємного голосування обрано 28 академіків та 74 члена-кореспондента НАН України.

[Детальніше](#)

Пов'язані матеріали:

[В Академії нагородили лауреатів премій імені видатних учених України за підсумками конкурсу 2023 року](#)

[Нагороджено лауреатів Золотої медалі ім. В.І. Вернадського за підсумками конкурсу 2023 року](#)

[Академія вручила премію за популяризацію науки у 2023 році](#)

За традицією на черговій звітній сесії Загальних зборів Національної академії наук України 24 квітня 2024 року нагородили лауреатів найвищої відзнаки Академії – Золотої медалі ім. В.І. Вернадського ([Світ](#)).

за підсумками конкурсу 2023 року ці відзнаки присуджено:

- іноземному членові НАН України, професору Ааронові Чехановеру (Ізраїль) – *за видатні досягнення в галузі біохімії протеїнів.*
- академікові НАН України Сергію Комісаренку – *за видатні досягнення у галузі молекулярної імунології;*

26.04.2024

Загальні збори Відділення історії, філософії та права НАНУ в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського

23 квітня 2024 року в червоній залі Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського відбулись Загальні збори [Відділення історії, філософії та права Національної академії наук України](#). Під час цього зібрання було обговорено результати наукової роботи установ Відділення за 2023 рік, а також перспективи розвитку фундаментальних і прикладних досліджень в сфері соціогуманітарних наук ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Джерело: <http://www.nbuv.gov.ua/>

Доповідь на цю тему представив академік-секретар [Відділення історії, філософії та права НАН України](#), академік НАН України [В.А. Смолій](#). Він також вручив дипломи переможцям премій НАН України серед молодих вчених і студентів вищих навчальних закладів.

У своєму слові академік НАН України, радник Президії НАН України, почесний генеральний директор НБУВ О. С. Онищенко акцентував увагу на необхідності розробки власного понятійного апарату.

[Докладніше див. додаток 1](#)

Аналітичний погляд

Ю. Половинчак,

доктор наук із соціальних комунікацій,
керівник Національної юридичної бібліотеки,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Н. Кушакова-Костицька,

доктор юридичних наук,
професор кафедри філософії права та юридичної логіки,
Національна академія внутрішніх справ

Національна ідентичність в інформаційну добу: еволюція поглядів в українському вимірі проблеми

Формування, переживання та трансформації національної ідентичності належать сьогодні до ключових питань як національного розвитку в практичній площині, так і до найактуальніших напрямів осмислення в теоретичній. Ця обставина зумовлена очевидним зв'язком нинішньої війни за незалежність з екзистенційним питанням української тожсамості. З огляду на риторичку російських виступів (політиків чи медійників, які транслують офіційну позицію РФ з «українського питання» та про його «остаточне вирішення», заяви робились як до, так і під час повномасштабної війни), ключовим в їх ставленні до України і українців є заперечення культурної та політичної окремішності, практичним наслідком чого мала б стати асиміляція українців як частини «руського» народу, або, як альтернатива – фізичне знищення. Офіційне і публічне окреслення завдання з «остаточного вирішення українського питання» для російського політикуму і суспільства (особливості риторики росіян дають змогу дійти висновку про схвалення, або принаймні толерування ними офіційної позиції та пов'язаних із ними планів) як геноцидального поки не отримало юридичної оцінки на міжнародному рівні, проте підтверджується низкою досліджень. На це вказує канадський науковець Денніс Солтис (Dennis Soltys) у статті для вашингтонського дослідницького центру «Atlantic Council»:

«Українці настільки демонізовані та дегуманізовані, що багато пересічних росіян уже не ставлять під сумнів необхідність знищення української держави та знищення української національної ідентичності» [1]. Існує ціла низка досліджень як українських [2], так і зарубіжних [3, 4], що

фіксують відповідну риторику, продуковану на замовлення і під контролем уряду РФ та підтверджують висновок: саме ця риторика є «основою для заперечення існування України як держави, національної групи та культури», а також «заперечення існування української ідентичності». Процитована дослідниця – укладачка онлайн-архіву російських заяв Клара Апт (Clara Apt) – апелює, серед іншого, до поняття «культурного геноциду», яке визначає як «умисне знищення ідентичності групи навіть за відсутності масових вбивств» [3]. Власне, ці та інші аналітичні звіти і записки, окремі статті свідчать про те, що експертне і наукове, нехай і попереднє, публіцистичне осмислення ідентичнісної складової нинішньої війни ведеться активно, так само активно напрацьовується джерельна база для подальших досліджень.

Водночас надзвичайно актуальним залишається питання впливу геноцидальної війни буквально «в прямому ефірі» на світоглядні зрушення в українському суспільстві. Без сумніву, важливим є наукове і публіцистичне осмислення «по гарячих слідах» цих процесів українськими науковцями і публічними інтелектуалами. Неодноразове наголошення в цьому тексті важливості публіцистики, тобто матеріалів, створених науковцями, діячами культури, впливовими журналістами, що зосереджуються на аналітичному або й науковому осмисленні, проте не виключають авторської суб'єктивності, орієнтовані не лише на наукову спільноту, а й на широкий загал, пов'язане як з оперативністю інтелектуальної реакції «тут і зараз», що дає змогу суспільству раціоналізувати та усвідомлювати глобальні події і свою реакцію на них, так і з важливістю цих текстів як майбутньої джерельної бази, особистісно-публічних джерел, а також з їх впливом на формування українського національного, колективного сприйняття подій війни.

У цьому контексті є сенс звернутися до діяльності публічних інтелектуалів, про яких одна з авторок статті раніше вже писала, визначаючи їх як фахівців, що працюють для продукування та поширення якісної інформації та суспільних рефлексій, їх популяризації і удоступнення. Завдання публічних інтелектуалів – створювати адекватний та фаховий порядок денний для суспільного осмислення та бути альтернативою якісних оцінок і поглядів у випадку запиту. Їх рефлексії присутні як у науковій періодиці, так і в ЗМІ; досить часто трибуною для українських інтелектуалів стають західні видання, що показує, серед іншого, запит західного суспільства та осмислення нинішніх процесів, а також – соціальних медіа. Останні, хоч і відзначаються нижчим рівнем збереженості інформації, її авторитетності у фахових колах, водночас сприяють її різновекторному поширенню та обговоренню, що є надзвичайно важливим аспектом на сучасному етапі.

Ключові ознаки публічного інтелектуала – професійна компетентність, науковий світогляд і принцип осмислення та подачі інформації, нехай і в спрощеному вигляді; соціальний капітал [від упізнаваності до включеності в горизонтальні мережі (групи, форуми) науковців, культурних діячів, творча і професійна взаємодія в спільноті, репутаційні зв'язки]. Саме ці

характеристики роблять їх рефлексії на тему української війни та її глобальних вимірів, зокрема – постколоніальності і неоколоніалізму та фантомної імперськості; перерозподілу глобальних впливів та ін. і пов'язані з ними тектонічні зрушення у світобаченні і світосприйнятті, так само як і консервативний спротив цим зрушенням – темою настільки ж нагальною, настільки й цікавою в сьогоднішньому інтелектуальному просторі [5].

Важливість суспільного обговорення ідентичнісних та світоглядних зрушень – від наукових досліджень до дискусій із залученням широкого загалу і знову до фіксації результатів цих дискусій вже на новому рівні наукових узагальнень – є беззаперечною. Одним з аспектів такого обговорення є трансляція українського погляду – наукового та суспільного – для іноземної аудиторії. Російська агресія спричинила істотні зрушення у сприйнятті українського та українськості не лише в національному вимірі, вона також гостро актуалізувала питання: якими мають бути українські студії за кордоном?

По суті, той факт, що це питання глобально постає лише в контексті повномасштабної і геноцидальної війни демонструє глибоку проблематичність західної славістики, вибудованої практично тільки через російську імперську оптику. Показовим у цьому контексті є публіцистичний матеріал з опитуванням професорів-славістів щодо характеристик і перспектив цього наукового напрямку – очевидної актуальності набуває російська історія імперіалізму, зокрема й помітна асиметрія уваги за рахунок колонізованих націй, регіонів і груп, з одного боку, і потрапляння травм, спричинених російським імперіалізмом і колоніалізмом в академічну «сліпу пляму» – з іншого [6].

Ці помітні, але аж ніяк не масові тенденції (слід зважати на академічну інерцію, неоднозначність сприйняття дослідниками підкорених Росією європейських народів як колоній, незацікавленість західних русистів у втраті наукових позицій за рахунок нових напрямів досліджень та низку інших аспектів) все ж відкривають перспективи для перезавантаження досліджень з історії та культури народів Східної Європи в руслі їхньої деімперіалізації та відмови від російськоцентричності. Ідеться про їх суб'єктність у широкому академічному і публічному дискурсі; вироблення адекватного наукового словника (включно з відмовою від абсолютизації російських джерел) та методології, загального включення до поля продукування знання колонізованих націй, регіонів і груп. Отже, для українських науковців та науковців-україністів це можливість просування українських студій та україноцентричної тематики.

Тож наукове і публіцистичне осмислення та широке обговорення світоглядних зрушень має значення як для внутрішньоукраїнських процесів, так і для позиціонування в глобальному просторі. Сучасна ситуація в обох випадках є надзвичайно плідною – від хвилі інтересу та підтримки за межами України, до гострого, межового сприйняття загроженої нації в переломні моменти націєтворення і національної історії, що є сенс його фіксувати та

осмислювати, напрацьовувати попередні висновки і узагальнення, які з часом ляжуть в основу подальших досліджень із застосуванням як текстологічного аналізу, так і даних соціології. Ця стаття не претендує на вичерпність чи універсальність таких висновків, її завдання – радше означити основні напрями і питання для наукового осмислення, актуалізовані війною.

Одним із таких питань, до яких активно вдаються інтелектуали у своїх рефлексіях як для українських читачів, так і відповідаючи на інформаційний запит західної аудиторії – це вибір дієвого наукового інструментарію. Нині маємо чимало прикладів, коли українські рефлексії як внутрішні, так і зовнішні, звертаються до постколоніальних студій – саме цей концептуальний підхід забезпечує досить дієві, хоч і не універсальні пояснювальні схеми для роботи з ідентичнісним та світоглядним аспектом нинішньої війни. Загалом для українського наукового знання на сучасному етапі постколоніальні студії не є ані новим, ані вичерпним підходом.

Утім, донедавна головним фокусом для цього напрямку були тексти, як правило, української літератури доби незалежності. Прикладом цієї тенденції може слугувати стаття літературознавиці Т. Гундорової (2015), у якій знакові українські тексти осмислення радянського минулого і його травми (романи М. Матіос та О. Забужко) розглядаються як складова «постколоніального читання на Сході Європи» [7]. Новий етап, а саме вихід постколоніальної теорії як інструменту суспільного осмислення, зростання кількості не лише наукових, а й науково-популярних текстів та ряду знакових перевидань, що чітко окреслює інтелектуальний запит, припадає на початок 2020-х років. Показовим у цьому контексті є популярна книга літературознавиці В. Агеєвої «За лаштунками імперії», представляючи яку О. Забужко наголошує на «стратегіях конструювання спільнот і різничування «своїх» і «чужих», а філософ Т. Лютий підкреслює: «Віра Агеєва говорить не про абстрактні фігури Іншого чи Чужого. Йдеться про лінію демаркації, що дає змогу усвідомити екзистенційні чинники існування носіїв української культури» [8, с. 5–8]. Тож можна стверджувати, що в українській культурній емансипації концепт постколоніальності стає пояснювальною схемою не лише для наукових досліджень, а й у широкому суспільному обговоренні, ініційованому публічними інтелектуалами. На підтвердження цього, поряд із згаданою науково-популярною книгою В. Агеєвої, наведемо також тези літературознавця Р. Семківа, який у низці публічних лекцій, розглядаючи культурні стосунки колонії та метрополії, послуговується паралеллю «Чотири Гоголі ірландської літератури» коли йдеться про англомовних авторів-ірландців світового рівня [9]. Згадуючи В. Агеєву та Р. Семківа в контексті розмови про публічних інтелектуалів, є сенс наголосити на тому, що вони є співавторами і ведучими популярного та успішного ютуб-каналу «Шалені автор(к)и» – серії відеоблогів про культуру, гендер та ідентичність.

Досить симптоматичним видається також свого роду «бум перевидань» у 2023 р. класичних для постколоніальних студій та їх українського аспекту праць: Е. Томпсон «Трубадури імперії. Російська література і колоніалізм»,

М. Шкандрія «В обіймах імперії. Російська і українська література новітньої доби», а також анонсованого видавництвом «Komubook» на 2024 р. засадничого тексту Е. Саїда «Орієнталізм» – усі вони свого часу видавались українською мовою, але через невеликі накладу та помітне зростання інтересу до теми впродовж останнього десятиліття запит на перевидання став помітним культурним явищем.

Водночас доводиться визнавати, що в інших царинах гуманітаристики, зокрема в політології, дієвість інструментарію постколоніальних студій щодо українських ідентичнісних процесів визнавалась або обмеженою, або ж і відкидалася. Наукове осмислення цих процесів припадає на початок 2000-х років, коли з'ясовувались особливості розширення постколоніальних студій на Схід Європи. Т. Гундорова в згаданій раніше статті робить короткий огляд цих дискусій, подає різноманіття поглядів – від думки про доцільність поширення поняття «постколоніальний» і всього, що з цим пов'язане, – до регіону, який колись перебував під владою Росії і Радянського Союзу та аргументів про непевність щодо застосування теорії постколоніалізму до української ситуації [7].

Серед найпомітніших авторів треба назвати М. Рябчука з низкою праць та його контраверсійною (наразі досить обговорюваною) тезою про «креольську ідентичність» (поч. 2000-х) для дослідження свідомості певної частини українських громадян у постколоніальній ситуації [10, с. 129]. Етапною серед його праць можна вважати статтю «Біла шкіра, чорна мова» (2021), назва якої є алюзією до класичної праці Ф. Фанона «Чорна шкіра, білі маски» (1952). Головною метою статті, а точніше – англійської доповіді на конференції в Празі, було «перевірити застосовність психоаналітичного методу Франца Фанона до вивчення українського колоніального досвіду та подібних квазіколоніальних ситуацій, у яких відмінності між колонізаторами й колонізованими не мали расового характеру» [11]. Статтю неодноразово передруковували, вона спровокувала інтелектуальні дискусії про природу російського імперіалізму та українського колоніального статусу.

Утім, досить поширеною була і критична позиція щодо застосування постколоніальної теорії до українських реалій, причому не лише в контексті засторог, що ця теорія, розроблена з огляду на досвід головним чином західних імперій та їх стосунків із народами Африки, Азії, Латинської Америки, не працює вповні на «кейсах» внутрішніх колоній, зокрема й українському – власне, недоцільність прямого перенесення і ототожнення колоніальних досвідів у їх множинності мало ким ставиться під сумнів. Ідеться також і про достатньо поширену в західній русистиці пряму підтримку російського нарративу, що її, наприклад, просував (стаття 2015 р.) британський політолог з Кентського університету Річард Саква (Richard Sakwa), який зводить застосування постколоніалізму на теренах колишньої Російської імперії та СРСР до «ще одного виду зброї в арсеналі східноєвропейських націоналістів», що «по суті надає теоретичної респектабельності традиційній русофобії» [12]. Очевидно, що розгортання російської війни в

повномасштабний формат у 2022 р. істотно вплинуло на сприйняття як внутрішнє в українському суспільстві, так і за його межами, а постколоніальність та деколонізація стали помітною складовою не лише наукового, а й суспільного дискурсу.

З огляду на заявлену в назві цієї статті еволюцію наукових поглядів на національне та ідентичність в українській гуманітаристиці, варто наголосити на принциповому розмежуванні – як на практиці, так і в широкому суспільному осмисленні – відмінностей між антиколоніальним, постколоніальним та деколонізаційним дискурсами та їх тяглоті в українському інтелектуальному просторі і часі. Саме в «просторі і часі» розглядати зазначену тріаду виключно з погляду хронології не вдасться, оскільки ці концепції включають (і то головним чином) швидше специфіку впливів, політик та ієрархій, аніж етапність колоніального минулого.

Отже, **антиколоніальний дискурс** є таким, що зосереджується на опорі колоніалізму, поборюванні імперської політики, він є початковим у цих процесах. Показовим видається й те, що, досліджуючи характеристики сучасного українського соціокультурного простору (монографія 2021 р.), один з її авторів В. Попик присвячує чимало місця аналізу поглядів І. Дзюби, викладених у його праці «Інтернаціоналізм чи русифікація». Актуальність цього тексту для сучасних дослідників, очевидно, полягає в його знаковості для антиколоніального (поза використанням цього означення) спрямування українського дисидентського руху [13, с. 85–86].

Водночас інерційний антиколоніальний дискурс, тобто той антиімперський пафос, що закономірно зберігається і після офіційного проголошення незалежності, тяжіє до буквального, прямого протиставлення імперському, що далеко не завжди є дієвим. В українському суспільному дискурсі його прояви й донині (щоправда, тут маємо низхідну динаміку – зменшення поширеності таких явищ) можна помітити в буквальному «перевертанні» міфів, коли «імперським облудним» протиставляються національні правдиві. Попри (і завдяки) їх очевидній простоті і навіть наївності, популярність таких інтеракцій все ще зберігається. Скажімо, прикладом може слугувати обговорення (і то на рівні вищих органів влади України) питання доцільності перейменування Росії на Московію (виклад основних заяв навколо ініціативи див. [14]; показовим також є обговорення цього питання співавторами Вікіпедії [15]).

Серйознішими і перспективнішими питаннями, без сумніву, є численні приклади імперського культурного привласнення в українській історії та сучасні зусилля з осмислення та наступного повернення апропрійованих постатей чи елементів культури. Фіксуємо нині в українському, та й у глобальному інформаційному просторі цілу низку публікацій різного рівня, від фахових до відверто аматорських, що піднімають тему культурної апропріації російського імперського, радянського і навіть сучасного періоду. Звернемося до досить обговорюваного і почасти успішного питання – повернення «українського авангарду». З одного боку, трансльований і багато

де усталений концепт «російського авангарду» дійсно поглинає значний пласт українських тем, елементів, умисно замовчує український слід у біографіях митців та український вплив на їхню творчість. Водночас важливо наголошувати, що в цій ситуації тлумачити Казимира Малевича чи Соню Делоне (буквально «перевертаючи» російську тактику) як виключно українських художників поза іншими (етнічними, географічними, мистецькими) аспектами їхнього життя і творчості – справа не надто вдячна, тут доцільніше говорити про «художників, які мали складні ідентичності, але належать, принаймні частково, до українського авангарду» [16, с. 36], наголошувати на увазі до «коріння та ідентичності» [17, с. 17]. Тобто пряме антиколоніальне заперечення далеко не завжди є дієвим, зокрема через складнощі та часто неоднозначності національних та культурних процесів, що мали місце на теренах України.

Через складність та заплутаність культурних зв'язків та ієрархій панівних і підкорених народів досить добре дає собі раду саме поняття **постколоніальності**, тож адаптація його до українських реалій та активне використання для їх дослідження і опису, у тому числі й для іноземних аудиторій є, на нашу думку, оптимальною стратегією в соціокультурних рефлексіях. Дослідження українського культурного простору, світоглядних особливостей соціуму, поведінкових моделей має враховувати впливи імперської політики впродовж століть та їх характеристики, що формуються внаслідок цього.

Тут варто звернутися до переліку прийомів культурного колоніалізму, що їх наводить, наприклад, австрійський культуролог і літературознавець М. Павлишин. Це привласнення максимальної вартості метрополітальному, меншій вартості – колоніальному (мові, мистецтву, «цивілізації») в ієрархії культурних вартостей; привласнення метрополією того, що високо цінується на «світовій» шкалі культурних вартостей (установи, таланти, музейні цінності, історичні міти про давність і первинність); створення опозицій «універсальне / місцеве», «загальнолюдське / партикулярне, зокрема – етнографічне», «модерне, прогресивне, динамічне, перспективне / відстале, учорашнє, поза історичне», «ефективне, відповідальне / дитяче, нездатне до самоуправління» (перше поняття в кожній парі є атрибутом метрополії, а друге належить колонії). Надзвичайно важливим видається його висновок про те, що культурний колоніалізм, що послуговується системою відповідних мітів і реалізується в законодавстві, діях державного апарату, освіті і науці (зокрема, історіографії), у популярній і високій культурі, притаманний культурі колонізованого не менше, ніж культурі колонізатора [18]. Є сенс також враховувати щодо українських реалій не лише ті впливи, що змінили соціокультурний ландшафт, а й і ті, що не припиняються з проголошенням раніше підкореним народом незалежності, часто така реколонізація попри (чи завдяки) її «м'якому» характеру навіть посилює вплив ексметрополій на ексколонії відповідно.

Тож теорія постколоніальності пропонує працювати з наслідками колоніального впливу, що можуть ставати новими та незворотніми, або принаймні тривалими характеристиками культурного і політичного простору ексколоній – не просто заперечувати колоніальний статус, а давати собі раду із його наслідками – на рівні спільноти, і найперше через наукове осмислення та суспільне обговорення.

У цьому контексті доречно буде згадати, що постколоніальна теорія, попри широке застосування її інструментарію, має цілу низку обмежень і критичних засторог – як саме науковий підхід, так і в спробах застосування її до пострадянського простору. І це логічно, оскільки ані про Російську імперію, ані тим більше СРСР, як і про поневолені ними народи, не годиться говорити як про класичні метрополії і колонії. Загалом у сучасному українському інформаційному просторі останнім часом не бракує публіцистики з приводу особливостей російського імперіалізму, цей концепт, схоже, став основною пояснювальною схемою для російської агресії. Що ж до наукового осмислення феномену – окрім деяких праць, що потребують подальших узагальнень, а також включення у ширший контекст, напрацювання в цій галузі очевидно недостатні [див. збірку статей за редакцією історика, професора Ратгерського університету (США) Т. Гунчака «Російський імперіалізм від Івана Великого до Революції», перше видання якої побачило світ ще у 1974 р., а в Україні – у 2010 р.; монографію американського політолога О. Мотиля «Підсумки імперій», де він ще у 2001 р. аналізує перспективи відродження Росії як імперії та можливі геополітичні наслідки цього процесу; аналіз національної політики у сталінському СРСР як імперської у монографії Т. Мартина «Імперія національного вирівнювання» (2001)].

Треба також враховувати, що початок ХХІ ст. так само визначив межі для дослідження національної ідентичності через концепт глокалізації – гібридність терміну вказує на поєднання і взаємовпливи глобально-інтегративних процесів та попри деякі прогнози про «розмивання» локальних характеристик, тенденцію до посилення значення національних інтересів, зокрема й культурних, світоглядних преференцій, про що свого часу М. Кастельс висловлювався як про виникнення потужного опору, який ґрунтується на відчутті того, що розвиток ставить під загрозу культурну ідентичність [19, с. 149]. Складність проблематики, на що свого часу наголошували авторки цієї статті, цілком підтверджує різновекторність та взаємопов'язаність впливів.

Н. Кушакова-Костицька, зокрема, досить детально зупиняється на питаннях збереження національної ідентичності на противагу неминучій уніфікації віртуального простору, розширення використання англійської мови як міжнародної, появи певних соціально-культурологічних позанаціональних тенденцій, скажімо, у формуванні так званої масової культури, що зрештою проявляються в змінах ментальності, що формується

на поєднанні західної культурної основи з локальними особливостями [20, с. 149].

Ю. Половинчак, зі свого боку, наголошувала, що українське суспільство перебуває в процесі пострадянського переходу, ускладненого як усе ще сильними інформаційними, а, значить, світоглядними впливами російського проєкту з його претензіями на наднаціональний і навіть універсальний характер, так і глобалізаційними чинниками [21, с. 5]. Із цього вона дійшла висновку (станом на 2019 р.) про важливість для постколоніальних і посттоталітарних суспільств культурного будівництва на всіх рівнях – від створення умов для рефлексій інтелектуалів до визначення і вибудовування за певними ціннісними орієнтирами галузей, де стандарти задаються державою (освіта, зокрема), до вибудовування повноцінної інфраструктури функціонування культури [21, с. 41].

Проте загалом запит на дослідження глобальних впливів новітньої доби в контексті постколоніальності та неоімперських політик Росії все ще залишається актуальним. Знаковою працею в цій царині вважаємо дослідження українського антрополога Р. Кіся [22], який вивчає український соціокультурний простір як з точки зору інформатизації та глобалізації, так і зважаючи на «креолізацію та маргіналізацію» його учасників. Водночас дослідження, що завершується поглядом на глобальне «у помаранчевім локусі Майдану», очевидно, потребує подальших напрацювань науковців. Особливо зважаючи на революційний (станом на 2005 р.) заклик автора до «деколонізації свідомості», що насамперед потребує «деколонізації самого урбаністичного середовища» [22, с. 263]. Цей заклик, власне, через майже два десятиліття реалізовується як складова сучасних культурних політик на різних рівнях.

Саме до процесу деколонізації як «головного виклику для вітчизняної культури з часу ескалації російської війни проти України» [23] наразі активно звертаються українські культурні та громадські діячі. Водночас із процесами деколонізації важливо окремо визначати як явище та працювати також із деколоніальною думкою. **Деколонізація** саме в значенні одного з напрямів сучасних постколоніальних студій видається дуже плідним науковим підходом, оскільки опонує західному погляду на модерність та постмодерність як імперським, «визначає становище між модерністю та колоніальністю через їхнє переборення», звертається до розмаїтих проявлень, що випливають із глобально-локальних історій, переплетених з імперською історією» [7].

Висновки. Отже, осмислення проблематики становлення, переживання та трансформацій національної ідентичності треба розглядати у двох взаємопов'язаних площинах: це, з одного боку, царина наукових досліджень, напрацювання у яких за останні три десятиліття еволюціонували від антиколоніального за своєю природою, навіть якщо не визначалися через цей термін, дискурсу, до постколоніальних студій і деколонізаційною оптикою як їх складовою. Важливим елементом стали дослідження національного і

глобального в рамках глокалізаційних теорій. З другого боку, впродовж останніх десятиліть активно розвивається обговорення ідентичнісних процесів у публіцистичній площині.

Погляди на українську ідентичність та науковий інструментарій для їх узагальнень є явищем складним і досить динамічним, особливо в суспільному вимірі останнього часу. Аналіз сформованого наукового підґрунтя для досліджень водночас дає змогу позначити ті напрями і питання, що потребують подальшого осмислення. До них відносимо формування українського погляду на природу російського імперіалізму; дослідження впливу концепту постправди на постімперське позиціонування; наголошення множинності колоніальних досвідів і методологій та позиціонування українського досвіду. Надзвичайно цікавим об'єктом осмислення українцями імперського досвіду як свого, принаймні частково. Дискусії про роль і місце українців у російській та радянській імперіях видаються перспективною темою для наукового та суспільного усвідомлення проблеми, водночас із дискусіями про українську культурну спадщину цих періодів та її прийняття або відкидання як складової національної.

Список бібліографічних посилань

1. Soltys D. Putin's peace ploy is a ruse to rearm. *Atlantic Council*. November 22, 2022. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/putins-peace-ploy-is-a-ruse-to-rearm/>

2. Геноцидна риторика російського режиму. *Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки*. URL: <https://spravdi.gov.ua/wp-content/uploads/2023/11/genocide.pdf>

3. Apt C. Russia's Eliminationist Rhetoric Against Ukraine: A Collection Just Security. URL: <https://www.justsecurity.org/81789/russias-eliminationist-rhetoric-against-ukraine-a-collection/>

4. An Independent Legal Analysis of the Russian Federation's Breaches of the Genocide Convention in Ukraine and the Duty to Prevent. *The New Lines Institute*. URL: <https://newlinesinstitute.org/wp-content/uploads/English-Report-2.pdf>

5. Половинчак Ю. Феномен публічних інтелектуалів та їх роль у осмисленні викликів воєнного часу. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 3–5 жовт. 2023 р.). Київ, 2023. С. 396–398.

6. Prince T. Moscow's Invasion Of Ukraine Triggers «Soul-Searching» At Western Universities As Scholars Rethink Russian Studies. *Radio Free Europe*. January 01, 2023. URL: <https://www.rferl.org/a/russia-war-ukraine-western-academia/32201630.html>

7. Гундорова Т. Постколоніальний роман генераційної травми та постколоніальне читання на Сході Європи. *Постколоніалізм. Генерації. Культура*. Київ : Лауріус, 2015. С.16–46.

8. Агеєва В. За лаштунками імперії. Київ : Віхола, 2021. 360 с.
9. Семків Р. Гоголь як експансія. *Пригоди української літератури*. Київ : Темпора, 2023. С. 85–88.
10. Рябчук М. Від Малоросії до України: парадокси запізнілого націєтворення. Київ : Критика, 2000. 303 с.
11. Рябчук М. Біла шкіра, чорна мова. *Універсум*. 2021. № 1–2. С. 15–20.
12. Саква Р. Україна і постколоніальний стан. *Незалежний культурологічний часопис <І>*. 2015. URL: https://www.ji-magazine.lviv.ua/2015/Sakva_Ukraina_i_postkolonial_stan.htm
13. Формування цілісного соціокультурного простору України як складова консолідаційних національних стратегій : монографія / відп. ред. О. С. Онищенко. Київ, 2022. 224 с.
14. Чому Кремль так розлютила українська пропозиція перейменувати Росію на Московію? *Радіо Свобода*. 21 берез. 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-petytsiya-rosia-moskovia-pereyменувануа/32326453.html>
15. Вікіпедія: Перейменування статей. Московське царство – Російське царство. URL: <http://surl.li/qialx>
16. Горобчук Б. О. Культурна експансія. (Не)український авангард. 2023. С. 36–53.
17. Шкандрій М. Авангардне мистецтво в Україні, 1910–1930. Пам'ять, за яку варто боротися. Харків, 2023. 224 с.
18. Павлишин М. Постколоніальна критика і теорія. *Вперед*. 2009. URL: <https://vpered.wordpress.com/2009/10/08/pavlyshyn-postcolonial-criticism-and-theory/>
19. Кастельс М., Хіманен П. Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель. Київ : Ваклер, 2006.
20. Кушакова-Костицька Н. В. Проблема збереження національної ідентичності в інформаційному суспільстві: українська перспектива. *Наук.-інформ. вісн. Івано-Франківського ун-ту права ім. Короля Данила Галицького*. 2013. № 8. С. 59–64.
21. Динаміка трансформацій уявлень про суспільний ідеал в українському суспільстві : аналіт. зап. / О. С. Онищенко, Ю. М. Половинчак [та ін.] ; відп. ред. Л. А. Дубровіна. Київ, 2019. 44 с.
22. Кісь Р. Глобальне – національне – локальне (соціальна антропологія культурного простору). Львів : Літопис, 2005. 300 с.
23. Деколонізація – головна тема української культурної політики. *Культура всього. Щотижневий подкаст Костянтина Дорошенка*. 24 квіт. 2023. URL: <https://www.pravda.com.ua/podcasts/5dd2899f869d4/2023/04/24/7399238>

(Джерело: Половинчак Ю. Національна ідентичність в інформаційну добу: еволюція поглядів в українському вимірі проблеми / Ю. Половинчак, Н. Кушакова-Костицька // Наукові праці Національної бібліотеки України

Н. Тарасенко,

науковий співробітник,
Служба інформаційно-аналітичного забезпечення
органів державної влади,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Психологічна адаптація військовослужбовців ЗСУ до мирного життя: науково-організаційні аспекти

Серед багатьох проблем і викликів, які принесла Україні повномасштабна російська агресія, дедалі більшої актуальності набуває психологічна адаптація до умов цивільного життя військовослужбовців, частина з яких, попри тривалу війну, вже сьогодні з різних причин повертається додому, інша – продовжує виконувати бойові завдання і доєднається до мирного життя вже після перемоги над ворогом. Утім фізичне повернення воїнів додому не завжди збігається із психологічним. Це пов'язано з їхнім тривалим перебуванням під впливом значної кількості стресогенних психотравмуючих факторів – високого рівня небезпеки, постійної загрози життю та здоров'ю, характеру діяльності, що пов'язана з фізичним знищенням ворожих солдатів, втрати бойових побратимів, специфічних, а часто дуже важких і навіть екстремальних умов праці та побуту, довгої розлуки із сім'єю тощо. Негативний вплив зазначених факторів здатний спричинити нервово-психічні розлади, психічну дезадаптацію та стресові стани, що нерідко стають причиною нервових розладів, проявів агресії, втрати або значного зниження інтересу до суспільного життя, прагнення до соціальної ізоляції, появи міжособистісних конфліктів тощо.

За таких обставин ефективність виконання бойових завдань та особиста безпека воїнів прямо залежать від того, наскільки добре військовослужбовці зможуть психологічно адаптуватися до зміни умов їхнього життя та діяльності, залежатиме успішність їхньої особистої діяльності та виконання бойового завдання цілим підрозділом, а також результат участі Збройних сил у бойових діях у цілому.

Людині нелегко звикнути до війни, оскільки рівень психологічної та фізичної готовності до таких випробувань не є однаково високим у всіх військовослужбовців, тому не кожен із них може витримати екстремальні умови без шкоди для свого психічного та фізичного здоров'я. Але й повернутися до спокійного, мирного життя людині, яка провела на фронті

хоча б кілька тижнів, не менш складно. Зворотний процес перебудови психіки перебігає так само болісно і часом затягується на довгі роки.

Військовослужбовці – учасники бойових дій переживають морально-психологічні, фізичні навантаження, що руйнують звичне сприйняття та емоційні реакції, змінюють поведінку. У низці досліджень науковці дійшли висновку, що приблизно 25–30 % військовослужбовців, які брали участь у бойових діях, переживають хронічні посттравматичні стани, що спричинені впливом стресових факторів [1].

У багатьох людей, які брали участь у бойових діях, розвивається посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), як екстремальна реакція організму на дію сильного стресового чинника. Сучасна дефініція визначає ПТСР як виснажливий дезадаптивний психічний розлад, який характеризується повторним переживанням, відчуженням, негативними емоціями та думками, збереженням підвищеної збудливості протягом місяців і років після пережитої тяжкої травми. Поняття «травма» використовують для визначення різноманітних типів переживань, які спричиняють стрес; але не всі стресові події являють собою травму, що може призвести до ПТСР. Щоб спровокувати виникнення цього крайнього стану, травма має бути шоквою та небезпечною подією, яка дійсно загрожує життю або безпеці людини [2].

Згідно зі статистичними даними, поширеність ПТСР у загальній популяції в мирних умовах є відносно невеликою та становить 6–8 %, причому зазвичай цей розлад починає клінічно проявлятися протягом шести місяців після впливу травматичної події. Кілька років тому перелік основних вагомих травматичних подій для нашої країни мав такий вигляд: стихійне лихо, пожежа, дорожньо-транспортна пригода, пограбування, авіакатастрофа, встановлення несприятливого для життя медичного діагнозу, поранення або смерть. Під час нинішньої війни в Україні ПТСР частіше виникає в осіб, які безпосередньо беруть участь у бойових діях, були в окупації, перебувають під постійними обстрілами, живуть у регіонах із частими повітряними тривогами, перенесли фізичне чи сексуальне насильство, бачили на власні очі насильницьку смерть або стали свідками катувань.

Найбільшу кількість даних щодо особливостей виникнення та лікування ПТСР зібрано у США. У цій країні активно працює Національний центр із ПТСР, який, окрім надання кваліфікованої допомоги постраждалим, аналізує статичні дані щодо особливостей виникнення цього розладу. Згідно з даними, наведеними на сайті цієї державної організації, приблизно 6 % населення США матиме ПТСР у певний момент свого життя, причому у 2020 р. від ПТСР страждали 13 млн американців, тобто 5 % загальної популяції. У США відзначається гендерна різниця у виникненні ПТСР: жінки майже у два рази частіше зазнають ПТСР, аніж чоловіки (8 % проти 4 % відповідно).

Представники Національного центру з ПТСР підкреслюють, що військові частіше хворіють на ПТСР, аніж цивільні американці. Причому ветерани, які безпосередньо брали участь у бойових діях, мають більше

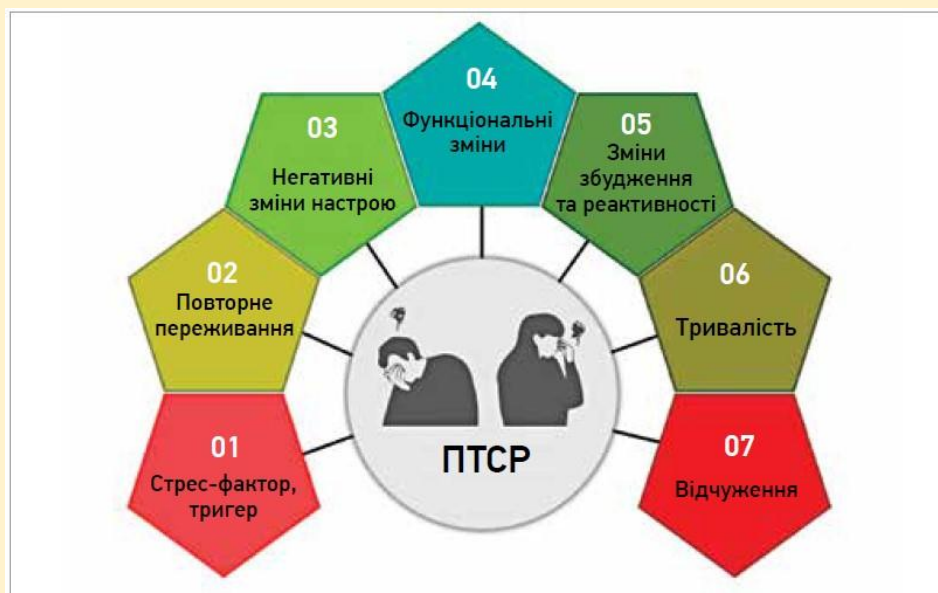
шансів отримати цей руйнівний синдром, аніж ті військові, які не були в зоні бойових дій.

За даними статистики різних війн, психічні розлади під час чи внаслідок ведення бойових дій отримують від 6 до 12 % чисельності особового складу і до 30 % – від загальної кількості бойових втрат, які іноді супроводжуються частковою або повною втратою боєздатності військ. Так, психогенні втрати армії Сполучених Штатів Америки під час Другої світової війни становили понад 17 %, під час війни у Південній Кореї – 24,2 %, а у В'єтнамі – у 30 % військовослужбовців. Серед поранених та покалічених, які становили 42 %, близько 100 тис. ветеранів у різний час наклали на себе руки, від 35 до 45 тис. учасників бойових дій і досі ведуть замкнутий спосіб життя. Після війни у В'єтнамі США мали небойові втрати серед ветеранів значно більші, ніж під час бойових дій, а саме: через алкоголізм, наркоманію, самогубства, криміналізацію колишніх військових, що було доведено в роботах іноземних фахівців. На підставі узагальненого досвіду військових операцій в Іраку та Афганістані наведені дані вказують, що після бойових дій у 40 % безпосередніх учасників боїв і у 25 % загального контингенту військ діагностуються прояви бойової психологічної травми (БПТ). У військах Ізраїлю в 1973 р. під час ведення бойових дій втрати внаслідок отримання психологічної травми становили 25 %, у армії Чеченської Республіки – 25 % випадків [3]. Відповідно до сучасних вітчизняних досліджень, поширеність ПТСР в Україні становить теж близько 25 %, причому більше половини населення (57 %) перебуває в зоні ризику розвитку ПТСР. Протягом останніх двох років в електронній системі охорони здоров'я (ЕСОЗ) фіксується значне збільшення пацієнтів зі встановленим діагнозом «посттравматичний стресовий розлад». Так, у 2023 р. кількість пацієнтів з ПТСР зросла майже в чотири рази порівняно з 2021 р., а за перші два місяці 2024 р. діагноз встановлено фактично стільком же пацієнтам, як за весь 2021 р. [2].

За даними НСЗУ, показники у розрізі цифр за роками мають такий вигляд:

- 2021 рік – 3167 пацієнтів;
- 2022 рік – 7051 пацієнт;
- 2023 рік – 12 494 пацієнти;
- 2024 рік – 3292 пацієнти (станом на 06.03.2024) [4].

Симптоми ПТСР зазвичай починаються незабаром після травматичної події, але можуть з'явитися через кілька місяців або років. Виділяють чотири типи ознак ПТСР: повторне переживання події, уникання ситуацій, які нагадують травмувальний чинник, зростання негативних почуттів порівняно з їх кількістю до екстремальної ситуації, гіперзбудження.

Діагностичні критерії ПТСР (Health-ua.com)

Повторне переживання події здатне повернутися в будь-який момент, видаючись надзвичайно реальним і страшним: так з'являються кошмари, специфічні тригери (звук, картинка, відчуття, що здатні знову запустити переживання). Особи з ПТСР підсвідомо уникають речей і ситуацій, які нагадують про травматичну подію: перебування в натовпі, водіння автотранспорту, перегляду новин і фільмів, феєрверків, обговорення екстремальної ситуації. Для ПТСР дуже типовим є зростання кількості негативних думок і почуттів; воно може проявлятися втратою можливості відчувати позитивні емоції, любов, співчуття до інших людей / речей, які раніше подобалися. Сором, провина й відчуття знесилення також супроводжують ПТСР. Появу напруженості та знервованості розцінюють як ознаку гіперактивності, що змушує нервувати, бути завжди настороженим і шукати ймовірну небезпеку, дотримуватися саморуйнівної поведінки (курити, зловживати наркотиками/алкоголем, агресивно керувати автомобілем).

Отже, значна частина проявів ПТСР призводить до соціальної дезадаптації людини. Це може створювати відчутні проблеми як для неї самої, так і для її оточення. Дослідження, проведені у США та Австралії, також показали, що у значної кількості людей з ПТСР (88 % чоловіків та 78 % жінок) унаслідок травми розвиваються інші форми психопатології: у 49,9 % – депресія, 51,9 % – алкоголізм, 19 % хворих чинять спробу самогубства [5].

Разом з тим тільки 20 % людей, які пережили травматичні події, страждають на ПТСР. Це залежить від властивостей людини (її ресурсів, психічного і фізичного здоров'я), від підтримки близьких людей, а також від характеру самої травматичної події. ПТСР за часовими рамками може бути гострим (якщо розвивається протягом 30–90 днів), хронічним (понад 90 днів),

з відстроченим початком – пізніше шести місяців (трапляється доволі рідко) Найуразливішими щодо ПТСР є люди віком до 22-х або старше 30 років [6].

Стан психічного здоров'я військовослужбовців значно гірший, ніж серед решти населення – тривожні, великі депресивні розлади трапляються серед військових удвічі частіше проти цивільних. Встановлено, що від 20 % до 40 % військовослужбовців потребують психологічної допомоги. Симптоми гострої травми виявляють у 60–80 % захисників, які були очевидцями загибелі побратимів чи мирного населення, або бачили тіла померлих. Ризик появи симптомів порушення психіки стосується молодших військових, віком 18–24 років. Військові більше вдаються до речовин, що змінюють психічний стан, зокрема, зловживання алкоголем серед них трапляється у 2,3 раза частіше. Водночас в армії чоловіки більше схильні до такого зловживання, ніж жінки. Останніх же частіше вражають тривожні розлади, ПТСР та розлади настрою. Військові, які брали участь в активних бойових діях, майже в сім разів частіше мають ПТСР, набагато більше зловживають алкоголем та іншими речовинами, ніж решта військових.

Тим часом можна констатувати, що забезпечення Збройних сил України психологами є недостатнім – недоукомплектовано 29 % штату. Лише 62 % офіцерів-психологів мають освіту за спеціальністю. За результатами дослідження кадрового забезпечення ЗСУ, на 400–500 військовослужбовців працює один психолог. Натомість, до прикладу, в армії Ізраїлю встановлений норматив військових психологів та соціальних працівників – один фахівець на 70–90 осіб [7].

Водночас кризова психологиня, керівниця громадської організації «Форпост» О. Подолян прогнозує, що в Україні статистика ПТСР серед військових навряд чи перевищить міжнародну, що становить у середньому близько 8 %. «Екстремальний воєнний досвід може призвести (але не обов'язково) до виникнення тривожних розладів, депресій, розладів адаптації, залежностей чи ПТСР. Коли люди йдуть воювати, вони розуміють, що це дуже небезпечно. Варто також враховувати, що в нашому випадку військові є захисниками, а не окупантами. Статус військового в українському суспільстві дуже високий – реакція оточення є критично важливою у розвитку посттравматичного стресового розладу. Якщо оточення, суспільство та інституції відчують глибоку подяку, виявляють повагу, надають підтримку та турботу, ймовірність розвитку ПТСР суттєво знижується», – пояснила психологиня [8].

У військовослужбовців симптоми ПТСР найяскравіше проявляються після повернення до мирного життя, тому дуже важливо вчасно виявити проблему та допомогти її подолати, забезпечивши умови для психологічної адаптації до мирного життя або спеціалізованої психологічної допомоги для відновлення психічного стану здоров'я до такого, що є оптимальним для нормальної життєдіяльності. У зв'язку з цим постає питання впровадження заходів, що сприятимуть створенню цілісної системи охорони психічного здоров'я, яка передбачає комплексне втручання на рівні держави,

суспільства, громадських та волонтерських організацій, сім'ї й індивіда, та адаптована до вимог історичного, політико-економічного та соціально-культурного контексту.

У червні 2022 р. дружина Президента України О. Зеленська за підтримки ВООЗ ініціювала Національну програму психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Мета програми – «створити власну, українську модель системи психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, яка втілить найкращі світові й вітчизняні практики. Серед завдань – побудувати ефективну систему якісних і доступних послуг із психічного здоров'я, щоб ними міг скористатися кожен, хто їх потребує» [9].

Для її реалізації було створено Міжвідомчу координаційну раду з питань охорони психічного здоров'я та надання психологічної допомоги особам, які постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України. На базі Міністерства охорони здоров'я сформовано Проектний офіс з розробки національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Його задекларовано як «платформу для об'єднання всіх партнерів, яка пронизує всі рівні – і професійне коло, і політичне, практиків, міжнародних експертів, волонтерів» [10].

До Проектного офісу ввійшли фахівці МОЗ, Інститут психіатрії, судово-психіатричної експертизи та моніторингу наркотиків Міністерства охорони здоров'я України, громадська організація «Безбар'єрність». Експертизу та підтримку в реалізації проекту надає ВООЗ та глобальна Референтна група з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки Міжвідомчого постійного комітету.

Було проведено аудит потреб населення в послугах зі сфери психічного здоров'я, вивчено досвід реформи системи та послуг із психічного здоров'я Бельгії та Великої Британії, залучено до співпраці Представництво Дитячого фонду Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) в Україні та USAID.

У грудні 2022 р. на розширеному засіданні Міжвідомчої координаційної ради з питань охорони психічного здоров'я та надання психологічної допомоги особам, які постраждали внаслідок агресії РФ проти України, презентовано Оперативну дорожню карту «Пріоритетні багатосекторні заходи із психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в Україні під час та після війни». У документі визначено пріоритети, на які мають орієнтуватися всі, хто працює у сфері психічного здоров'я в умовах гуманітарної кризи.

Дорожню карту створили після низки консультацій з українськими органами влади та національними і міжнародними агенціями, які працюють у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки і беруть участь у реагуванні на надзвичайні ситуації в Україні. Консультаційний процес організувало МОЗ за підтримки ВООЗ в Україні у співпраці з Технічною робочою групою з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки і Референтною групою з питань психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в надзвичайних ситуаціях Міжвідомчого постійного комітету.

Оперативна дорожня карта дасть змогу швидко реагувати на виклики тут і зараз. У ній визначено пріоритети, на які мають орієнтуватися всі, хто працює у сфері психічного здоров'я в умовах гуманітарної кризи. Це дасть змогу узгоджувати свої дії відповідно до аналітично визначених пріоритетів.

У межах Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки різні форми навчання пройшли близько 60 тис. фахівців. Зокрема, відбулася серія навчань тренерів за курсом із керування стресом «Самодопомога плюс» від ВООЗ. Учасниками навчання стали представники МОЗ, Міністерства соціальної політики, Міністерства освіти та науки, Міністерства у справах ветеранів, Міністерства внутрішніх справ (МВС), Міністерства оборони, Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, а також тренери від компаній – учасників спільноти «Бізнес без бар'єрів», неурядових та міжнародних організацій.

На реалізацію програми передбачено 500 млн дол. США. Їх витратять на створення моделі системи надання допомоги; напрацювання покрокового плану її реалізації; побудову системи навчання, сертифікації, моніторингу якості підготовки психологів, психотерапевтів, лікарів-психологів, які працюють у системі більшості міністерств; навчання сімейних лікарів, психологів, соціальних працівників, освітян швидких методик психологічної підтримки; створення реєстру фахівців і методик, систематизацію даних, відпрацювання моделі перенавчання й перепідготовки кадрів, системи їх залучення тощо [11].

У травні 2023 р. під час розширеного засідання Міжвідомчої координаційної ради з питань охорони психічного здоров'я та надання психологічної допомоги особам, які постраждали внаслідок агресії РФ проти України, було представлено сім пріоритетних проєктів у галузі охорони психічного здоров'я, а саме:

- Проєкт Міністерства охорони здоров'я «Охорона психічного здоров'я у структурі медичної допомоги». Охоплюючи всі без винятку верстви населення, він допоможе наблизити послугу з психічного здоров'я на первинній та вторинній ланках медицини через сімейного лікаря. У разі потреби лікар «первинки» скерує до вузького фахівця.
- Міністерство соціальної політики запропонувало проєкт «Створення центрів життєстійкості в Україні», спрямований на психосоціальну підтримку жителів громад, фахівців першої лінії контакту, волонтерів.
- Міністерство у справах ветеранів впроваджуватиме проєкт «Перехід від військової служби до цивільного життя (в частині психологічної допомоги)». Він передбачає цифрове рішення (створення мобільного застосунку) для підтримки захисників і захисниць, їхніх сімей під час повернення до мирного життя.
- Міністерство оборони реалізовуватиме проєкт «Створення системи психологічного відновлення особового складу Збройних сил України RECOVERY», спрямований на психологічне відновлення

військовослужбовців і членів їхніх сімей, звільнених з полону, зокрема, шляхом створення спеціалізованих центрів.

- Міністерство внутрішніх справ створює Алгоритм надання психологічної допомоги та супроводу в кризових та екстрених організаціях, щоб після надання екстреної психологічної допомоги на місці надзвичайного інциденту мати маршрут для перенаправлення такого постраждалого далі ланцюгом психосоціального супроводу.
- Міністерство освіти і науки презентувало проєкт «Психосоціальна підтримка та психологічна допомога на всіх рівнях освіти». Він передбачає впровадження навичок психологічної стійкості на всіх рівнях освіти – від дошкільної до вищої, а також трансформацію психологічної служби в системі освіти.
- Міністерство молоді та спорту втілюватиме проєкт «Молодіжні центри та активні парки – частина екосистеми психічного здоров'я». Одним із його компонентів є надання послуги з психологічної підтримки для дорослих, дітей та підлітків через платформу «СпівДія» [12].

Значний внесок у підтримання психічного здоров'я громадян роблять профільні неурядові організації. Зокрема, Національна психологічна асоціація (НПА) на початку червня 2022 р. запустила безоплатну гарячу лінію в Україні, яка працює у форматі аудіо- та відеодзвінків. Такі гарячі лінії НПА створила у 20 європейських країнах за допомогою іноземних партнерів. На лініях працюють фахові психологи, які мають відповідний досвід та пройшли підготовку надання допомоги в ситуаціях кризи. Це важливо, оскільки не у всіх країнах українські біженці можуть отримати не лише фінансову й медичну, але й психологічну підтримку. Крім того, завдяки таким гарячим лініям українці за кордоном підтримують ментальний зв'язок із Батьківщиною.

Є й інші платформи з безкоштовної психологічної допомоги. Це, зокрема, Цілодобова психологічна підтримка «Запорука», «Хаб стійкості»; Група психологічної підтримки «Разом»; Центр психологічної підтримки «ОбійМи»; Центр психологічного консультування «Open Doors», онлайн-платформа «Розкажи мені»; телеграм-канали «Психологічна підтримка», «Перемога» (для осіб від 8 до 22 років); онлайн-програма «Бути батьками ангела»; Національна професійна лінія з питань профілактики самогубств та підтримки психічного здоров'я «Lifeline Ukraine»; Реабілітаційний центр із надання безкоштовної психологічної допомоги «Крок назустріч» та ін.

На початку квітня 2023 р. в Києві відкрився перший в Україні Центр стресостійкості. Наразі в ньому працюють 15 психологів, які надають підтримку різним соціальним та професійним групам населення. Крім допомоги демобілізованим військовим та їхнім сім'ям, фахівці Центру забезпечуватимуть психологічну підтримку працівників соціальної, комунальної, медичної та освітньої сфер, а також тих, хто надає публічні та адміністративні послуги, проводитиме сімейні та індивідуальні консультації.

Підготовку фахівці Центру проходили в Ізраїлі за програмою Ізраїльської коаліції травми (Israel Trauma Coalition).

Схожі центри відкриваються і в інших містах, зокрема, на початку червня 2023 р. Центр психологічної підтримки «RAZOM з тобою» почав діяти в Бучі. По всій країні працюють центри психологічної реабілітації.

Послуги з психологічної реабілітації ветеранів та членів їхніх сімей, згідно з реєстром постачальників таких послуг, надають 48 закладів охорони здоров'я в різних регіонах країни (у 2021 р. їх було лише дев'ять). Можна прогнозувати, що надалі їхня кількість зростатиме. Водночас використовуються сучасні методи психосоціальної підтримки ветеранів. Акцент у них роблять на взаємодію і взаємодопомогу осіб, що потребують такої підтримки.

Так, у рамках проєкту «Психічне здоров'я для України», який реалізують за підтримки Швейцарської агенції розвитку та співробітництва і за сприяння МОЗ України та Національної психологічної асоціації України, створено посібник «Організація ветеранських груп самопомоги “Рівний – рівному”» для надання кращої психосоціальної підтримки ветеранам [13]. Він містить рекомендації органам місцевого самоврядування на рівні територіальних громад щодо створення зазначених груп.

Готуючи посібник, використовували закордонний досвід психосоціальної реабілітації ветеранів, насамперед у США. Автори вважають, що ветеранські групи самопомоги мають бути в кожній громаді, де живе відповідний контингент, оскільки члени таких груп «менше госпіталізуються, більше залучені до діяльності громади, прихильніші до лікування вад фізичного і психічного здоров'я, мають краще соціальне функціонування та менше проблем у цивільному житті».

Психологічну допомогу військовослужбовцям надають також громадські ветеранські організації, зокрема «Вільний вибір», де з ветеранами безкоштовно працюють психотерапевти і психологи, Veteran Hub, «Центр психічного здоров'я та реабілітації», який призначений для стаціонарного лікування складних випадків, коли є і фізичні негаразди. Національна психологічна асоціація має телефон гарячої лінії і багато кваліфікованих фахівців, які надають консультацію, так само гарячу лінію психологічної кризової підтримки має Український ветеранський фонд, д, крім консультації, надають і тривалий психологічний супровід [14].

Значний внесок у розуміння процесів психологічної адаптації військовослужбовців, які повернулися з війни, роблять українські науковці. Їхні дослідження допомагають розробляти та вдосконалювати програми психологічної допомоги, які можуть допомогти військовослужбовцям впоратися з наслідками бойового досвіду та повернутися до повноцінного життя в цивільному суспільстві.

Зважаючи на те, що протягом багатьох років посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) був одним із найскладніших захворювань для діагностики, оскільки традиційні методи, такі як клінічні інтерв'ю сам на

сам, можуть бути неточними через суб'єктивність лікаря або через те, що пацієнт стримує симптоми, важливою подією в діагностиці ПТСР стало відкриття біоофтальмологічних маркерів ПТСР групою науковців Національного військово-медичного клінічного центру «Головний військовий клінічний госпіталь» та ДУ «Інститут очних хвороб тканинної терапії ім. В. П. Філатова НАМН України» (м. Одеса). У 2020 р. це відкриття надало можливість апаратно об'єктивізувати психічні порушення постстресової етіології. Дослідників, які брали участь у відкритті біоофтальмологічних маркерів, нагороджено Державною премією України в галузі науки і техніки. Слід зазначити, що українські науковці на три роки випередили британських колег, які теж займалися дослідженням маркерів ПТСР.

Діагностування відбувається з використанням новітніх інструментальних методів дослідження характерних змін з боку ока й очорухового апарату за допомогою окулографії. Окулографія із застосуванням специфічного тестового аудіоподразника – це принципово новий підхід у ранній діагностиці, отже, й у профілактиці доклінічного ПТСР і запобіганні суїцидів. Давно відзначено, що звуки та картинки, які ми бачимо, впливають на пам'ять, оскільки людина відтворює інформацію і досвід, що були в уяві, око набуває характерних змін руху [15].

Дослідники з Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАНУ вивчають зміни в роботі мозку людей із ПТСР, використовуючи методи електроенцефалографії (ЕЕГ), магнітоенцефалографії (МЕГ) та функціональної магнітно-резонансної томографії (фМРТ). Ці дослідження допомагають краще зрозуміти механізми розвитку ПТСР та розробити нові методи лікування.

Останні кілька років дослідженням ПТСР, зокрема його зв'язку з прискореним старінням та змінами на генетичному рівні, займається В. Досенко, генетик і патофізіолог, завідувач відділу загальної та молекулярної патофізіології Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України. Він вивчає системні «збої» в організмі на генетичному, молекулярному та клітинному рівнях. Нині вчений впроваджує в українських силах оборони британську систему виявлення ПТСР Trauma Risk Management (TRiM), яку розробив видатний британський психіатр і колишній військовий Н. Грінберг. Цю систему впровадили та перевірили в британській армії [16].

TRiM – це водночас оцінка ризику психологічної травми та підтримка, в основі якої лежить скринінг, і його проводить не психолог, а один із бійців за принципом «рівний рівному». Такого військовослужбовця спеціально навчають, як говорити з бійцями після травматичної події і з'ясовувати фактори ризику. Цей скринінг точно ефективніший, ніж опитування психолога, якого військові не знають, він не був з ними в бою. Така методика допомагає раніше дізнатися про ризик розвитку ПТСР, вчасно почати

лікування. За системою TRiM працює, до прикладу, нейрофізіолог В. Комаренко, наразі офіцер-психолог у Третій штурмовій бригаді.

Інша проблема, якою переймається В. Досенко, – прискорене старіння в людей з ПТСР, яке визначають за біомаркерами біологічного віку. Один із таких біомаркерів прискореного старіння – метилювання ДНК. Прискорене старіння може пояснити проблеми зі здоров'ям, які з'являються у людей з ПТСР у віці, значно молодшому за звичний для деяких захворювань. Ідеться про інфаркт міокарда, атеросклероз, артеріальну гіпертензію, пухлини, аутоімунні захворювання, яких не повинно бути, приміром, у 40 років. Тому треба лікувати сам ПТСР.

Крім того, науковці Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця мають ще ніким не досліджену гіпотезу про те, що у мозку людини з ПТСР зростає кількість сенесцентних клітин, тобто зістарених. Вони, на відміну від старих клітин, не вмирають, а живуть далі й виділяють протизапальні речовини. Така клітина викликає запалення навколо себе, а коли їх багато – запалення поширюється на весь організм. Це може пояснити нейродегенеративні процеси в головному мозку, які відбуваються в людей з ПТСР. Американські дослідники вже пишуть про подовження життя мишей, яким ці зістарені клітини вчасно знищили. Це можна зробити спеціальними речовинами, сенолітиками, які «активують» природну смерть клітини. За словами В. Досенка, якщо вдасться знайти ресурси для проведення досліджень, це може стати новим напрямом, що народиться в Україні.

Важливо зазначити, що українські науковці роблять значний внесок у розуміння проблеми ПТСР та розробляють нові методи її діагностики та лікування. Серед основних напрямів досліджень можна виокремити такі:

- вивчення впливу ПТСР на когнітивні функції, такі як пам'ять, увага та прийняття рішень. Ці дослідження допомагають розробити методи корекції когнітивних порушень, пов'язаних з ПТСР (Інститут психології імені Г. С. Костюка НАН України);
- дослідження соціальних факторів, які впливають на розвиток та перебіг ПТСР, таких як соціальна підтримка, стигматизація та дискримінація. Ці дослідження допомагають розробити програми психосоціальної реабілітації людей з ПТСР (Інститут соціальної психології НАН України);
- вивчення ефективності різних методів психотерапії для лікування ПТСР, таких як когнітивно-поведінкова терапія, EMDR-терапія та групова терапія. Ці дослідження допомагають розробити оптимальні протоколи лікування ПТСР (Інститут психіатрії імені М. М. Маслова НАН України);
- моніторинг поширеності ПТСР у різних групах населення, таких як ветерани війни, жертви насильства та люди, які пережили стихійні лиха. Ці дослідження допомагають визначити групи ризику розвитку ПТСР та розробити програми профілактики (Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України);

- вивчення генетичних та біологічних маркерів ПТСР, які можуть бути використані для ранньої діагностики та розробки нових методів лікування (Інститут молекулярної біології і генетики НАН України);
- розробка нових фармакологічних препаратів для лікування ПТСР, які мають менше побічних ефектів, ніж традиційні антидепресанти (Інститут фармакології імені В. Є. Данилевського НАН України).

Крім того, НАНУ координує дослідження ПТСР на національному рівні та співпрацює з міжнародними науковими установами. Це сприяє обміну знаннями та досвідом, а також розробці нових, більш ефективних методів боротьби з ПТСР.

Важливу роль у психологічній адаптації військовослужбовців можуть відігравати бібліотеки, надаючи ветеранам доступ до інформації, ресурсів та підтримки, які можуть допомогти їм упоратися з травмами та стресом, пов'язаними з війною. Серед конкретних способів допомоги бібліотек можуть бути:

- надання доступу до інформації та ресурсів про психічне здоров'я. Бібліотеки можуть збирати та надавати інформацію про психічне здоров'я, включаючи книги, статті, веб-сайти та гарячі лінії. Вони також можуть організовувати семінари та тренінги з питань психічного здоров'я;
- створення безпечного та комфортного простору. Бібліотеки можуть бути місцем, де військовослужбовці можуть розслабитися, відпочити, знайти тихі місця для читання та також простір для соціальної взаємодії;
- пропозиції програм та послуг, які спеціально розроблені для військовослужбовців та ветеранів, такі як групи підтримки, арт-терапія та йога.

Важливо зазначити, що бібліотеки не замінюють професійну допомогу з психічного здоров'я, однак вони можуть бути цінним ресурсом для військовослужбовців, які шукають підтримку у своїй адаптації до цивільного життя.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, зокрема, пропонує не лише широкий спектр ресурсів з питань психічного здоров'я, включаючи книги, статті та вебсайти, а також продукує інформаційно-аналітичні матеріали психолого-соціальної спрямованості. Вони акумульовані в бюлетені «Інформаційні можливості подолання стресу», який надає огляд ресурсів інтернет про організацію психологічної допомоги громадянам у поєднанні з акумульованою бібліотечними установами електронною інформацією про можливості подолання стресових проявів, зумовлених війною в Україні. Основним критерієм подання матеріалів є їх практична цінність для постраждалого населення.

Зокрема, у матеріалах висвітлюються:

- соціальні наслідки посттравматичного стресового розладу серед військовослужбовців чи цивільного населення, що постраждали від бойових дій;
- приклади сервісних послуг з підтримки постраждалих від кризових ситуацій;
- надання інформації про законодавче забезпечення постраждалих від стресу, про державні програми та волонтерські/громадські організації, що забезпечують реабілітацію і підтримують постраждалих;
- організація в бібліотеці зустрічей/круглих столів із представниками влади/юристами/психологами та іншими фахівцями для різнопланових консультацій та вирішення проблем громадян, які перебувають у стресових ситуаціях через втрату рідних, відсутність житла, роботи;
- надання бібліотечного інтернет-сервісу для пошуку житла, роботи;
- організація дозвілля дорослих та дітей.

Аналітичні матеріали, включені до бюлетеня «Інформаційні можливості подолання стресу», вирізняються актуальністю висвітлюваних проблем, науковим підходом до аналізу сучасних тенденцій подолання психологічних негараздів у різних верств українського суспільства під час нинішньої війни, детальним вивченням зарубіжного досвіду надання психологічної допомоги, широкою джерельною базою [17].

Програми та послуги, спрямовані на сприяння психологічній адаптації військовослужбовців, пропонують також багато інших бібліотек України. Вони пропонують доступ до інформації та ресурсів про психічне здоров'я, створюють спеціальні ресурси з інформацією про ЗСУ, історію російсько-української війни, права військовослужбовців, залучають ветеранів до проведення лекцій, зустрічей, створення клубів для обміну досвідом тощо.

Слід зазначити, що процес психологічної адаптації військовослужбовців супроводжується певними труднощами і проблемами. Зокрема, відчутною перешкодою є негативні стереотипи в українському суспільстві щодо консультацій психологів. Значна частина ветеранів розглядає потребу в психологічній допомозі як ознаку слабкості та вважає, що час усе вилікує. До того ж, одним із симптомів ПТСР є уникання, що утримує людей від візиту до психолога, психотерапевта чи психіатра, і стресорний розлад залишається невиявленим. Унаслідок цього ветерани тримають усі проблеми та переживання в собі. Крім того, психологічної допомоги можуть потребувати родини учасників бойових дій, які також перебувають у стані постійної нервово-психологічної напруги.

У Міністерстві охорони здоров'я прогнозують, що через війну психологічної підтримки потребуватимуть понад 15 млн українців. При цьому близько 3–4 млн людей треба буде призначати медикаментозне лікування. Після війни щонайменше кожна п'ята людина буде мати негативні наслідки для психічного здоров'я. За даними МОЗ, у 20–30 % осіб, які пережили травматичні події, може розвинутихся ПТСР. Крім того, через 5–7 років очікують зростання кількості осіб з наркотичною, алкогольною та

іншими залежностями. Через психоемоційне напруження, спричинене війною, українці постаріють на 10–15 років, тобто хвороби, притаманні для зрілого та літнього віку, будуть траплятися на 10–15 років раніше, ніж це було до війни [18].

За словами директора директорату медичних послуг МОЗ О. Машкевич, «якщо ми прогнозуємо, що 15,7 млн осіб в Україні потребуватимуть психологічної допомоги, то 3,5 млн з них матимуть певний розлад психічного здоров'я» [19].

На думку експерта штаб-квартири Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) у Женеві, співголови Референтної групи з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки Фамі Ханна, ризик захворіти внаслідок війни на такі психічні розлади, як депресія і посттравматичний стресовий розлад, мають понад 8,5 млн українців [20].

Дещо більшу кількість називає представник ВООЗ в Україні Я. Хабіхт. За його словами, вона становить близько чверті населення України, тобто майже 10 млн осіб потерпатимуть від таких розладів, як тривога, стрес та ПТСР [21]. ВООЗ прогнозує, що до 2025 р. кожен другий українець може зіткнутися з проблемами у сфері ментального здоров'я [22]. На думку деяких фахівців, для психологічної реабілітації українців після війни знадобиться до 20 років.

У цьому контексті доволі тривожними є попередження експертів про те, що розвиток певних форм ментальних порушень значно впливає на продуктивність людей, а відтак і на економіку країни – втрати від проблем, пов'язаних із психічним здоров'ям, можуть сягати 4–5 % ВВП. Водночас в методологічному, організаційному та кадровому забезпеченні захисту психічного здоров'я населення України є певні труднощі.

Зокрема, перешкодою є те, що, навіть визнаючи наявність у себе проблем із психікою, значна частина громадян не готова звертатися до фахівців, вважаючи, що їхні складнощі недостатньо серйозні, вони самі можуть із ними впоратися і що є люди, які більше потребують психологічної допомоги.

Згідно з даними соціологічних опитувань, 71 % українців відчують стрес або сильну знервованість. Серед причин на першому місці – повномасштабна війна з Росією (72 %) і фінансові складнощі (44 %). З-поміж аспектів війни, які спричиняють до стресу або сильної знервованості, на першому місці перебуває безпека близьких (63 %) і втрата роботи або джерела доходу (42 %).

Близько половини опитаних (46 %) ніколи не відвідували психолога або психотерапевта і не планують цього робити. Ще 35 % ніколи не відвідували, але не виключають, що можуть до такого вдатися. Кількість тих, хто ніколи не відвідував психолога або психотерапевта, зростає в старших вікових групах: 53 % – серед осіб віком 45–54 роки і 61 % – серед осіб віком 55–60 років.

Відчували потребу в психологічній допомозі 42 %, але зверталися за нею лише 5 % осіб. Не зверталися і не планують 61 %, причому в зазначених старших вікових групах цей відсоток перевищує середній показник – 68 % серед осіб віком 45–54 роки і 73 % – серед осіб віком 55–60 років. Відсоток тих, хто не звертався за психологічною допомогою і не планує цього робити, значно більший у жінок (55 %), ніж у чоловіків (44 %). Серед причин цього 31 % відзначили те, що вони не вважають свої проблеми достатніми для звернення, 26 % – упевненість, що вони можуть упоратися з ними самостійно [23].

Проблема нехтування своїм здоров'ям – як психічним, так і фізичним – є, на жаль, досить типовою для України. Наші співгромадяни часто звертаються до фахівців лише тоді, коли розлад або хвороба прогресувала настільки, що стала серйозною загрозою, тоді як її діагностування на початковій стадії сприяло б ефективному лікуванню й швидкому поверненню людини до нормального життя. Нині ж діагностують менш ніж 10 % від прогнозованого поширення розладів психічного здоров'я (наприклад, депресія, тривожність, розлади харчової поведінки тощо).

Отже, повномасштабна війна Росії проти України створила нові виклики для сфери охорони психічного здоров'я українського населення. З початком агресії багаторазово збільшилася кількість тих, хто пережив травматичні події і перебуває під загрозою виникнення ПТСР або інших психічних розладів. Поширення психічних розладів унаслідок війни становитиме для держави та суспільства проблему й після її закінчення. Для психологічної реабілітації населення, а особливо військовослужбовців, які брали участь у бойових діях, знадобиться досить тривалий час і спільні зусилля держави, громадянського суспільства, науки та медицини. Це завдання ускладнюється недостатнім кадровим, організаційним, методологічним забезпеченням охорони психічного здоров'я, а також проблемами соціально-психологічного порядку, а саме – неготовністю значної частини наших співгромадян звертатися до фахівців навіть після виникнення явних проблем із психічним здоров'ям. Це зумовлено як певними стереотипами, так і недостатньою обізнаністю населення про роботу психологів, психотерапевтів тощо. Утім, спільні дії всіх інституцій, спроможних сприяти створенню сучасної ефективної служби психологічної підтримки населення загалом і військовослужбовців зокрема, здатні вирішити проблемні питання і забезпечити успішну психологічну адаптацію і соціальну інтеграцію українських воїнів.

Список бібліографічних посилань

1. Кучеренко С., Хоменко Н. Організаційні особливості соціально-психологічної адаптації військовослужбовців, які брали участь у бойових діях, до умов мирного життя. Проблеми екстремальної та кризової психології : зб. наук. пр. Харків : НУЦ-ЗУ, 2017. Вип. 21. С. 66–74.

2. Можина Т. Посттравматичний стресовий розлад під час війни: можливості розширення терапевтичного діапазону. Медична газета «Здоров'я України 21 сторіччя». 2023. № 17 (553). URL: <https://health-ua.com/article/74442-posttravmatichnij-stresovij-rozlad-pd-chas-vjni-mozhливost-rozshirennya-ter/>
3. Назаренко І. І., Якимець В. М. та ін. Проблемні питання психологічної реабілітації ветеранів учасників антитерористичної операції та військовослужбовців операції об'єднаних сил в Україні (аналітичний огляд літератури). URL: https://foundationdv.com/site-static/Uzn_2019_1_10.pdf
4. Кількість пацієнтів зі встановленим діагнозом ПТСР в Україні зростає. Що треба знати про посттравматичний стресовий розлад. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/kilkist-pacientiv-zi-vstanovlenim-diagnozom-ptsr-v-ukraini-zrostaє-scho-treba-znati-pro-posttravmatichnij-stresovij-rozlad>
5. Підтримка ментального здоров'я в часи війни. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidtrymka-mentalnoho-zdorovya-v-chasy-viynu>
6. Посттравматичний стресовий розлад. URL: <https://kpt-center.com.ua/postlugi/posttravmatichnij-stresovij-rozlad/>
7. Медведенко Л. Стан психічного здоров'я військовослужбовців значно гірший, ніж серед решти населення. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/02/28/stan-psyhichnogo-zdorovya-vijskovo>
8. Психолог пояснила, чому ймовірність ПТСР у захисників України набагато нижча, ніж у російських військових. URL: <https://zn.ua/ukr/war/psikholoh-pojasnila-chomu-jmovirnist-ptsr-u-zakhisnikiv-ukrajini-nabahato-nizhcha-nizh-u-rosijskikh-vijskovikh.html>
9. Підсумки Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки за 2022 р. URL: <https://www.umj.com.ua/article/237177/pidsumki-natsionalnoyi-programi-p>
10. Настав час згуртуватись урядовому та неурядовому сектору, щоб максимально зменшити вплив війни на психічне здоров'я українців – Віктор Ляшко. URL: <http://surl.li/ihpsi>
11. Офіс першої леді, МОЗ та партнери запускають Національну програму психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ofis-pershoyi-ledi-moz-ta-partneri-zapuskay>
12. У межах ініціативи першої леді зі створення Всеукраїнської програми ментального здоров'я міністерства представили пріоритетні проекти. URL: <https://www.president.gov.ua/news/u-mezhah-iniciativi-pershoyi-ledi-zi>
13. Організація ветеранських груп самодопомоги «рівний – рівному». URL: <http://surl.li/ihpsy>
14. Возніцина К. Як учасникам бойових дій звикнути до мирного життя. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/02/01/yak-uchasnykam-bojovyh-dij-zvyknuty-do-myrnogo-zhyttya/>

15. Комплексний ПТСР, аналіз психотравмувальних факторів та їхні наслідки для військовослужбовців. URL: <https://health-ua.com/article/72060-kompleksnij-ptsr--analz-psihotravmuvalnih--faktorv-ta-hn-naslarki--dlya-vjsk>

16. Віктор Досенко: «Проблема, якою ми переймаємося, – прискорене старіння в людей з ПТСР». URL: <https://theukrainians.org/viktor-dosenko/>

17. Інформаційні можливості подолання стресу. URL: <https://nbuviar.gov.ua/siaz/informatsiino-analitychna-produktsiia-siaz/informatsiini-mozhlyvosti-podolannia-stresu>

18. ПТСР та загострення хронічних хвороб: як війна вплине на здоров'я українців. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/01/infografika/suspilstvo/ptsr-ta-zah>

19. В Україні презентували результати дослідження психологічного стану населення. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/v-ukrayini-prezentovali-rezultati-doslid>

20. Понад 8,5 млн українців мають ризик психічних розладів психічних розладів через війну – ВООЗ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3567887-ponad-85-miljona-ukrain>

21. Майже 10 млн людей можуть страждати від психічних розладів через війну – ВООЗ. <https://www.slovoidilo.ua/2022/12/20/novyna/suspilstvo/majzhe-10-mln-ly>

22. Малолеткова О. Потрібна нова культура ставлення до ментального здоров'я. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/potribna-nova-kultura-stavlennya-do>

23. Психічне здоров'я та ставлення українців до психологічної допомоги під час війни. URL: https://gradus.app/documents/307/Gradus_Research___Mental_Health_Report

14.04.2024

Станом на початок 2024 року, за оцінками фахівців, понад 6 млн українців, що залишили Україну після широкомасштабного нападу РФ, змушені перебувати за кордоном ([Національний інститут стратегічних досліджень](#)).

Відповідно до численних міжнародно-правових документів, у разі виникнення вимушених міграційних потоків після надання екстреної допомоги основним завданням є віднайдення для біженців тривалого рішення, яке може мати три варіанти:

- ◆ повернення на батьківщину
- ◆ інтеграція і налагодження життя там, де людина опинилася
- ◆ переселення до іншого місця

При цьому, найліпшим варіантом є безпечне повернення.

Численні опитування переміщених у результаті війни українців свідчать, що не менше 60-70 % із них сподіваються одного дня повернутися до своїх

домівок. Відповідальність за створення умов для репатріації передусім покладається на країни походження, проте міжнародна спільнота виявляє готовність надавати підтримку та допомогу в ліквідації перешкод для добровільної репатріації, а також в реінтеграції повернених. Докладніше про чинники та засоби забезпечення повернення вимушених мігрантів на батьківщину – в аналітичному матеріалі експертки НІСД Олени Малиновської: [Повернення вимушених мігрантів на батьківщину як найкраще рішення: чинники та засоби його забезпечення](#)

Наука – для обороноздатності країни

29.04.2024

Defense-tech кластеру Brave1 – рік. Головні досягнення проєкту

За перший рік роботи на платформі Brave1 українські розробники зареєстрували понад 1 600 розробок за 12 пріоритетними вертикалями, визначеними Генштабом для [Brave1 \(Міністерство цифрової трансформації України\)](#).

Джерело: <https://thedigital.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 2](#)

04.04.2024

Українські інженери розробили новий розвідувальний безпілотник для артилерії

Дрон WarDog може вести розвідку в умовах складних рельєфів та під дією ворожого РЕБ ([АрміяInform](#)).

Про це [повідомив 4 квітня](#) віцепрем'єр-міністр з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій – міністр цифрової трансформації України Михайло Федоров.

[Докладніше див. додаток 3](#)

17.04.2024

Держава закуповує РЕБ ближньої дії: передали 2 тисячі засобів для Сил оборони від розробників – учасників кластера Brave1

Технології та підхід до їх використання потрібно постійно вдосконалювати. Для засобів РЕБ це максимально актуально. Тому ціллю Brave1 залишається розширення й розвиток спільноти розробників задля пошуку актуальних та ефективних технологічних рішень ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

[Докладніше див. додаток 4](#)

12.04.2024

Найпрогресивніші розробки ОПК київських політехніків можуть отримати державну підтримку

Міністр з питань стратегічних галузей промисловості Олександр Камишін і генеральний директор Укроборонпрому Герман Сметанін обговорили зі студентами «Київської політехніки» можливість залучення наукового потенціалу університету до проектів оборонно-промислового комплексу ([ukrinform.ua](#)).

Відео: <https://youtu.be/0rsgN4SRdIY>

[Докладніше див. додаток 5](#)

24.04.2024

ФАХІВЦІ НАНУ ПРО ВАЖЛИВІ ДЕТАЛІ ВІДНОВЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ МІКРОЕЛЕКТРОНІКИ (ВІДЕО)

Віктор Мельник, в.о. директора Інституту фізики напівпровідників ім. В.Є. Лашкарьова НАН України ([Оборонно-промисловий кур'єр](#)).

<https://www.youtube.com/watch?v=Vyz7lMJw5xU>

та академік НАНУ Олександр Беляєв, радник Дирекції Інституту фізики напівпровідників ім. В.Є. Лашкарьова НАНУ, директор цієї науково-дослідної установи НАНУ у 2011-2022 роках, в інтерв'ю програмі Security Talks на ТК Апостроф розповіли про важливі деталі галузі мікроелектроніки.

Йдеться зокрема про розробки НАНУ та про специфічні підприємства, які спрямовані на виробництво особливих компонентів – їх відновлення та розвиток може надзвичайно посилити можливості України у відновленні галузі мікроелектроніки.

<https://www.youtube.com/watch?v=hm4JwpYMwjc>

02.04.2024

Випускники КПІ розробляють нову бронемашину, яка за рівнем захисту перевершує класичні українські

Як [повідомляє](#) УП, мова йде про Артема Ющука, учасника команди Formula Student КПІ, який разом з іншими студентами та випускниками КПІ організував ремонт і модернізацію сотень одиниць бронетехніки ([СВІТ](#)).

[Докладніше див. додаток 6](#)

Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти

12.04.2024

Спільними зусиллями – до вдосконалення наукової сфери

Президент НАН України Анатолій Загородній, виступаючи на вебінарі «Фінансування досліджень на основі результатів: забезпечення сталого розвитку науки та економіки», який провів сьогодні (10 квітня – *Ред.*) Науковий комітет Національної ради з питань розвитку науки і технологій за підтримки Міністерства освіти і науки України, зосередив увагу на створенні Стратегії науково-технічного і наукового розвитку, проєкт якої було підготовлено в НАН України у серпні минулого року і спрямовано до Міністерства освіти і науки, Нацради з питань розвитку науки і технологій, профільного Комітету Верховної Ради та Мінекономіки ([СВІТ](#)).

Джерело: <https://sci-com.org.ua/>

[ПОВНИЙ ТЕКСТ ВИСТУПУ ПРЕЗИДЕНТА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ АКАДЕМІКА АНАТОЛІЯ ЗАГОРОДНЬОГО](#)

[ПРОГРАМА ВЕБІНАРУ](#)

[ВІДЕОЗАПИС ВЕБІНАРУ](#)

[Повідомлення на сайті НАН України](#)

[Інформація про вебінар на сайті Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій](#)

[Докладніше див. додаток 7](#)

03.04.2024

НФДУ розробляє стратегію з питань відкритої науки

На основі досвіду колег з Європейської комісії, членів проєкту Open4UA та асоціації Science Europe, Національний фонд досліджень України розробляє стратегію з питань відкритої науки для впровадження принципів Open Science для грантоотримувачів в Україні ([Національний фонд досліджень України](#)).

[Докладніше див. додаток 8](#)

22.04.2024

Ярослав Гадзало підбив підсумки роботи НААН за 2023 рік та окреслив перспективи розвитку

Президент НААН Я. Гадзало підкреслив, що нагальним завданням є відновлення та розвиток наукової інфраструктури. Водночас потребує вирішення й питання оптимізації наявної інфраструктури окремих установ ([Національна академія аграрних наук України](#)).

[Докладніше див. додаток 9](#)

10.04.2024

ОПУБЛІКОВАНО QS WORLD UNIVERSITY RANKINGS BY SUBJECT 2024

У рейтингу представлено п'ять галузей знань: мистецтво та гуманітарні науки, інженерія та технології, науки про життя та медицина, природничі науки а також соціальні науки та менеджмент ([euroosvita.net](#)).

[Докладніше див. додаток 10](#)

04.04.2024

РЕЙТИНГ ЗВО ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АКРЕДИТАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

Центр міжнародних проєктів «Євроосвіта» оприлюднив рейтинг закладів вищої освіти України, побудований на основі даних про результати акредитації НАЗЯВО освітніх програм у 2019-2023 роках ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Акцент зроблено на тому, що під час проведення акредитаційних експертиз здійснюється аналіз не лише освітнього процесу, а й міжнародної проєктно-грантової діяльності, науково-інноваційної роботи, академічної мобільності, навчально-методичного забезпечення, кадрового потенціалу та інших складових, які безпосередньо впливають на місце ЗВО у різноманітних міжнародних рейтингах. За результатами оцінювання до топ-5 найуспішніших закладів вищої освіти 2023 року увійшли: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національний університет «Львівська політехніка», Національний університет біоресурсів та природокористування України, Київський університет імені Бориса Грінченка.

Детальніше: <http://surl.li/sejta>, <http://surl.li/sfqkq>

Наука і влада

06.04.2024

Комітет з Національної премії України імені Бориса Патона оголошує конкурси на здобуття Національної премії України імені Бориса Патона та премій Президента України для молодих вчених 2024 року

При розгляді робіт перевага буде надаватися дослідженням і розробкам, які безпосередньо зміцнюють обороноздатність і безпеку держави ([Комітет з Державних премій України в галузі науки і техніки](#)).

[Докладніше див. додаток 11](#)

30.04.2024

Уряд визначив оновлений перелік пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і розробок

Напрями були визначені на основі проведених раніше аналітичних досліджень науково-технологічного розвитку та пропозицій центральних органів виконавчої влади й академій наук ([Урядовий портал](#)).

[Докладніше див. додаток 12](#)

26.04.2024

Уряд ухвалив постанову щодо строків державної атестації наукових установ

З 1 червня 2024 р. проведення державної атестації всіх наукових установ повинно відбуватися відповідно до нового Порядку проведення державної атестації наукових установ та ЗВО щодо провадження такими закладами наукової (науково-технічної) діяльності, затвердженого постановою КМУ від 19 липня 2017 р. № 540 ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 13](#)

18.04.2024

МОН презентує новий підхід до оцінювання наукових установ та університетів

Міністерство освіти і науки України розробило нову методiku оцінювання ефективності науково-технічної діяльності наукових установ і закладів вищої освіти. Мета підходу – поліпшити якість досліджень в Україні з огляду на світовий досвід ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 14](#)

18.04.2024

МОН ПРОПОНУЄ ДЛЯ ГРОМАДСЬКОГО ОБГОВОРЕННЯ ПРОЄКТ НАКАЗУ «ПРО ДЕРЖАВНУ АТЕСТАЦІЮ НАУКОВИХ УСТАНОВ ТА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЧАСТИНІ ПРОВАДЖЕННЯ НИМИ НАУКОВОЇ (НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ) ДІЯЛЬНОСТІ»

Зауваження та пропозиції до зазначеного проєкту наказу приймаються до 17 травня 2024 року ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 15](#)

02.04.2024

Сьогодні уряд ухвалив важливі рішення щодо модернізації мережі ЗВО та наукових установ

Головна мета рішень – поліпшити якість вищої освіти, підвищити ефективність роботи наукових установ та створити потужні освітні й наукові осередки ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 16](#)

24.04.2024

МОН ПРОПОНУЄ ДЛЯ ГРОМАДСЬКОГО ОБГОВОРЕННЯ ПРОЄКТ ПОСТАНОВИ КМУ «ПРО РЕАЛІЗАЦІЮ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ПРОЄКТУ З ПИТАНЬ АТЕСТАЦІЇ ОСІБ, ЯКІ ЗДОБУВАЮТЬ СТУПІНЬ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ, У ФОРМІ ЄДИНОГО ДЕРЖАВНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ»

Міністерство освіти і науки України пропонує для громадського обговорення [проект постанови Кабінету Міністрів України](#) «Про реалізацію експериментального проекту з питань атестації осіб, які здобувають ступінь доктора філософії, у формі єдиного державного кваліфікаційного іспиту» ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Проектом акта пропонується затвердити Порядок проведення експериментального проекту з питань атестації осіб, які здобувають ступінь доктора філософії, у формі єдиного державного кваліфікаційного іспиту, яким передбачається здійснювати контроль за досягненням здобувачами ступеня доктора філософії результатів навчання, метою якого є підтвердження володіння ними компетентностей відповідно до 8-го рівня Національної рамки кваліфікацій, що передбачає використання академічної української та іноземної мови у професійній діяльності та дослідженнях.

Пропозиції та зауваження до зазначеного проекту просимо надсилати до **09 травня 2024 року** на електронну адресу: mykhailo.holubiev@mon.gov.ua. Контактна особа для надання консультацій: Михайло Голубєв.

06.04.2024

ВАЖЛИВА ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ ВСТУПНИКІВ ДО АСПРАНТУРИ

Міністерство освіти і науки України повідомляє вступникам про ключові аспекти вступної кампанії до аспрантури. Вона відбуватиметься на основі конкурсних випробувань, зокрема іспиту з іноземної мови. Таке рішення діє відповідно до Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2024 ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Абітурієнти, які планують вступати до аспрантури повинні надати результати Єдиного вступного іспиту (ЄВІ), складеного у 2023 або 2024 році, де оцінка за тест з іноземної мови має становити не менше ніж 130 балів, а за тест загальної навчальної компетентності (ТЗНК) – не менше ніж 100 балів. Дані про результати ЄВІ будуть внесені до картки фізичної особи в Єдиній державній електронній базі з питань освіти (ЄДЕБО).

Календарний план, програми та ЄВІ – єдині вступні форми як для вступників магістратури, так і аспрантури [див. далі](#).

Про Порядок прийому [детальніше](#).

15.04.2024

Дуже короткий, але вагомий абзац минулотижневого рішення [Кабінет Міністрів України](#).

Нарешті аспіранти, які є здобувачами третього рівня вищої освіти, зможуть працювати у позанавчальний час без обмежень і втрат стипендії! ([Denys Kurbatov](#))

Раніше, якщо пам'ятаєте, аспіранти не могли працювати більше ніж на 0.5 ст без втрати стипендії.

Це накладало суттєві складнощі, особливо із виконанням наукових проєктів, НДР тощо. Наразі за поданням [Міністерство освіти і науки України](#), це обмеження нарешті знято.

Це дасть можливість повноцінно залучати аспірантів до виконання наукових проєктів, державних, міжнародних грантів, нарощувати залучення молоді до досліджень, зокрема і підвищувати якість їх дисертаційних робіт.

Але в позанавчальний час, без шкоди навчанню.

Молодь важлива!

29.04.2024

ПРОВЕДЕННЯ КОНКУРСУ ЕКСПЕРТІВ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ОБ'ЄКТІВ НАУКОВОЇ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Оголошено Конкурс експертів Міністерства освіти і науки України для проведення наукової та науково-технічної експертизи об'єктів експертизи у сфері наукової та науково-технічної діяльності ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 17](#)

19.04.2024

Мінфін: У I кварталі 2024 року Нацфонд досліджень профінансував наукові дослідження на 148 млн грн

За I квартал 2024 року Національний фонд досліджень України використав 148 млн грн, або 26 % із передбачених 567 млн грн на грантову підтримку наукових досліджень ([Урядовий портал](#)).

[Докладніше див. додаток 18](#)

25.04.2024

Обрання членів Наукової ради Національного фонду досліджень України: оголошено конкурс

Ідентифікаційний комітет Національного фонду досліджень України оголошує конкурс щодо обрання членів Наукової ради, а саме:

- 7 вакантних місць за секцією природничих, технічних наук та математики;
- 5 вакантних місць за секцією біології, медицини та аграрних наук;
- 4 вакантні місця за секцією соціальних та гуманітарних наук.

[\(Міністерство освіти і науки України\).](#)

[Докладніше див. додаток 19](#)

Міжнародне наукове співробітництво

18.04.2024

Єврокомісія виділила додаткові €10 мільйонів для підтримки українських дослідників

Європейська Комісія доповнила бюджет ініціативи MSCA4Ukraine, яка була створена для підтримки дослідників, вимушених виїхати з України (ukrinform.ua).

[Докладніше див. додаток 20](#)

19.04.2024

EU and US commit more funding for Ukrainian research

ЄС і США виділяють більше фінансування на українські дослідження ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

22.04.2024

НОВИЙ НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНИЙ ФОНД ДЛЯ УКРАЇНИ ВІД США

Національна академія наук США за підтримки ряду міжнародних благодійних організацій оголосила про створення Науково-інноваційного фонду для України ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Він має надавати підтримку заходам з економічного відновлення України. Фонд пропонуватиме на конкурсних засадах гранти приватним особам та організаціям для проведення семінарів для вирішення наукових питань, критично важливих для довгострокового оновлення України, а також підтримуватиме двосторонні та багатосторонні ініціативи щодо формування і

упровадження наукової політики. Планується фінансувати дослідження з пріоритетної тематики, проведення тренінгів з комерціалізації наукових досліджень, надавати стипендії та дослідницькі гранти для підтримки наукових обмінів. Фонд матиме бюджет близько 8 млн. дол. США. Управління ним здійснюватиме секретаріат, який керуватиме процесом розгляду заявок, розподілятиме й контролюватиме витрати, оцінюватиме вплив та ефективність діяльності.

Детальніше: <http://surl.li/stxso>, <http://surl.li/stxzn>, <https://www.bsf.org.il/>, <http://surl.li/stxzw>

16.04.2024

Програма грантів від USAID «Кібербезпека критичної інфраструктури України»

Проектний офіс Львівської політехніки інформує науковців Університету, що відкрито конкурс на участь у програмі грантів від USAID «Кібербезпека критичної інфраструктури України» ([Національний університет «Львівська політехніка»](#)).

Джерело: <https://lpmi.ua/>

[Докладніше див. додаток 21](#)

11.04.2024

‘Money can’t solve everything’ for Ukrainian research

«Гроші не можуть вирішити все» для українських досліджень ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

09.04.2024

МОН створює Міжвідомчу комісію з питань співпраці з ЮНЕСКО за напрямом океанографії

Цей крок сприятиме науковому співробітництву між українськими та міжнародними науковцями, обміну досвідом й зміцненню позиції України в глобальній науковій спільноті ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 22](#)

26.04.2024

Українська делегація взяла участь в засіданні Європейської полярної ради

Представники НАНЦ долучилися до засідання Європейської полярної ради – це об'єднання дослідницьких установ, логістичних операторів та зацікавлених відомств ЄС, що координують стратегічні наукові пріоритети в Арктиці та Антарктиці ([Національний антарктичний науковий центр](#)).

Джерело: <http://uac.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 23](#)

22.04.2024

УКРАЇНСЬКІ НАУКОВЦІ ЗМОЖУТЬ ВЗЯТИ УЧАСТЬ У КОНКУРСАХ, ЩОБ КОРИСТУВАТИСЯ ІНФРАСТРУКТУРОЮ ІНШИХ

КРАЇН В АРКТИЦІ ТА АНТАРКТИЦІ – ПЕРША НАРАДА ПРОЄКТУ POLARIN

Проект POLARIN реалізується в межах програми ЄС Горизонт Європа і налічує 50 організацій з різних країн, що займаються дослідженнями в Антарктиці та Арктиці ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 24](#)

23.04.2024

Відкрито приймання заявок на програму запрошених науковців SCAR на 2024 рік

Науковий комітет з антарктичних досліджень (SCAR) оголосив конкурс для вчених на отримання фінансування на 1-4 тижневі візити до країн-членів SCAR (а це 46 країн) ([Світ](#)).

Мета програми – посилення наукової співпраці між дослідниками Антарктики різних країн.

Розмір гранту становить до 5 000 доларів США.

До участі у конкурсі запрошують вчених з дослідницьким досвідом понад 5 років з часу здобуття наукового ступеня.

Дедлайн подання заявки – 31 серпня 2024 року.

08.04.2024

Галата С.

Українські мігранти на ринку праці ЄС: що змінилося за час війни?

Нещодавно 13 українських учених приєдналися до проєктів, які започаткували наукові команди з Нідерландів. Науковці перемогли у «Конкурсному відборі на додаткові грантові можливості Нідерландської дослідницької ради (NWO) для українських вчених: Партнерська ініціатива NWO-НФДУ 2023» ([Національний фонд досліджень України](#)).

[Докладніше див. додаток 25](#)

09.04.2024

Німецький конкурс «Digital Green Talents 2024: високий потенціал сталого розвитку» для молодих науковців з усього світу

Федеральне міністерство освіти і наукових досліджень Німеччини (Bundesministerium für Bildung und Forschung, BMBF) проводить конкурс «Digital GreenTalents: високий потенціал сталого розвитку», [інформує](#) НАН України ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 26](#)

24.04.2024

Фундація Польської Науки (FNP) оголошує четвертий конкурс програми «ДЛЯ УКРАЇНИ»

Програмою передбачено отримання річного гранту на реалізацію польсько-українського наукового проєкту, тематика якого охоплюватиме питання, пов'язані з розвитком громадянського суспільства, демократії, євроінтеграцією чи безпекою ([Національний фонд досліджень України](#)).

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 27](#)

11.04.2024

Україна і Словаччина посилюють співпрацю в освітній та науковій сферах

Міністр освіти і науки України **Оксен Лісовий** нещодавно завершив візит до Словаччини, де мав конструктивну зустріч із колегою – міністром освіти, досліджень, розвитку та молоді Словацької Республіки **Томашем Друкером** ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Ключовим стало питання всебічної підтримки України Словаччиною у сфері освіти та науки. Словацька сторона запевнила, що й надалі надаватиме можливості для українських студентів і науковців, які знайшли притулок на словацькій землі.

Окрім того, сторони домовилися скликати 7-ме засідання Спільного комітету з науково-технічного та технологічного співробітництва, а також провести в 2024 році черговий конкурс спільних українсько-словацьких дослідницьких проєктів. Українська сторона висловила зацікавленість у

долученні вітчизняних організацій до підготовки спільних проєктів за програмою ЄС «Горизонт Європа» та вивчення найкращих практик діяльності словацької мережі національних контактних пунктів цієї програми.

01.04.2024

Українська наука створює нові можливості для розвитку «Ініціативи трьох морів»

Провідні українські університети підписали Меморандум про створення Науково-освітньої платформи «Ініціатива трьох морів – Україна» ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 28](#)

15.04.2024

В рамках Twinning проєкту BIONANOSENS, що фінансується за програмою Horizon 2020 і координується Інститутом молекулярної біології і генетики НАН України, на початку квітня в м. Ліон (Франція) відбувся завершальний захід у напрямку створення потенціалу для успішної участі у спільних інноваційних європейських дослідженнях ([Інститут молекулярної біології і генетики](#)).

[Докладніше див. додаток 29](#)

Наукові дослідження коронавірусу COVID-19

16.04.2024

**Akad. Aurelija Žvirblienė
PARENGTA COVID-19 TEMATIKAI SKIRTŲ MOKSLINIŲ
PROJEKTŲ APŽVALGA**

Литовська академія наук спільно з Науковою радою Литви підготували публікацію [«Уроки пандемії COVID-19: наукові та практичні аспекти»](#), в якій представлено наукові проєкти на тему COVID-19, які реалізуються в різних наукових установах Литви ([Lietuvos mokslų akademija](#)).

[Детальніше](#)

02.04.2024

Вакцинація проти COVID-19 суттєво знижує ризик серцевої недостатності та тромбозів, пов'язаних з коронавірусною хворобою

Про це свідчать результати [масштабного когортного дослідження](#), в якому було проаналізовано дані 10,17 мільйона вакцинованих осіб та 10,39 мільйона ревакцинованих осіб з Великої Британії, Іспанії та Естонії ([Район.Медицина](#)).

[Докладніше див. додаток 30](#)

15.04.2024

Андрейко В.

Довічні наслідки, які залишаються після Covid-19: учені пояснили, кому вони загрожують

Дослідження, проведене науковцями Каліфорнійського університету в Сан-Франциско, засвідчило, що дві третини тих, хто перехворів на Covid-19 у важкій формі, продовжували страждати від різних проблем зі здоров'ям протягом дуже тривалого часу після одужання, що є свідченням довготривалого впливу вірусу ([Fakty.com.ua](#)).

[Детальніше](#)

15.04.2024

Мелехова М.

Науковці з'ясували, чому діти зазвичай мають легкий перебіг Covid-19

Нове дослідження вчених виявило важливі відмінності в реакції назальних епітеліальних клітин молодих і літніх людей на вірус SARS-CoV-2, і це пояснює, чому діти зазвичай мають легкий перебіг Covid-19 ([Fakty.com.ua](#)).

[Детальніше](#)

08.04.2024

by Andrew Czyzewski, Ryan O'Hare

Long COVID leaves telltale traces in the blood

Результати найбільшого у Великій Британії дослідження пацієнтів, госпіталізованих з інфекцією SARS-CoV-2, показують, що тривалий COVID призводить до постійного запалення, яке можна виявити в крові ([Imperial College London](#)).

[Детальніше](#)

15.04.2024

Swiss Research Study into Long COVID Promises New Diagnostic and Therapeutic Possibilities

Швейцарське дослідження тривалого COVID-19 обіцяє нові діагностичні та терапевтичні можливості ([My Long Covid Advocacy](#)).

[Детальніше](#)

17.04.2024

Sex differences could be key to the successful treatment of long COVID

Статеві відмінності можуть бути ключовими для успішного лікування тривалого COVID ([The Japan Times](#)).

[Детальніше](#)

16.04.2024

The silent struggle for Long Covid patients

Довгий Covid може бути виснажливим, тому терміново потрібні подальші дослідження та підтримка тих, хто живе з цим захворюванням ([ME Association](#)).

[Детальніше](#)

02.04.2024

'Don't call it long-Covid'? It's not that simple

Доктор Джон Джеррард нещодавно запропонував припинити використання терміну «тривалий COVID» для поствірусних станів, запропонувавши натомість термін «поствірусне нездужання» ([My Long Covid Advocacy](#)).

[Детальніше](#)

Новини наукового розвитку

16.04.2024

Кулик Н.

Мовна політика як запорука національної безпеки

Для українців, які тривалий час перебували під владою кількох імперій, мова є опорним пунктом української ідентичності, запорукою виживання етносу і збереження його національних рис. Тому мовна політика в Україні завжди актуальна. Однак на зламі XXI століття вона вийшла за суто етнічні

рамки й стала питанням національним, себто державним. Таку думку висловив директор Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України Богдан Ажнюк. На одному з нещодавніх засідань Президії Національної академії наук він розповів, з чого складається мовна політика держави, що змінилося в ній останніми десятиліттями та як до цього долучилася наукова спільнота ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 31](#)

15.04.2024

Науковці-соціогуманітарії нашої Академії підготували Національну доповідь «Збереження і розвиток України в умовах війни та миру».

Ця праця є спробою відповісти на питання про те, як слід забезпечувати збереження і розвиток України під час війни і що означає справедливий мир для нашої країни в умовах формування нового світового порядку (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Автори доповіді системно доводять, що зберігати і розвивати Україну як цивілізаційний суб'єкт слід у геополітичному, демографічному, економічному й духовно-культурному вимірах, а не лише у відстоюванні наших кордонів. Науковці розглядають Україну як спадкоємицю Київської Русі, оцінюють ставлення її громадян до сучасного стану й перспектив розвитку Української держави, визначають чинники формування сучасної системи правосуддя та специфіку судової реформи в Україні, формулюють завдання й можливості повоєнного відродження України.

Удоступнюємо повну електронну версію цієї книги:

https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=11226&fbclid=IwAR27oN3xGNHdHurIKDNquSuU_IzKLq33CJchXR3vChmT5cuCBG1yMWjsbJE

На сайті Інституту соціології НАН України оприлюднено науково-популярний матеріал д. соц. н. Віктора Степаненка «Українська суспільна самоорганізація як воєнний ресурс».

Будь-яка війна, і нинішня російсько-українська не є виключенням, є не лише військово-технічним зіткненням держав та армій, але й протистоянням суспільств, їх соціально-психологічних та організаційних можливостей, стійкості, витримки та ресурсів внутрішньої солідарної взаємодії. Основою такої суспільної взаємодії у період війни є смисли та мотивація воювати. У випадку України ці смисли правдиві та справедливі – захист країни від зовнішньої агресії у реальній загрозі існуванню нації та країни. Причому це не вигадані мотиви або інформаційні фейки на кшталт російських пропагандистських страшилок про «лабораторії НАТО» чи «заражених

комарів», а жорстка реальність окупованих українських територій та трагічний досвід мільйонів співгромадян, чиї життя та долі вже понівечені війною. Водночас, окрім мотивації, солідарна суспільна взаємодія потребує практичну здатність та навички суспільства до консолідації та самоорганізації. І саме це – важливий ресурс і водночас цінна перевага українського суспільства над російським у цій війні ([Інститут соціології НАН України](#)).

Повний матеріал див. [тут](#)

26.04.2024

Галата С.

«Над моїм будинком летіли ворожі бомбардувальники з півтонними бомбами»

Як саме стресові фактори і загрози впливають на поведінку, намагається з'ясувати завідувач кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Вячеслав Дзюндзюк. Він переміг у конкурсному відборі на додаткові грантові можливості Нідерландської дослідницької ради для українських вчених в рамках Партнерської ініціативи NWO-НФДУ 2023, і нині працює разом з командою нідерландських учених ([Національний фонд досліджень України](#)).

[Докладніше див. додаток 32](#)

26.04.2024

Після окупації ЧАЕС наукові дослідження проводяться на близько 50% території заповідника

[«Окупація у березні 2022 року](#) мала значний вплив на наукову діяльність Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника. Внаслідок окупації та втрати доступу до частини території заповідника через забруднення вибухонебезпечними предметами і мінами було призупинено дослідження, які потребують безпосереднього перебування на місці дослідження, на лівому березі річки Прип'ять та північній частині зони відчуження. Якщо у 2021 році науковими дослідженнями в натурі (збір даних на дослідних ділянках) було охоплено 90-95% території заповідника, то у 2022-2023 роках - близько 50% території», - йдеться у відповіді Міндовкілля ([ukrinform.ua](#)).

За період окупації території заповідника було пошкоджено і втрачено частину наукового обладнання, яке використовувалось для вивчення фауни і було задіяне в міжнародних проєктах. Також призупинені деякі наукові проєкти, які здійснювались за рахунок зарубіжних партнерів. Зменшилися

можливості залучення коштів для наукових досліджень і розширення матеріально-технічної бази через загрозу повторного вторгнення російських військ і можливу втрату обладнання і техніки.

Наразі через обмежений доступ призупинено дослідження старовікових лісів, що можуть бути віднесені до пралісів, квазіпралісів чи природних лісів. Втрачено доступ до територій пожеж 2015 та 1992 років, частини досліджуваних ділянок в межах згарищ 2020 року.

Детальніше <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3857109-pisla-okupacii-caes-naukovi-doslidzenna-provodatsa-na-blizko-50-teritorii-zapovidnika.html>

26.04.2024

У столиці є унікальний тренажер щита керування ядерного реактора та може з'явитися малий модельний реактор

На базі інституту атомної та теплової енергетики КПІ діє перший в Україні навчально-науковий центр «Надійність та безпека АЕС» ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 33](#)

30.04.2024

Українські вчені успішно завершили відбір зразків для міжнародного дослідження щодо розповсюдження силіконів в Антарктиці

Протягом нинішнього антарктичного сезону, зокрема березня-квітня 2024 року, вчені НАНЦ відібрали зразки з різних середовищ (повітря, ґрунти, рослинність тощо) в межах великого міжнародного дослідження щодо розповсюдження силіконів в Антарктиці. Цей проєкт реалізується спільно з Silicones Europe – некомерційною торговельною організацією, що представляє всіх основних виробників силіконів у Європі.

Мета дослідження – визначити, чи присутні циклічні леткі метилсилоксани в різних середовищах на Антарктичному півострові та навколо нього (район станції “Академік Вернадський”) ([Національний антарктичний науковий центр](#)).

Детальніше <http://uac.gov.ua/ukra%D1%97nski-vcheni-uspishno-zavershili-vidbir-zrazkiv-dlya-mizhnarodnogo-doslidzhennya-shhodo-rozpovsyudzhennya-silikoniv-v-antarktici/>

01.04.2024

Польські та українські науковці почали вивчати життя на морському дні Антарктики з борту «Ноосфери»

На нашому науковому судні «Ноосфера», що нині перебуває в Антарктиці, стартувало нове міжнародне дослідження. У межах співпраці польських та українських вчених вперше було відібрано зразки морської фауни з дна Південного океану ([Національний антарктичний науковий центр](#)).

[Докладніше див. додаток 34](#)

09.04.2024

НУФВСУ презентував перший в Україні освітньо-дослідницький інструмент на базі ШІ

Національний університет фізичного виховання і спорту України представив інноваційний інструмент штучного інтелекту, який відкриває нові можливості для оптимізації освітнього процесу та наукових досліджень ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Система, розроблена командою DataIsland, забезпечує глибокий аналіз навчальної та наукової літератури, надаючи студентам та науковцям безпрецедентні можливості для індивідуалізації навчання, проведення незалежних освітніх вимірювань і підвищення якості наукових досліджень.

Застосування алгоритмів машинного навчання дозволяє інструменту ефективно аналізувати величезні масиви інформації, забезпечуючи користувачів детальним розумінням контексту та змісту. Це створює умови для ефективної підготовки до занять, вдосконалення викладацької майстерності, подолання освітніх втрат та оптимізації наукового пошуку.

Про новий інструмент на базі ШІ читайте [детальніше](#).

18.04.2024

У 10 разів. Учені знайшли спосіб прискорити розробку ліків від хвороби Паркінсона за допомогою ШІ

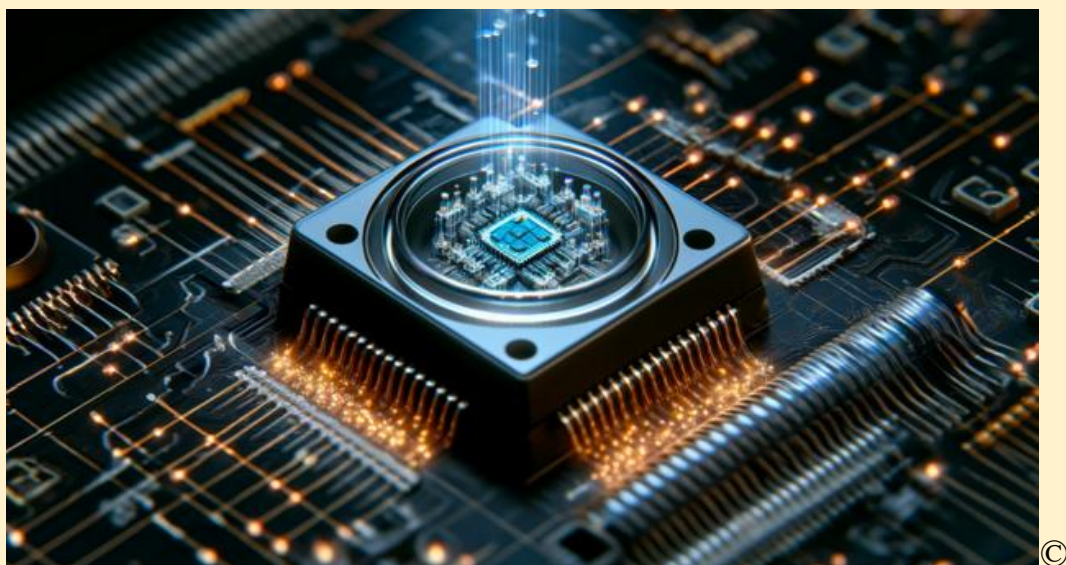
Група вчених із Кембриджського університету впровадила методи штучного інтелекту (ШІ), щоб значно прискорити процес пошуку методів лікування хвороби Паркінсона ([nv.ua](#)).

[Докладніше див. додаток 35](#)

12.04.2024

ДЛЯ УНІВЕРСАЛЬНОГО ШІ

Китайські вчені розробили крихітний модульний чіп, який живиться світлом (фотонами), а не електрикою, і хочуть використати його для навчання та роботи універсального штучного інтелекту (AGI – Artificial General Intelligence), пише [Live Science \(ZN.UA\)](#).

Згенеровано сервісом DALL-E на запит ZN.UA

[Докладніше див. додаток 36](#)

01.04.2024

Інженери створили гідрогель, який розтягується в 100 разів

Інженери створили гідрогель, який завдяки зміні структури може розтягуватися в 100 разів від початкових розмірів, а після цього швидко відновлюватися до попереднього стану. Це забезпечила наявність у структурі гідрогелю згорнутих у форму намистин полімерів, з'єднаних атомами вуглецю, яку вчені назвали «перловим намистом» [\(NAUKA\)](#).

[Докладніше див. додаток 37](#)

09.04.2024

Виклики сучасності. Вчені приступили до розробки біологічного захисту від хімічної зброї

Дослідники під керівництвом професора Джина Кіма Монкклера вивчають інноваційні методи боротьби зі смертоносними хімічними агентами [\(nv.ua\)](#).

Їхня [робота](#), опублікована в ChemistryOpen, присвячена розробці ферментативного захисту від хімічних загроз, зокрема, бойових агентів, таких як VX, відомого своїм руйнівним впливом на нервову систему.

[Докладніше див. додаток 38](#)

22.04.2024

Китай опублікував перший у світі повний геологічний атлас Місяця

Китайські науковці вважають, що геологічний атлас Місяця матиме велике значення для вивчення його еволюції, вибору місця для майбутньої місячної дослідницької станції та використання місячних ресурсів ([NAUKA](#)).

Джерело: <https://nauka.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 39](#)

Проблеми енергозбереження

01.04.2024

Україна представила Європейській Комісії проєкт Національного плану з енергетики та клімату України, участь у розробленні якого взяли фахівці Інституту економіки та прогнозування НАН України (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

National Energy and Climate Plan of Ukraine

status and plans

Джерело: <https://www.facebook.com/NASofUkraine>

[Докладніше див. додаток 40](#)

03.04.2024

Шулікін Д.

Стратегічна галузь для енергетики та суспільства

Про результати виконання Цільової програми наукових досліджень НАН України «Ядерні та радіаційні технології для енергетичного сектору і суспільних потреб», яка реалізовувалась у 2019–2023 роках, на засіданні Президії академії розповів директор Інституту ядерних досліджень НАН України академік Василь СЛІСЕНКО ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 41](#)

19.04.2024

Варто придивитися. Вітряні турбіни виявилися вигіднішими, ніж усі думали

Раніше вважалося, що для розвитку вітроенергетики потрібна велика площа землі, проте дослідження показало, що інфраструктура вітроенергетики, як-от турбіни і дороги, використовує лише 5 відсотків сільськогосподарської землі, а решту часто використовують для інших цілей, зокрема для сільського господарства ([nv.ua](#)).

[Детальніше](#)

09.04.23024

Reducing energy consumption with innovative solutions: is the answer beneath our feet?

У світі, що постійно розвивається, зі зростанням населення та технологічним розвитком, нам потрібна енергія. Енергетичні та екологічні проблеми тісно пов'язані, оскільки майже неможливо виробляти, транспортувати або споживати енергію без істотного впливу на навколишнє середовище ([COST Association](#)).

[Детальніше](#)

Науково-організаційні заходи

06.04.2024

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ: ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ

«Цивільне право України: погляд у майбутнє» – саме таку назву отримав XIII Міжнародний цивілістичний форум, який відбувся 4 квітня 2024 року в Інституті правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України ([Інститут правотворчості та науково-правових експертиз НАН України](#)).

Джерело: <https://lawmaking.academy/>

У форумі взяли участь відомі науковці України, цивілісти київської, львівської, харківської, одеської, тернопільської та інших наукових шкіл, члени робочої групи з підготовки законопроекту з рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства України, народні депутати, судді, юристи-практики та адвокати, а також представники наукової спільноти з Казахстану й Німеччини.

[Докладніше див. додаток 42](#)

06.04.2024

ВІДБУЛОСЯ ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ

03 квітня 2024 року під головуванням Президента Національної академії наук України академіка Анатолія Загороднього відбулося чергове засідання Президії Національної академії наук України ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Під час засідання було заслухано три наукові доповіді: «Комп'ютерно-інтегрована технологія проектування та виготовлення індивідуальних ендопротезів»; «Про результати виконання Цільової програми наукових досліджень НАН України «Аерокосмічні спостереження довкілля в інтересах сталого розвитку та безпеки» у 2021–2023 рр.»; «Філософія Імануеля Канта і виклики сучасного суспільства: до 300-річчя з дня народження мислителя». Учасники засідання відзначили високу актуальність та вагомість наукових результатів, представлених у доповідях.

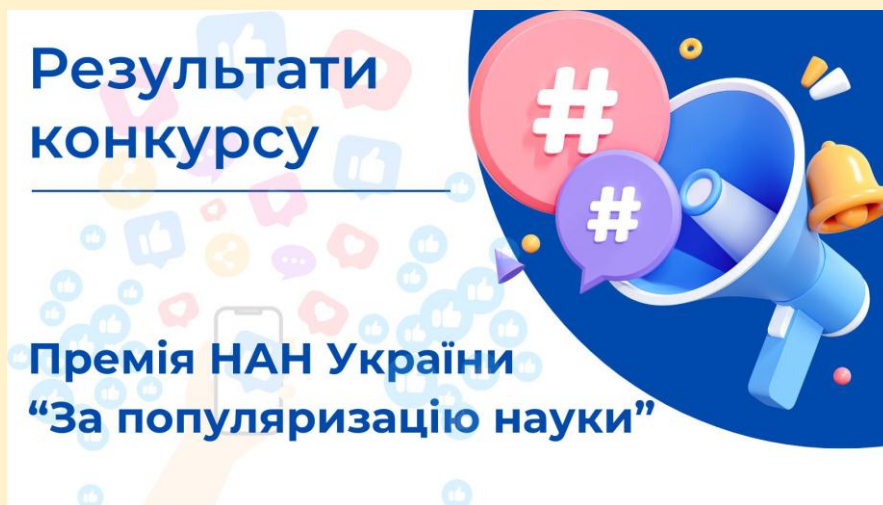
Президія НАН України також затвердила рішення Комітету з присудження Премії НАН України «За популяризацію науки» від 21 березня 2024 року та присудила премії НАН України «За популяризацію науки» 2023 року.

Детальніше на сайті [НАНУ](#).

05.04.2024

Премія НАН «За популяризацію науки»: хто став лауреатом?

Президія Національної академії наук України на своєму черговому засіданні присудила премії НАН України «За популяризацію науки» за підсумками конкурсу 2023 року ([Світ](#)).

<https://www.facebook.com/NASofUkraine>

[Докладніше див. додаток 43](#)

18.04.2024

ПРЕМІЯ L'ORÉAL-UNESCO ДЛЯ ЖІНОК У НАУЦІ

Національна академія наук України, Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності, Національна комісія України у справах ЮНЕСКО оголосили про старт чергового сезону премії L'ORÉAL–UNESCO «Для жінок у науці» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Фото: логотип

Джерело: <https://nrat.ukrintei.ua/>

Мета цієї премії – відзначити й підтримати у їхній кар’єрі талановитих жінок-науковиць, заохотити молодих жінок до обрання наукової кар’єри. Подати свої заявки можуть жінки віком від 18 до 40 років, громадяни України, які професійно займаються науковими дослідженнями у галузі STEM (наука, технології, інжиніринг, математика) на території України у закладах вищої освіти, наукових установах та дослідницьких центрах, мають науковий ступінь та публікації у журналах, що індексуються у МНБД Scopus і Web of Science, бути соціально активними й опікуватись питаннями популяризації науки. Заявку на участь у конкурсі можна подати до 31 травня 2024 року.

Детальніше: <http://surl.li/srofe>, <http://surl.li/srofl>, <http://surl.li/sroxе>

22.04.2024

Відбулась презентація Науково-практичного коментаря Конституції України

22 квітня в Харкові відбулась презентація Науково-практичного коментаря Конституції України, підготовленого під егідою Національної

академії правових наук України спільно з Конституційним Судом України за сприяння Програми підтримки ОБСЄ для України та її старшого проєктного співробітника Водяннікова Олександра Юрійовича ([Національна академія правових наук України](#)).

Вступне слово до видання надав Президент України Володимир Олександрович Зеленський.

Конституція України як Основний Закон держави та фундамент правової системи країни є визначальним чинником забезпечення державного суверенітету, консолідації українського суспільства, формування і розвитку інститутів державної влади та розвитку громадянського суспільства. Покладені в основу Конституції України положення законності, рівності, справедливості і народовладдя являються основою подальшого розвитку нашої держави.

Детальніше див. <https://nals.com.ua/news/vidbulas-prezentacziya-naukovo-praktychno-komentarya-konstytuczii-ukrayiny/>

03.04.2024

В рамках проєкту Science at Risk відбулася презентація білих книг

2 квітня в рамках проєкту [Science at Risk](#) відбулася презентація білих книг, створених українськими вченими. 30 науковців протягом дев'яти місяців в експертних робочих групах, збирали дані та ідеї щодо збереження, відновлення та розвитку української науки, проаналізували виклики, які постали через російсько-українську війну, і запропонували шляхи їх подолання ([Academ.City](#)).

[Докладніше див. додаток 44](#)

29.04.2024

Відбувся перший день навчально-практичного та інформаційного заходу «Грантові можливості Національного фонду досліджень України та інструменти підтримки в рамках Програми “Горизонт Європа”»

Захід було організовано Івано-Франківським національним технічним університетом нафти і газу спільно з НФДУ ([Національний фонд досліджень України](#)).

[Докладніше див. додаток 45](#)

Відбувся семінар «ORCID, як невід’ємна частина відомостей про автора та важливий елемент його іміджу»

Під час семінару учасники отримали важливу інформацію про Open Researcher and Contributor ID та його значення для сучасних науковців і дослідників ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

[Докладніше див. додаток 46](#)

Матеріали вебінару щодо електронних рішень для уніфікованого керування всіма бібліотечними ресурсами

16 квітня відбувся вебінар щодо електронних рішень для уніфікованого керування всіма бібліотечними ресурсами ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

[Докладніше див. додаток 47](#)

02.04.2024

Всеукраїнський конкурс «Бібліотека року 2024» та почесні відзнаки Української бібліотечної асоціації

Президія ВГО Українська бібліотечна асоціація оголошує щорічний Всеукраїнський конкурс «Бібліотека року 2024» ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Проводиться спільно з Міністерством культури та інформаційної політики України.

[Докладніше див. додаток 48](#)

15.04.2024

Українські школярі вибороли срібло на EOES-2024 – учнів запрошують до участі в наступному році

З 7 до 14 квітня в Люксембурзі відбулася Європейська олімпіада експериментальної науки EOES (European Olympiad of Experimental Science), у якій Україна взяла участь як гостьова команда ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 49](#)

04.04.2024

Руденко Л.

Вихованки Київської МАН отримали відзнаки за інновації

Днями у КПІ імені Ігоря Сікорського відбулося вручення Першої наукової премії для молодих інноваторів, який є юнацькою версією

національної премії L'Oréal Україна «Жінки у науці». Про це [повідомили](#) в КМАН ([Вечірній Київ](#)).

Це спільний проєкт Київської МАН у партнерстві з L'Oréal Україна. Учасницями стали 24 вихованки Київської МАН, котрі є переможницями міського етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України, а також створювали свої проєкти в напрямку STEM. Вони стосуються проблеми екології, енергозбереження, кліматології та геології, новітніх технологій у матеріалознавстві, пропонують нові ідеї у математиці та хімії — загалом це кращі інноваційні пропозиції сьогодення від юних дослідниць столиці.

[Див. детальніше](#)

Цифрова трансформація суспільства, упровадження інноваційної моделі економіки

23.04.2024

МЕРЕЖА СТАРТАП-ШКІЛ – ІНКУБАТОРІВ – АКСЕЛЕРАТОРІВ НА БАЗІ ЗВО: РЕАЛІЗОВУЄМО ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ ПРОЄКТ

Уряд ухвалив постанову щодо запровадження експериментального проєкту зі створення мережі стартап-шкіл – інкубаторів – акселераторів на базі закладів вищої освіти та наукових установ. Проєкт посилить співпрацю університетів та науково-дослідних установ із бізнесом і сприятиме збільшенню частки наукоємних стартапів та інноваційної продукції в Україні за [ключовими напрямками \(Міністерство освіти і науки України\)](#).

[Докладніше див. додаток 50](#)

26.04.2024

Кабінет Міністрів України ухвалив Концепцію Державної цільової науково-технічної програми з використання технологій штучного інтелекту в пріоритетних галузях економіки на період до 2026 року

Дана Концепція затверджена розпорядженням КМУ № 320-р від 13 квітня 2024 року ([Офіційний вебпортал Верховної Ради України](#)).

Пріоритетними сферами, в яких виконуються завдання державної політики щодо розвитку галузі штучного інтелекту, є освіта та професійне навчання, наука, економіка, кібербезпека, інформаційна безпека, оборона, публічне управління, правове регулювання та етика, правосуддя, а використання технологій штучного інтелекту в пріоритетних галузях економіки як важливої складової технологічного підходу “Індустрія 4.0” дасть змогу підвищити ефективність прийняття рішень шляхом автоматизованої обробки різноманітної інформації та виявлення нових інформаційних шаблонів і тенденцій.

Для реалізації зазначеної Концепції Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості має розробити проект Державної цільової науково-технічної програми з використання технологій штучного інтелекту в пріоритетних галузях економіки на період до 2026 року, який має бути спрямованим на проведення досліджень у галузі штучного інтелекту; розроблення нормативно-правової бази у галузі штучного інтелекту; підготовки кваліфікованих кадрів і розвиток освіти; розвиток інформаційної інфраструктури; забезпечення інформаційної безпеки.

10.04.2024

Створення та підтримка розвитку Цифрових інноваційних хабів (Digital innovation hub (DIH))

В березні 2024 Київський академічний університет розпочав реалізацію проекту «Створення та підтримка розвитку Цифрових інноваційних хабів (Digital innovation hub (DIH))», що є одним із ключових напрямків діяльності проекту, щоб сприяти створенню екосистеми цифровізації, автоматизації, науки та інновацій малих і середніх підприємствах (МСП) в Україні ([Київський академічний університет](#)).

[Докладніше див. додаток 51](#)

18.04.2024

Воропай О., кандидатка економічних наук, координаторка проекту НП Academ.City

Гранти і менторство. Як українські університети підтримують стартапи та інновації під час війни

Науковий світ намагається підтримати Україну у час суворих випробувань, зокрема, грантами – як для наукових інституцій, так й індивідуальними пропозиціями. Працюють також і менторські програми ([DSNews](#)).

[Докладніше див. додаток 52](#)

25.04.2024

IP Week 2024: National IP&Innovations Hub презентував успішний досвід та нові можливості (відео)

Що змогла зробити економіка України попри повномасштабну війну і які можливості відкриє розвиток у нашій державі інноваційної екосистеми? Яка роль нематеріальних активів у ВВП та частка інтелектуальної власності у

бізнесі? Які інструменти пропонує ІР офіс для інноваторів і які сервіси потрібні бізнесу? ([ІР офіс](#)).

Про все це говорили під час заходів [Дня IP&Innovations Hub](#), який відбувся у межах Українського тижня інтелектуальної власності ([IP Week 2024](#)).

[Докладніше див. додаток 53](#)

03.04.2024

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ У ЦИФРАХ: ГОЛОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗА РІК

[ІР офіс](#) публікує аналітичний звіт з показниками діяльності у сфері інтелектуальної власності за підсумками 2023 року ([Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності»](#)).

[Детальніше](#)

Бібліотека в науковому процесі

О. Симоненко,

кандидат політичних наук, старший науковий співробітник,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Бібліотечні інновації як засіб для перспективного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід

Криза, яку наразі переживає світ і українське суспільство зокрема, спонукає фахівців бібліотечної галузі визначати способи її подолання та шукати нові шляхи розвитку своєї діяльності. Перед сучасними бібліотеками стоїть виклик – відповідати вимогам нового часу. Це означає, що бібліотеки повинні перелаштувати свої традиційні функції так, щоб бути затребуваними у суспільстві. І головне завдання, яке більшість бібліотек ставлять перед собою – вийти зі статусу книгозбірні й перетворитися на повноцінний центр комунікації та культурного середовища, тим самим створивши собі новий імідж.

З іншого боку, розбудова демократичного суспільства та суспільства знань неможлива без відкритого доступу до інформації, однаково рівних умов для інтелектуального розвитку та самореалізації усіх членів суспільства. Ці функції вдало виконує бібліотека, адже вона є однією з інституцій, що сприяє демократизації суспільства.

У цьому контексті важливо згадати про документ, який прийняли країни-члени ООН у сфері розвитку на період після 2015 р. «Перетворення

нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року (Порядок денний ООН 2030) [10]. У цьому документі новий Порядок денний ООН 2030 – це інклюзивна та комплексна програма, яка містить 17 цілей сталого розвитку, що охоплюють економічний, екологічний та соціальний розвиток. Оскільки Цілі сталого розвитку є універсальними цілями, Порядком денним ООН 2030 передбачено, що кожна держава розроблятиме і реалізовуватиме національні стратегії для їх досягнення, відстежуватиме і звітуватиме. Зазначимо, що при реалізації цієї програми бібліотекам відводиться важливе місце як ключовим установам, що можуть допомогти в досягненні цих цілей. Адже у всьому світі загальний доступ до інформації дає змогу людям приймати виважені рішення, які можуть покращити їхнє життя. Так само суспільства, які мають вільний доступ до актуальної та потрібної інформації, знаходяться у вигідному положенні для надання якісної освіти, підтримки охорони здоров'я, культури, науки та інновацій, викорінення бідності та нерівності, удосконалення сільського господарства тощо. Під час розробки та втілення цих планів бібліотечна спільнота в кожній країні може показати, що бібліотеки готові виступити економічно ефективним партнером у реалізації пріоритетних напрямів розвитку. А саме: просуваючи універсальну грамотність, включно з медійною, інформаційною та навичками цифрової грамотності; заповнюючи прогалини в доступі до інформації та допомагаючи владі, громадянському суспільству та бізнесу краще зрозуміти місцеві потреби; надаючи інфраструктуру для інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ), допомагаючи людям розвивати свій потенціал для ефективного використання інформації; є центрами науково-дослідних спільнот; зберігають та надають доступ до культурної спадщини рідного краю та світу.

Таким чином, постала нагальна потреба вивчення всіх сторін діяльності бібліотеки як динамічної системи, що постійно змінюється. Це й визначило актуальність запропонованої роботи, спеціально присвяченої дослідженню інноваційної діяльності бібліотек.

Дослідженнями бібліотечних інновацій займаються провідні центри – Національна бібліотека України ім. В. Вернадського, Наукова бібліотека національного університету «Києво-Могилянська академія», Науково-технічна бібліотека НТУУ «КПІ», Українська бібліотечна асоціація.

Інноваційну діяльність бібліотечних установ досліджували такі вчені, як Л. Бабій, Т. Вилегжаніна, Н. Волян, Л. Давидова, Л. Дубровіна, Н. Іванова, Т. Колесникова, А. Пелецишин, Ю. Половинчак, О. Симоненко, А. Чачко та ін.

Коло зарубіжних авторів, які вивчають питання бібліотечних інновацій теж досить велике. До нього входять такі фахівці, як Jane Smith, David Goding, Cleeve Marigold, John R. Secor, Aija Naarala, Karen та Thomas Finlay. Зарубіжні колеги, як правило, аналізують проблеми нововведень, зумовлені використанням електронних інформаційних ресурсів та засобів доступу до них.

Однак проблематика запровадження інноваційних послуг у діяльності бібліотечних установ є недостатньо вивченою, що й викликало необхідність подальших досліджень.

Особливо актуальними інновації в бібліотеках стають у наш час, коли сучасні книгозбірні України зіштовхнулися з безліччю проблем. Більше того, інноваційні зміни, які можуть впроваджувати бібліотеки, будуть корисними не тільки для самих бібліотек, як установ, а й загалом для суспільного розвитку.

Особливе значення в розгляді цієї проблематики мають дослідження, в процесі яких вивчаються потреби в інноваціях, запити, фактори, що свідчать про необхідність змін; ставлення до нововведень користувачів і персоналу; особливості процесу реалізації інновацій; ефективність реалізації інновацій.

Метою цього дослідження є вивчення змісту та перспектив бібліотечних інновацій, їх організації у складних соціально-економічних умовах.

Бібліотека, як організація, що дотримується принципу загальнодоступності своїх інформаційних ресурсів, здатна виступати вагомим чинником подолання кризових явищ. Відправною точкою при їх подоланні є здійснення інноваційної діяльності бібліотеки, тобто інноваційна політика, яка визначає напрями змін, формує підстави для збору інформації, вироблення управлінських рішень та поведінку персоналу. Інакше кажучи, інноваційна політика бібліотек дає змогу встановити де, що, навіщо і як слід змінити в бібліотеці.

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», «інновації – новостворені або вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного... характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і соціальної сфери... це новий продукт (виріб, технологія, організаційна форма), що є результатом практичного застосування наукових і науково-технічних знань, що приводять до успіху на ринку та забезпечує соціальний або інший корисний ефект» [1].

Таким чином, інноваційну політику бібліотек можна визначити як систему ідей, завдань та напрямів, форм та методів їх інноваційного розвитку, що виражає основні цілі та альтернативні можливості бібліотечного розвитку в умовах конкретної кризової ситуації. Інакше кажучи, під інноваціями в бібліотечній сфері слід розуміти результат змін, пов'язаних із розробкою нових або модернізацію вже існуючих продуктів, послуг, технологічних процесів, якісно інших на відміну від попередніх аналогів.

Так само впровадження інновацій чи оригінальних ідей виводить діяльність бібліотек за межі існуючих канонів.

Продовжуючи думку, важливо зазначити, що інноваційні бібліотечні послуги мають потенціал стати не лише тимчасовим рішенням у кризових ситуаціях, але й створити тривалі позитивні зміни в суспільстві. Зокрема, завдяки інноваційним бібліотечним послугам, бібліотеки можуть стати не

лише місцями збереження книжок, але й активними центрами, що відповідають на потреби громади в умовах кризи. Ці послуги допомагають забезпечувати доступ до інформації та знань, навчання, підтримці психологічного стану та культурного розвитку.

Важливим аспектом інноваційних бібліотечних послуг є використання сучасних технологій та електронних ресурсів. Це дає змогу зробити доступ до інформації більш широкому загалу населення. Електронні книги, бази даних, онлайн-курси та вебінари роблять освіту та інформацію доступними незалежно від географічного положення чи обставин.

Крім того, бібліотеки можуть створювати простори для зустрічей, обміну думками та взаємодії між людьми. Це підтримує соціальну спільноту, сприяє обміну досвідом та знаннями. Своєю чергою культурні заходи, виставки, лекції та дискусійні клуби створюють можливості для розвитку та відновлення національної свідомості.

Прикладом такого позитивного досвіду впровадження інновацій у бібліотечних установах України є діяльність підрозділів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ). У цій установі інновації впроваджуються у всіх підрозділах: активно використовуються варіанти роботи з користувачем, підґрунтям яких є інформаційні технології, зокрема, створення власних електронних продуктів, медіатек, влаштування віртуальних виставок, презентації, скайп-конференції; яскраво і сучасно оформлена інформація, присвячена ювілейним датам та заходам, що проводяться в бібліотеці.

З іншого боку, нові технології дають змогу працівникам бібліотечної сфери яскравіше проявити свої здібності. Одним із таких прикладів є створення сучасного електронного ресурсу, для якого, щоб він був ефективним та відповідав усім вимогам користувачів, бібліотечні фахівці використовують різні інноваційні методи: розміщують електронний каталог, який є максимально зрозумілим користувачеві, має зручну форму пошуку та містить доступ до всіх необхідних публікацій; важливе місце в структурі бібліотечної діяльності займає виставкова робота, що є засобом розкриття інформаційних ресурсів книгозбірні, її візитною карткою, відображаючи стиль бібліотеки і творчі можливості персоналу; застосовують різноманітні форми зворотного зв'язку; створюють та презентують затребуваний інформаційно-аналітичний продукт тощо.

Окремо слід звернути увагу на впровадження інноваційних бібліотечних послуг під час воєнних дій РФ проти України. У складний для нашої країни час, інноваційні бібліотечні послуги можуть відігравати важливу роль у подоланні кризових ситуацій і наданні підтримки населенню. Зокрема, по-перше, – це інформаційна підтримка: бібліотеки можуть створювати спеціальні онлайн-ресурси та портали, що містять інформацію про права людини, гуманітарні організації та доступні послуги; підтримку вимушеним переселенцям. Такі послуги вже створені в НБУВ. Вони сприяють забезпеченню освіти, розвитку та відновленню нормального життя. По-друге,

– бібліотеки можуть створювати центри та культурні простори, які зосереджуватимуться на збереженні та презентації культурної спадщини та ідентичності нашого народу. Це може включати організацію виставок, лекцій та інших заходів, що сприятиме підтримці національної культури та традицій.

Проаналізувавши, визначими окремо головні постулати щодо запровадження інноваційних бібліотечних послуг, що можуть бути ефективним засобом подолання кризових явищ у суспільстві:

1. Доступ до інформації: бібліотеки можуть надати широкий доступ до інформації і знань, що допоможе людям зрозуміти та розв'язати проблеми, пов'язані з кризовими явищами. Адже, бібліотеки мають потенціал стати центром збору, організації та поширення інформації про кризу, її наслідки та шляхи подолання, використовуючи як вітчизняний, так і зарубіжний досвід. Бібліотеки можуть забезпечити доступ до електронних ресурсів, баз даних, електронних книг, журналів та інших цифрових матеріалів, які будуть корисними для людей у час кризи. Важливою складовою інноваційних бібліотечних послуг може бути підвищення рівня інформаційної грамотності серед користувачів. Бібліотеки мають ресурси для організації тренінгів та навчальних програм, спрямовані на навчання людей критично мислити, оцінювати достовірність інформації, розуміти принципи фейків та маніпуляцій в медіа.

2. Інноваційні технології: бібліотеки можуть впроваджувати нові технології, як-от віртуальна реальність, розширена реальність тощо, для створення нових, захоплюючих та ефективних способів надання послуг. Наприклад, це може бути використання віртуальних турів по музеях або інтерактивних додатків для самостійного навчання, вебконференції, вебінари, електронні курси, дистанційні консультації тощо. Це дасть змогу забезпечити доступ до освітніх та культурних ресурсів. Особливо це стало актуальним під час епідемії COVID-19 та повномасштабного військового вторгнення РФ на територію України. Віртуальні послуги, які надають бібліотеки, здатні забезпечити користувачам можливість отримати необхідну інформацію та знання без прямого фізичного контакту.

3. Спільнота та підтримка: бібліотеки можуть стати центром спільноти та місцем, де люди знаходять підтримку і взаємодію. Вони спроможні організувати онлайн-зустрічі, клуби за інтересами, дискусійні групи. У бібліотек також є ресурс для запровадження інноваційних бібліотечних послуг, спрямованих на психологічну підтримку користувачів у період кризи. Це можуть бути рекомендації бібліотечного продукту та послуг із саморозвитку та подолання стресу, доступ до відповідних ресурсів для зняття тривоги й підтримки психічного здоров'я.

4. Партнерство з іншими установами: запровадження інноваційних бібліотечних послуг може сприяти створенню партнерства з іншими установами та організаціями, які також працюють над подоланням кризи. Успіху можна досягти при співпраці з урядом, парламентом, органами місцевого

самоврядування, неприбутковими організаціями, медичними установами та іншими партнерами, щоб спільно розробляти та реалізовувати ініціативи, спрямовані на підтримку громади в період кризи. Це можуть бути спільні програми, розповсюдження інформації, проведення єдиних заходів або використання загальних ресурсів. Наприклад, однією з істотних сторін діяльності бібліотеки може бути її робота з інформаційно-аналітичним забезпеченням парламенту, адже законотворчий процес завжди пов'язаний з підготовкою великого обсягу матеріалів – інформаційне та аналітичне забезпечення, протоколювання, діловодство, організація проведення засідань тощо. Бібліотека, як наукова установа в галузі інформаційно-аналітичної діяльності, сьогодні може зайняти активну позицію, запропонувавши ефективну співпрацю. Між іншим, останнім часом дедалі більше зростає науковий інтерес фахівців до цього напрямку роботи бібліотек.

О. Симоненко так пояснює це у своїх наукових роботах: «Сучасні політичні та соціально-економічні перетворення у нашій державі, створюють принципово нові умови для розвитку бібліотек. Зокрема, під час розробки ефективних реформ та розв'язання актуальних проблем суспільного розвитку, органи державної влади працюють із великим обсягом комплексних питань і принципово важливо для них мати достатньо ресурсів для забезпечення політики якісним експертним знанням. З огляду на це, базована на об'єктивних доказах інформація, важливим аспектом якої є ефективне використання експертних і наукових розробок, має позитивні політичні наслідки. Тому значною мірою досягнення цих завдань можуть взяти на себе бібліотеки...» [2].

Окремо О. Симоненко наголошує на інформаційно-аналітичному партнерстві бібліотеки з органами державної влади як одній із перспективних форм роботи сучасних бібліотек: «Прикладом такого позитивного досвіду є діяльність підрозділів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ), за активної участі Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ НБУВ) та Національної юридичної бібліотеки (НЮБ НБУВ). Саме ці підрозділи орієнтовані на зміцнення співробітництва з органами державної влади України та стали центрами публічного доступу до інформації, а також сприяють реалізації відповідних конституційних прав і свобод громадян України, забезпечують поінформованість громадян щодо державотворчих і демократичних процесів у країні, здійснюють інформаційну підтримку діяльності органів державної влади та управління, створюють нові комунікаційні зв'язки між державними установами та суспільством, сприяють залученню громадян до використання сучасної інформаційної інфраструктури держави, організують навчання з опанування новими інформаційними технологіями різних соціальних груп населення» [2].

Цікавим є досвід передових бібліотек світу, які активно використовують інноваційні форми роботи, а також намагаються стати найпопулярнішим місцем для комунікації влади та суспільства, навчання і відпочинку,

створюють нові шляхи для ефективної роботи. З іншого боку, на важливу роль бібліотек у супроводі роботи сучасного парламенту вказує й аналіз структури апаратів парламентів різних країн, що дає змогу виділити кілька моделей організаційного співвідношення бібліотек та інформаційно-аналітичних служб в роботі парламенту. Цю проблематику детально розкриває О. Симоненко в статті «Досвід політико-комунікативних практик зарубіжних бібліотек з органами державної влади» [5], де показує, що зарубіжні бібліотеки в сучасних умовах стали важливою складовою інформаційної інфраструктури держави.

Звернемося до детальнішого розгляду впровадження інновацій у зарубіжних бібліотеках.

Як показує досвід цих країн, особливо в час кризи, світова бібліотечна спільнота активно шукає нові ідеї, форми та методи роботи, впроваджує інновації, щоб бути затребуваними населенням. Такий досвід різних країн світу може стати корисним джерелом ідей та ініціатив для українських бібліотек.

Наприклад, цікаві інновації ввели бібліотеки Данії. Модель «відкритої бібліотеки», яку запровадила ця країна, – це найуспішніше нововведення бібліотечних установ за останні роки. Такими нині є 180 з 450 датських бібліотек. У чому суть таких книгозбірень? У години, коли робочий день уже закінчився, читачі можуть самі відчиняти двері в бібліотеку. Увійти в будівлю можна за допомогою читацького квитка, медичної карти, яку має кожен датчанин, або спеціальної картки з вбудованим чипом для верифікації користувача. Порядок і безпеку забезпечує система відеоспостереження. Така бібліотека самообслуговування може працювати в режимі 24/7, тобто безперервно [14]. До речі, подібна модель роботи бібліотек практикується не лише в Данії, а й також в інших європейських країнах – Швеції, Норвегії та Ірландії.

Цікавим є досвід однієї з публічних бібліотек Сінгапура, де успішно функціонує новий сервіс – музична студія, яка називається «Silent Studio» (Тиха Студія). Вона названа так тому, що в ній встановлено обладнання, яке мінімізує гучність звуку і тим самим не турбує інших відвідувачів бібліотеки. Створивши таку студію, бібліотека сподівається залучити у свої зали чимало музикантів, особливо молодих, які відточуватимуть тут свою майстерність, створюватимуть нові музичні композиції та влаштовуватимуть jamming sessions. Крім того, у студії дуже зручно прослуховувати колекцію різних бібліотечних музичних матеріалів, записаних на CD, DVD, переглядати аранжування та друковані музичні видання. Також користувачі таких бібліотек можуть приходити зі своїми переносними музичними інструментами (гітарами, контрабасами) або користуватися бібліотечними музичними інструментами [12].

Доречно згадати й про те, що публічний доступ до ІКТ та навичок у зарубіжних бібліотеках дає змогу людям подавати заяви про прийом на роботу. Кваліфіковані бібліотечні співробітники можуть допомогти своїм

користувачам оформити електронну заяву, підготувати супровідні документи та знайти гарну роботу.

Наприклад, у Словенії у Міській бібліотеці Любляни працює Інформаційна служба зайнятості, яка щороку допомагає близько 1200 людям, чимало з яких бездомні або отримують соціальні дотації, знайти роботу. Бібліотечні працівники навчають навичкам медійної та інформаційної грамотності, написанню резюме та подачі заяви про прийом на роботу. Оскільки багато безпритульних користувачів бібліотеки страждають від наркотичної залежності, бібліотека тісно співпрацює з Центром запобігання та лікування наркотичної залежності при Університетській психіатричній лікарні Любляни в підтримці, відновленні та соціальній участі нужденних [13].

Щороку 250 тис. мешканців Європейського Союзу знаходять роботу за допомогою публічної бібліотеки. Публічні бібліотеки допомогли 4,1 млн осіб, які проживають у Європейському Союзі, у питаннях, пов'язаних з працевлаштуванням, та 1,5 млн осіб знайти роботу [10]. Публічний доступ до ІКТ та навичок дає змогу людям знаходити роботу, оскільки сьогодні в багатьох сферах пошук співробітників здійснюється через інтернет.

Таким чином, аналіз нових форм роботи бібліотек світу дає змогу дійти висновку про те, що світове бібліотечне співтовариство активно шукає нові ідеї, форми і методи роботи, впроваджує інновації, щоб бути затребуваними в суспільстві. Так само досвід різних країн світу може виявитися корисним джерелом ідей та ініціатив.

Отже, завдяки інноваційним послугам, бібліотеки можуть слугувати не тільки, як книгозбірні, але й стати активними центрами, що відповідають вимогам сучасного суспільства. Особливої актуальності це набуває в умовах кризових явищ (пандемії, економічні, екологічні, міграційні, включно з ситуаціями воєнного стану тощо). Інноваційні бібліотечні послуги мають потенціал стати не лише тимчасовим рішенням у кризових ситуаціях, але й створити тривалі позитивні зміни, адже вони допомагають забезпечувати доступ до інформації та знань, навчання, підтримку психологічного стану та культурного розвитку. Це так само дає змогу бібліотекам відповідати на виклики часу.

Список бібліографічних посилань

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р. № 40-IV (зі змінами від 16.10.2012 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
2. Симоненко О. Сучасна практика участі бібліотек у комунікації між владою та суспільством. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2020. Вип. 57. С. 36–45. <https://doi.org/10.15407/np.53.203>

3. Симоненко О. Досвід політико-комунікативних практик зарубіжних бібліотек з органами державної влади. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2019. Вип. 53. С. 203–212. <https://doi.org/10.15407/np.53.203>
 4. Симоненко О. Роль бібліотек та інформаційно-аналітичних служб у супроводі роботи сучасного парламенту: зарубіжний досвід. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2019. Вип. 52. С. 297–310. <https://doi.org/10.15407/np.52.297>
 5. Симоненко О. Зарубіжний досвід комунікаційної політики бібліотек: сучасна практика та нові виклики. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2020. Вип. 58. С. 290–303. <https://doi.org/10.15407/np.58.290>
 6. Choi W. Development and application of mobile technology in South Korean libraries. *Libri*. 2009. Vol. 59. Pp. 14–22.
 7. The District of Columbia Public Library. URL: <http://www.dclibrary.org/>
 8. Inovācijas bibliotēka. URL: <http://dom.lndb.lv/data/obj/file/244247.pdf>
 9. Хімч Я. О. Інноваційні зміни в бібліотеці на основі проектного, кадрового менеджменту та ініціативної діяльності бібліотек : посіб. для бібліотекарів за програм. підвищ. кваліфікації / Укр. бібл. асоц., НАКККіМ, Центр безперерв. інформ.-бібл. освіти, Голов. тренінг. центр для бібліотекарів. Київ : Самміт-книга, 2012. 88 с. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00JGZP.pdf
 10. Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/>
 11. Myshchak I. Legal provision of cultural heritage protection under the conditions of russian military aggression against Ukraine. *Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2022. (2). Pp. 76–87.
 12. National Library Board. URL: <https://www.nlb.gov.sg/main/home>
 13. Narodna in univerzitetna knjižnica. URL: <https://www.nuk.uni-lj.si/>
 14. Larsen J. Open Libraries in Denmark, *Scandinavian Library Quarterly*, 2013. (3). Pp. 46–75.
- (Джерело: Симоненко О. Бібліотечні інновації як засіб для перспективного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід / О. Симоненко // *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. – 2023. – Вип. 69. – С. 126–138. – Режим доступу: http://np.nbu.gov.ua/doc/npnbuimviv_2023_69_11).

24.04.2022

Короткий звіт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського про наукову діяльність у 2023 році

Протягом 2023 року НБУВ здійснювала дослідження за 12 науково-дослідними темами (10 за відомчою тематикою, 2 за програмно-цільовою та конкурсною тематикою НАН України, 5 фундаментальних, 7 прикладних; 3

наукові проєкти завершено) ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Завершилося виконання першого етапу науково-дослідного проєкту, що отримав підтримку програми розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень (КПКВК 6541230) «Цифрові інформаційні ресурси наукових бібліотек України: формування, збереження та використання в умовах воєнного стану та повоєнного розвитку» (керівник – чл.-кор. НАН України Л.А. Дубровіна). У звітному 2023 році опублікована для загального онлайнового доступу бібліотечна цифрова платформа ResearchUA (<http://research.nbu.gov.ua/>), яка орієнтована на розвиток електронної дослідницької інфраструктури України та формування всеукраїнського цифрового наукового простору, а саме акумуляцію, інтеграцію, ефективне використання і входження наукових електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів України до сучасних світових цифрових комунікацій. В межах завдань розвитку Бібліотечного порталу НАН України LibNAS здійснювалось щоквартальне оновлення бібліометричних показників профілів установ (260 профілів), 1347 профілів академіків і член-кореспондентів оновлюються 2 рази на рік з внесенням відповідних наукометричних показників (кількість статей, кількість цитувань, h-індекс) для таких систем наукової інформації як Google Scholar, Scopus, Web of Science. На інформаційно-аналітичному ресурсі «Біженці та вимушено переміщені особи» розміщено понад 500 систематизованих та упорядкованих матеріалів бази даних. За результатами виконання наукового проєкту підготовлено та розміщено в репозитарії НБУВ у відкритому доступі аналітичну записку «Цифрові бібліотечні продукти і послуги в інформаційному забезпеченні державного розвитку» (чл.-кор. НАН України Л. А. Дубровіна, К. В. Лобузїна, С. С. Гарагуля та ін.).

Детальніше див. <http://www.nbu.gov.ua/node/6476>

19.04.2024

 Чудова новина, якою ми хочемо поділитися з вами: [Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого](#) стала членом [Eblida](#)

EVLIDA – це незалежна асоціація бібліотечних, інформаційних та документаційних установ Європи, яка об'єднує понад 120 членів з 32 країн та представляє 65 тисяч публічних бібліотек ([Українська бібліотечна асоціація/Ukrainian Library Association](#)).

Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну, EBLIDA виявила велику підтримку та допомогу українським бібліотекам. Ми щиро вдячні European Bureau of Library, Information and Documentation Associations за їх віру в нас, турботу та підтримку в цей важкий час для нашої країни. 🧡💙

Для всієї бібліотечної спільноти України велика честь і відповідальність стати частиною такої визначної професійної спільноти, як EBLIDA.

Розширення міжнародного співробітництва не лише сприятиме розвитку [Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого](#) а й збагатить можливості всіх українських бібліотек у розвитку спільноти, підтримці знань та доступу до інформації, а також у подоланні викликів воєнного часу.

Адресні консультації щодо використання постійних ідентифікаторів
ДНТБ України пропонує закладам вищої освіти та науковим установам адресні вебінари щодо використання постійних ідентифікаторів ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

Які теми?

- використання постійних ідентифікаторів у наукових дослідженнях (ORCID, DOI, ISSN, ROR)
- оформлення метаданих
- як якісно підготувати наукову статтю

Що для цього необхідно?

Надіслати запит на s.jerebchuk@dntb.gov.ua

Домовитися про зручний час для вебінару.

■ Оновлений звіт про тренди [IFLA – International Federation of Library Associations and Institutions](#) розкриває перед нами важливі виклики та можливості для розвитку бібліотек у сучасному світі ([Українська бібліотечна асоціація/Ukrainian Library Association](#)).

З першого Звіту про тренди IFLA у 2013 році і до оновленого звіту за 2023 рік, ми спостерігаємо еволюцію в підходах та усвідомленні майбутнього. Ці документи стали не просто звітами, а справжніми інструментами для розуміння та формування майбутнього бібліотечної галузі.

[Докладніше див. додаток 54](#)

22.04.2024

Старт проєкту IFLA з цифрової грамотності «Усюди завжди», квітень 2024 р.

Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ IFLA оголосила про офіційний старт ініціативи [«Усюди завжди»](#). Це своєрідна інтервенція з цифрової грамотності, яка сприяє критичному обговоренню технологій і штучного інтелекту ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Джерело: <https://ula.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 55](#)

23.04.2024

Information Access: the Internet and AI

Професія бібліотекаря відіграє ключову роль у допомозі користувачам і громадськості в цілому отримати максимальну користь від використання штучного інтелекту для доступу до інформації та мінімізації ризиків. Бібліотекарі можуть допомогти громадськості зрозуміти, як машини імітують людський інтелект ([IFLA](#)).

[Детальніше](#)

09.04.2024

2024 EKN grantees announced

Оголошено грантоотримувачів EKN на 2024 рік ([CENL](#)).

Щорічний грант Erland Kolding Nielsen Grant присуджує до 5000 євро бібліотечним проектам членів Конференції європейських національних бібліотек (CENL), які сприяють міжнародній співпраці та зміцнюють зв'язки між бібліотеками CENL.

[Детальніше](#)

05.04.2024

The National Library of Latvia Adopts a New Development and Operational Strategy for the Years 2024–2028

Національна бібліотека Латвії ухвалила нову стратегію розвитку та діяльності на 2024–2028 роки ([CENL](#)).

[Детальніше](#)

23.04.2024

Pasirašytas pirmasis nacionalinis bibliotekų asociacijų susitarimas

23 квітня у Національній бібліотеці Литви імені Мартінаса Мажвідаса було підписано перший протокол про наміри литовських бібліотечних асоціацій щодо співпраці в реалізації пріоритетних цілей політики освіти та культури Литви, зміцнення бібліотечної мережі, підвищення різноманітності та якості послуг для населення ([Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo biblioteka](#)).

[Детальніше](#)

15.04.2024

Лапшина М.

Бібліотеки Нідерландів: неповторний вайб, джерело натхнення та цікаві ідеї

Фото-розповіді від трьох українських книголюбів ([LIB4YOU](#)).

Публічна бібліотека Амстердаму
Джерело: <https://blog.lib4you.org.ua/>

...Приклад бібліотек Нідерландів... демонструє, що сприятливе середовище та підтримка держави є запорукою розвитку культури читання та активної спільноти. У непрості часи, які наразі переживає Україна, цей оптимістичний погляд та підхід є надзвичайно важливим.

[Детальніше](#)

Наукова комунікація

23.04.2024

Висновки конференції «Розкриття потенціалу наукової комунікації в дослідженнях та формування політик»

Конференція підкреслила важливість інтеграції наукової комунікації в дослідницькі та інноваційні системи, закликавши політиків визначити пріоритетність її значення на національному, європейському та глобальному рівнях ([Національний фонд досліджень України](#)).

[Докладніше див. додаток 56](#)

17.04.2024

Доступ до міжнародних наукових ресурсів для українських учених: проєкт Research4Life

Міністерство освіти і науки України спільно з Державною науково-технічною бібліотекою України продовжує інформувати про можливості міжнародного проєкту Research4Life ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 57](#)

22.04.2024

Опубліковано щорічний звіт щодо діяльності національних координаторів з різних країн, які беруть участь у партнерстві «Research4Life Country Connectors»

[\(InfoScienceBot\)](#).

У звіті представлена наступна інформація:

1. статистичні дані:

- використання порталу;
- кількість зареєстрованих установ;
- кількість публікацій за країнами;

2. кожен розділ, приділений діяльності певної країни, з докладною інформацією про її активності.

Ознайомитися зі звітом [детальніше](#).

Державна науково-технічна бібліотека України підписала Барселонську декларацію щодо відкритої інформації про дослідження

Відкрита інформація про дослідження повинна стати новим стандартом у науці. Саме тому ДНТБ України підтримала ініціативу групи дослідників та, разом з іншими провідними науковими установами ЄС, доєдналися до

ініціатив, викладених у Барселонській декларації ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

Читайте також: [ПОВНИЙ ТЕКСТ БАРСЕЛОНСЬКОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ВІДКРИТУ НАУКОВУ ІНФОРМАЦІЮ](#)

[Докладніше див. додаток 58](#)

19.04.2024

Researchers need ‘open’ bibliographic databases, new declaration says

Дослідники виступають за використання прозорих, необмежених і безкоштовних платформ замість платних сервісів, таких як Web of Science і Scopus, для оцінки показників дослідження ([News from Science](#)).

[Детальніше](#)

02.04.2024

In a bold bid to avoid open-access fees, Gates foundation says grantees must post preprints

Сміливо намагаючись уникнути плати за відкритий доступ, фонд Гейтса каже, що одержувачі грантів повинні публікувати препринти ([ScienceInsider](#)).

[Детальніше](#)

02.04.2024

ВПЛИВ ПРАВИЛ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ НА КНИГИ У ТОРГОВЕЛЬНІЙ МЕРЕЖІ

На сайті Times Higher Education опублікована стаття Рорі Кормака «Правила відкритого доступу до книг у торговельній мережі вплинуть на їх значення і репутацію вищої освіти» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

[Докладніше див. додаток 59](#)

15.04.2024

Огляд літератури та метааналіз з Rayyan

...[Rayyan](#) – хмарне програмне забезпечення для дослідників, які проводять систематичні огляди літератури та метааналізи. Платформа слугує централізованим майданчиком для всього процесу огляду, пропонує інтуїтивно зрозумілий інтерфейс та функції ([Пан Бібліотекар](#)).

[Докладніше див. додаток 60](#)

Зарубіжний досвід наукової діяльності

18.04.2024

By Goda Naujokaitytė

Commission adds extra €1.4B to EU research spending this year

Європейська Комісія додає 1,4 млрд євро до дослідницької програми Horizon Europe ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

15.04.2024

Feedback opportunity for Horizon Europe work programme 2025 now open!

Європейська Комісія запустила [можливість зворотного зв'язку](#) для робочої програми Horizon Europe 2025 ([Research and innovation](#)).

[Детальніше](#)

03.04.2024

СТРАТЕГІЧНИЙ ПЛАН «ГОРИЗОНТ ЄВРОПА» 2025-2027

Європейська Комісія опублікувала стратегічний план програми «Горизонт Європа» на найближчі три роки (2025-2027) ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

[Докладніше див. додаток б1](#)

23.04.2024

ALLEA provides feedback to European Commission consultation on funding for dual-use projects

25 квітня Всеєвропейська федерація академій наук відповіла на [публічну консультацію](#) Європейської Комісії, де представлені різні варіанти посилення підтримки досліджень технологій, які можуть мати як цивільне, так і військове застосування (тобто технології подвійного використання) ([ALLEA](#)).

[Детальніше](#)

12.04.2024

From sustainable agriculture to AI: G7 science academies present statements for the G7 Summit

Академії наук країн G7 оприлюднили шість заяв із запропонованими напрямками дій щодо нагальних глобальних викликів ([Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina](#)).

Академії закликають країни G7 обговорити теми сільського господарства, штучного інтелекту, культурної спадщини, охорони здоров'я, контролю над ядерною зброєю та соціальної нерівності на цьогорічному саміті G7 в Апулії, Італія.

[Детальніше](#)

18.04.2024

By Martin Greenacre

We need actions not words, defence industry tells EU leaders

Уряди ЄС хочуть залучити більше інвестицій в оборону, але відсутність державного фінансування та співпраці стримує промисловість, заявили бізнес-лідери ([ScienceBusiness](#)).

[Детальніше](#)

17.04.2024

Scientists call for a European institute for AI in science

Група відомих вчених оприлюднила рекомендації членам Європейської Комісії щодо використання штучного інтелекту (ШІ) в науці. Згідно з рекомендаціями, ШІ має великий потенціал: він може революціонізувати наукові відкриття, прискорити прогрес у дослідженнях, стимулювати інновації та підвищити продуктивність вчених ([Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences](#)).

[Детальніше](#)

12.04.2024

ШЛЯХ ДЛЯ ЕФЕКТИВНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ІННОВАЦІЙ

На сайті Європейської асоціації університетів опублікований документ «Прокладаючи шлях для ефективних європейських досліджень та інновацій» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ньому наголошується, що Європа вступає в майбутнє із безпрецедентними викликами та можливостями, які виходять за межі національних кордонів. Тому наступна Рамкова програма досліджень та інновацій ЄС (FP10) має стати ключовим зобов'язанням континенту щодо висунення досліджень та інновацій на перший план суспільного та наукового

прогресу. У документі проведений аналіз усталених та нових (що лише формуються) тенденцій, поточного стану і викликів поточної Рамкової програми «Горизонт Єкропа» та європейського дослідницького ландшафту у ширшому контексті, а також окреслено стратегічне бачення нової програми, представлені рекомендації з акцентом на бюджет, структуру, основні принципи і тематичну спрямованість програми.

12.04.2024

ОЕСР: ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ ОЕСР

Організація економічного співробітництва та розвитку оприлюднила звіт «Основні показники науки і технологій ОЕСР» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ньому представлено ключові тенденції та наведено порівняння щодо розвитку науки і технологій країн-членів ОЕСР та окремих країн, що не входять до неї. База даних орієнтована головним чином на відстеження фінансових і людських ресурсів, спрямованих на дослідження та експериментальні розробки (згідно Посібника Фраскаті) й доповнюється відомостями про результати науково-технічної діяльності (патентування, міжнародна торгівля), економічні та демографічні дані. Останні використовуються для розрахунків з урахуванням відмінностей у розмірах економік окремих країн, купівельної спроможності валют та інфляції. Експерти зазначають, що зростання витрат на дослідження та експериментальні розробки в ОЕСР у 2022 році продовжилося: вони збільшившись на 4% (з поправкою на інфляцію) порівняно з попереднім роком, причому лідером став бізнес-сектор.

02.04.2024

EU-US Joint Consultative Group Meeting reaffirms commitment to transatlantic science and technology collaboration

Засідання Спільної консультативної групи між Європейським Союзом і Сполученими Штатами з науково-технічного співробітництва підтвердило тверду прихильність розвитку трансатлантичного наукового співробітництва ([Research and innovation](#)).

[Детальніше](#)

11.04.2024

By David Matthews

AUKUS defence technology pact welcomes Japan, but the EU is excluded for now

Оборонне партнерство AUKUS між США, Великою Британією та Австралією заявило, що прагне співпрацювати з Японією у сфері військових технологічних проєктів, але наразі немає жодних ознак того, що країнам ЄС дозволено приєднатися ([ScienceBusiness](#)).

[Детальніше](#)

18.04.2024

By Richard L. Hudson and David Matthews

Canada plans big rise in R&D and education funding

Після багатьох років скарг на недостатнє фінансування канадський уряд оголосив про плани значного збільшення витрат на дослідження та освіту, включаючи нові інвестиції в штучний інтелект, дослідницьку інфраструктуру та студентські гранти ([ScienceBusiness](#)).

[Детальніше](#)

24.04.2024

Academy Statement: Research knows no borders: Preserve the open science system

Заява Нідерландської королівської академії мистецтв і наук: дослідження не знають кордонів, збережіть відкриту наукову систему ([Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences](#)).

[Детальніше](#)

17.04.2024

Highlighted: thematic research at NWO

Останнє десятиліття Нідерланди дедалі більше стають країною знань та інновацій. Багато людей ще недостатньо усвідомлюють, наскільки важливі знання, отримані в наукових установах, для майбутнього Нідерландів ([Dutch Research Council](#)).

[Детальніше](#)

11.04.2024

By Nicola Kuhrt

German defence industry welcomes paper on military research

Позиційний документ Федерального міністерства освіти та досліджень Німеччини спрямований на поєднання академічної свободи та національної

безпеки. Альянс наукових організацій Німеччини реагує обережно, тоді як реакція оборонної промисловості набагато позитивніша ([ScienceBusiness](#)).

[Детальніше](#)

11.04.2024

By Thomas Brent

Poland supports funding of dual use technologies in EU's next research programme

Уряд Польщі підтримує включення технологій подвійного призначення в наступну семирічну програму фінансування досліджень та інновацій ЄС, яка має розпочатися у 2028 році, заявляючи, що напружена геополітична ситуація робить це життєво важливим ([ScienceBusiness](#)).

[Детальніше](#)

16.04.2024

By Thomas Brent

Poland backs embattled science funding agency but warns of need for 'transparency'

Польща підтримує агентство з фінансування науки, але попереджає про необхідність «прозорості» ([ScienceBusiness](#)).

[Детальніше](#)

16.04.2024

Věda musí mít podporu, aby přinášela výsledky, zaznělo na Akademickém sněmu

Щоб отримувати прибуток від науки, необхідно створити для неї найкращі умови – інакше «чудес» від наукових установ чекати не доводиться. На цьому зійшлися учасники LXIII засідання Асамблеї Академії наук Чеської Республіки, яке відбулося 16 квітня 2024 року ([Akademie věd České republiky](#)).

[Детальніше](#)

У критичному фокусі

17.04.2024

By Thomas Brent and Eleonora Francica

High-profile report urges EU to create a 'fifth freedom' of research and innovation

Відповідно до резонансного політичного звіту колишнього прем'єр-міністра Італії Енріко Летта, Європейському Союзу потрібен оновлений єдиний ринок, який включає «п'ять свобод», присвячену вільному руху досліджень, інновацій, знань та освіти... У звіті стверджується, що єдиний ринок, який базується на вільному русі товарів, послуг, людей і капіталу, є «застарілим» і не підходить для 21 століття ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

16.04.2024

By Martin Greenacre

Economists call for European Innovation Council reform to support more breakthrough research

Економісти закликають реформувати Європейську інноваційну раду для підтримки більш проривних досліджень ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

16.04.2024

ДАВАЙТЕ ПЕРЕЙМЕНУЄМО ПОСТДОКІВ І АСПРАНТІВ

Необхідно здійснити переоцінку посад та їх найменування. Термінологія, що використовується наразі до дослідників-початківців, – це ярлик, що формує сприйняття і спотворює реальність ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

[Докладніше див. додаток 62](#)

23.04.2024

Відкритий лист з приводу премії НАН України «За популяризацію науки»

До редакції порталу «Моя наука» прийшов відкритий лист від представників наукової та популяризаторської спільнот, у якому висловлюється глибоке занепокоєння ситуацією навколо Премії НАН України «За популяризацію науки» ([Моя наука](#)).

[Детальніше](#)

30.04.2024

Нік Мітчелл

Понад 50 університетів Великобританії скорочують робочі місця

Понад 50 британських університетів підтвердили втрату академічних робочих місць, оскільки нестабільний ринок для набору іноземних студентів і призупинене зростання доходів від вітчизняних студентів змушують керівників вищих навчальних закладів скасовувати або скорочувати менш популярні академічні програми, при цьому мистецтво та гуманітарні науки несуть основний тягар ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 63](#)

ДОДАТКИ

Додаток 1

26.04.2024

Загальні збори Відділення історії, філософії та права НАНУ в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського

У своєму слові академік [НАН України](#), радник [Президії НАН України](#), почесний генеральний директор НБУВ [Олексій Семенович Онищенко](#) акцентував увагу на необхідності розробки власного понятійного апарату: - “Мені здається, що керівники установ повинні взяти особисто під контроль підготовку звітів. Потрібно, мабуть, подумати над розробленням нами власного понятійного, поняттєвого апарату. Ми багато термінів беремо просто механічно з зарубіжної літератури, з зарубіжних термінів. Незважаючи на те, що у нас поняття є свої, давно відомі. Хочу звернути увагу на розроблення нового понятійного апарату – електронних ресурсів. Звичайно електронні ресурси будуть розширюватися, поглиблюватися. Але і друкований продукт ще довго буде служити. Ніколи не зникне!” ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

За традицією на черговій звітній сесії Загальних зборів Національної академії наук України 24 квітня 2024 року нагородили лауреатів найвищої відзнаки Академії – Золотої медалі ім. В.І. Вернадського. Нагадаємо, на честь першого президента Української академії наук (нині це Національна академія наук України) – видатного вченого, академіка Володимира Івановича Вернадського, а також з нагоди 85-річчя створення Національна академія наук України заснувала свою найвищу нагороду – Золоту медаль імені В.І. Вернадського – для відзначення вчених за видатні досягнення у галузі природничих, технічних і соціогуманітарних наук. Щорічно до дня народження академіка В.І. Вернадського (12 березня) присуджуються дві золоті медалі – одна українському й одна іноземному вченому.

([вгору](#))

29.04.2024

Defense-tech кластеру Brave1 – рік. Головні досягнення проєкту

У квітні 2023 року з ініціативи Міністерства цифрової трансформації спільно з Міністерством оборони, Генеральним штабом Збройних сил, Міністерством з питань стратегічних галузей промисловості, Міністерством економіки та Радою національної безпеки та оборони було створено кластер оборонних технологій Brave1 ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

«Головна ціль Brave1 — створити fast-track для розвитку оборонних технологій. Щоб виробники могли отримати підтримку на будь-якому етапі реалізації розробки — від ідеї до кодифікації, а на фронті з'являлися технології, які змінюють хід війни. Brave1 став єдиною точкою входу для всіх учасників defense-tech сфери, які працюють над технологічними рішеннями. І за рік на платформі defense-tech кластера вже зареєстрували понад 1 600 розробок. Рухаємося до стратегічної мети Brave1 — зробити Україну лідером світового ринку оборонних технологій», — розповів **Михайло Федоров**, Віцепрем'єр-міністр з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій — Міністр цифрової трансформації.

За перший рік роботи на платформі Brave1 українські розробники зареєстрували понад 1 600 розробок за 12 пріоритетними вертикалями, визначеними Генштабом для [Brave1](#).

Серед найбільш актуальних та масових:

- 300+ у сфері БпЛА
- 200+ розробок роботизованих наземних комплексів (НРК)
- 200+ у сфері штучного інтелекту
- 100+ засобів радіоелектронної боротьби та розвідки (РЕБ/РЕР)

Уже 60 розробок кодифіковано згідно зі стандартами НАТО — це відкриває шлях до контракування через державні інституції.

«До появи Brave1 в Україні була відсутня єдина точка входу для defense-tech виробників. Як наслідок, вони стикалися з проблемою нескінченних бюрократичних процедур, які своєю тривалістю та складністю гальмували велику кількість розробок ще на ранніх етапах. Ми у Brave1 розв'язуємо цю проблему, надаючи розробникам супровід проєктів на всіх етапах їх реалізації та фінансуючи найперспективніші з них. Наша ціль — максимально швидко поява сучасних технологічних рішень та застосування їх нашими військовими», — розповіла **Наталія Кушнерська**, керівниця кластера Brave1.

Окрім організаційної, Brave1 надає фінансову підтримку українським розробникам. У липні 2023 року кластер запустив грантову програму, ціллю якої є розвиток українського defense tech. За перший рік роботи кластер вже надав 186 грантів українським розробникам на загальну суму понад 3,2 млн

доларів. Цю підтримку розробники можуть використати для R&D, масштабування та розвитку свого продукту.

Розвиток ринків defense tech

Робота Brave1 сприяла запуску ринків технологічних рішень у сферах РЕБ/РЕР та НРК.

Від моменту запуску напряму РЕБ/РЕР у Brave1 кількість розробок зросла в 10 разів — до понад 100. Сам же ринок засобів РЕБ зараз формують понад 50 українських компаній різних рівнів.

Щодо ринку НРК, то зараз на платформі зареєстровано понад 200 розробок, 50 з яких уже пройшли випробування на полігоні. Йдеться про використання НРК у таких сферах, як логістика, евакуація, мінування, розмінування, спостереження й вогневе ураження. На ринку ж працюють понад 60 компаній.

«Шлях до перемоги в цій війні — defense tech. Розробки, що бережуть людей, винахідливі технологічні рішення — те, на що ми робимо ставку в розвитку українського ОПК. Для того щоб відшукати якнайбільше таких розробок, вибрати найкращі й допомогти їх втілити, потрібна інфраструктура. Саме тому ми разом створили Brave1 — реальну можливість для підприємців запустити бізнес в оборонці. І це працює. Я вдячний команді за цей рік. Впевнений, далі буде ще більше роботи, але й ще кращий результат», — розповів **Олександр Камишін**, Міністр з питань стратегічних галузей промисловості.

Пошук нових рішень

Кластер запустив кампанії з пошуку технологічних рішень та розробників на таких напрямках:

- протидія та ураження FPV і комерційних дронів
- створення БПЛА, здатного перехоплювати ворожі розвідувальні дрони ZALA, Орлан, SuperCam та інші.

Це ті рішення, яких нагально потребують українські військові й від яких залежить успіх України у відбитті російської збройної агресії. Brave1 фокусується на тому, щоб оперативно реагувати на запити військових та надавати їм необхідні рішення в найкоротші строки.

«У сучасному військовому конфлікті технологічна перевага відіграє ключову роль. Використання передових технологій є вирішальним для безпеки та ефективності наших військових. Вагоме значення мають роботизовані наземні комплекси. Зараз понад півсотні сучасних новинок вже пройшли випробування на полігонах. Очікуємо на пропозиції засобів з протидії дронам, радіоелектронної боротьби, розвитку систем для розмінування. Цей напрям досліджень може забезпечити перевагу над ворогом та дасть змогу побудувати сильну й високотехнологічну армію України», — заявив **Руслан Умеров**, Міністр оборони.

Партнерство заради розвитку українського defense tech

Також Brave1 налагодив співпрацю між українськими виробниками та закордонними й вітчизняними інвесторами, зацікавленими в інвестиціях в

український defense tech. Зараз кластер працює з понад 60 інвестиційними партнерами, які інвестували або проявляють зацікавленість до українських розробок.

«Потенціал defense tech дає змогу напряму стати одним із драйверів економічного зростання країни. Сьогодні в нас є можливість розробляти військову продукцію, виготовляти її та одразу ж випробовувати в бойових умовах. Сучасні українські розробки вже привернули увагу світу своєю ефективністю. Після нашої перемоги вітчизняна зброя та технології можуть стати вагомим статтею українського експорту. Міністерство економіки працює над розширенням локалізації виробництва, зокрема у сфері ОПК, та залученням інвестицій, сприяє збільшенню потужності наших підприємств. Прагнемо, щоб напрацювання українських винахідників були реалізовані українськими виробниками. Запуск рік тому платформи Brave1 став дуже своєчасним та правильним рішенням, яке дало змогу максимально пришвидшити шлях розробок від ідей до їх практичного втілення», — заявила **Юлія Свириденко**, Перша віцепрем'єр-міністерка, Міністерка економіки.

За перший рік роботи команда Brave1 розвинула співробітництво з профільними асоціаціями виробників оборонних технологій зі США, Франції, Італії, Чехії, Бельгії, Данії, Естонії, Великої Британії та багатьох інших країн. Brave1 відкритий до співпраці з усіма міжнародними компаніями, фондами й державними інституціями, які прагнуть розвивати український defense tech.

Плани на 2024 рік

Цьогоріч кластер Brave1 продовжить концентруватися на таких пріоритетних напрямках технологічних розробок:

- наземні роботизовані комплекси
- радіоелектронна боротьба та розвідка
- технології штучного інтелекту
- безпілотні літальні засоби

Це ті рішення, які рятують життя українських військових, як захищаючи їх від атак дронів, так і даючи змогу захисникам з безпечного місця дистанційно уражати ворога.

Також кластер планує збільшити кількість та обсяг виданих грантів розробникам defense-tech рішень. Для цих цілей вже передбачено 1,5 млрд грн у держбюджеті України на 2024 рік. Сама ж сума грантів буде збільшена до 500 тисяч, 1, 2, 4 та 8 млн гривень. Ці кошти буде розподілено на розвиток технологічних рішень.

([вгору](#))

04.04.2024

Українські інженери розробили новий розвідувальний безпілотною для артилерії

За його даними, система WarDog розвідує, навіть якщо придушено GPS-сигнал, а також в автономному, напівавтономному й ручному режимах польоту. Дрон може працювати до 60 хвилин у повітрі на дистанції до 10 км зі зв'язком та до 30 км у режимі автопілота. Швидкість безпілотною — 12–15 м/с ([АрміяInform](#)).

Михайло Федоров повідомив, що дрон WarDog уже активно контракують у межах проекту Армія дронів. Безпілотною успішно виконують бойові задачі на Запорізькому та Харківському напрямках. Також WarDog випробовували біля Краматорська — дрон працював в умовах подавлення сигналу GPS на висоті вище 50 м.

Серед переваг WarDog військові відзначають стабільність у польоті попри відсутній сигнал GPS. Тобто дрон стійкий в умовах сильного вітру, а це дає змогу чіткіше тримати картинку в кадрі та фокусі. Завдяки такому фідбеку від військових розробники вдосконалили функціонал БпЛА, щоб «зір артилерії» ставав ще гострішим.

За даними Михайла Федорова, WarDog — один із численних дронів, які українці подали через кластер оборонних розробок Brave1 (<https://brave1.gov.ua/>).

Віцепрем'єр закликав подавати на платформу свою розробку, а Brave1 допоможе її реалізувати, протестувати, кодифікувати за стандартами НАТО, залучити інвестиції й отримати контракти від Міноборони.

([вгору](#))

17.04.2024

Держава закуповує РЕБ ближньої дії: передали 2 тисячі засобів для Сил оборони від розробників – учасників кластера Brave1

Завдяки системній роботі Brave1 в Україні продовжує активно розвиватися ринок РЕБ ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

Держава вже закупила 2 тисячі засобів РЕБ ближньої дії, зокрема й так званий окопний РЕБ, від розробників — учасників кластера. Більшу частину Генштаб розподілив і передав Силам оборони на найгарячіші ділянки фронту, щоб військові використовували їх для захисту техніки, транспорту, штурмових підрозділів та передових позицій.

«У напрямі РЕБ ми повторюємо шлях, який уже пройшли з дронами: спростили бюрократію для кодифікації виробів за стандартами НАТО, відкрили ринок для виробників та створили між ними конкуренцію. Уже є перший результат зміни політики. В Україні з'явився новий клас засобів —

РЕБ ближньої дії. Вони захищають бронетехніку, автотранспорт, автомобілі евакуації та логістики, особовий склад від ворожих дронів. Наша стратегічна ціль — щоб кожен підрозділ та кожна одиниця техніки, яка потребує засобу РЕБ, його отримала. Разом з Генштабом, МОУ, Держспецзв'язку та Brave1 ми вже зробили важливі кроки й ухвалили необхідні рішення для досягнення цієї мети. Продовжимо й надалі забезпечувати підрозділи засобами РЕБ, щоб зберегти якомога більше життів людей», — зазначив **Михайло Федоров**, Віцепрем'єр-міністр з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій — Міністр цифрової трансформації.

Кошти на закупівлю РЕБ передала партія «Слуга народу». Парламентарі заощадили 180 мільйонів гривень зі щорічного державного фінансування й спрямували їх через UNITED24 на закупівлю РЕБ.

*«Що таке системи РЕБ для української армії? Це насамперед десятки тисяч врятованих життів наших воїнів, це збереження техніки та боєприпасів, це прикриття і захист. Вони вправно “глушать” та приземляють ворожі FPV-безпілотники, знижують ефективність ворожої розвідки та ускладнюють наступи ворогу. Саме тому “Слуга народу” перерахувала 180 млн грн через платформу UNITED24 на підтримку ЗСУ. Це вже вдруге партія направляє кошти на армію, наприклад, торік 130 млн грн були виділені на купівлю ПТРК Стугна-П», — зазначила **Олена Шуляк**, очільниця «Слуги народу».*

Коли Brave1 розпочинав роботу, було близько 10 рішень РЕБ/РЕР. Сьогодні на платформі зареєстровано понад 100 розробок, а 9 з них уже кодифіковано за стандартами НАТО.

*«Ворог щодня використовує на фронті FPV-дрони, дрони-розвідники та дрони-скидачі. У наших військових є велика потреба в засобах РЕБ ближньої дії, які зможуть захистити позиції та техніку. Коли запускався кластер Brave1, напрям РЕБ/РЕР був визначений як один із пріоритетних. Тому Brave1 системно працює з напрямом РЕБ/РЕР задля пошуку найефективніших рішень, розробки пришвидшених процедур, формування середовища інженерів та виробників, які фокусуються саме на рішеннях РЕБ, а також активної взаємодії з військовими для отримання швидкого фідбеку від експлуатантів», — говорить полковник **Іван Павленко**, начальник Головного управління управління радіоелектронної та кіберборотьби Генерального штабу Збройних сил України.*

Щоб відкрити ринок РЕБ і створити умови для розвитку й масштабування виробництва, вже змінили законодавство й ухвалили революційні постанови. Зокрема, розширили fast track для засобів РЕБ, спростили процедуру кодифікації, збільшили маржинальність для виробників до 25%, звільнили від ПДВ та ввізного мита на комплектуючі тощо.

У результаті спільної роботи, ухвалених рішень, отримуємо кодифіковані вироби українських компаній, які отримують державні замовлення та постачаються на фронт.

Технології та підхід до їх використання потрібно постійно вдосконалювати. Для засобів РЕБ це максимально актуально. Тому ціллю Brave1 залишається розширення й розвиток спільноти розробників задля пошуку актуальних та ефективних технологічних рішень.

([вгору](#))

Додаток 5

12.04.2024

Найпрогресивніші розробки ОПК київських політехніків можуть отримати державну підтримку

Про це повідомила в [Телеграмі](#) пресслужба Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості з посиланням на КПП, передає Укрінформ (ukrinform.ua).

«Міністр з питань стратегічних галузей промисловості Олександр Камишін і гендиректор «Укроборонпрому» Герман Сметанін завітали до Київської [політехніки](#), щоб залучити науковий потенціал університету до проєктів оборонно-промислового комплексу», - йдеться у повідомленні.

Наголошується, що після повномасштабного вторгнення науковці КПП сконцентрувалися для розробок на ообронно-промисловий комплекс країни, зокрема, на космічній програмі, виготовлені БпЛА, модернізації систем радіоелектронної боротьби та розвідки. Так, політехнікам вдалося в кілька разів підвищити характеристики існуючих РЕБ та РЕР і ці системи вже пройшли випробування і отримали позитивні відгуки.

«Ми бачимо, як змінюється формат ведення війни, з'являються нові елементи в оборонній промисловості - defense tech, все, що стосується безпілотних систем. Тому розробка, проєктування та оперування такими системами - це професії майбутнього», - зазначив Камишін.

Під час зустрічі міністр також зауважив, що найпрогресивніші розробки київських політехніків можуть отримати державну підтримку та масштабування...

([вгору](#))

Додаток 6

02.04.2024

Випускники КПП розробляють нову бронемашину, яка за рівнем захисту перевершує класичні українські

Тепер команда розробляє нову бронемашину для Сил оборони. Для розробки українського бронеавтомобіля була створена окрема компанія – Inguar Defence. Команду інженерів зібрали із студентів, які працювали над ремонтом автівок з фронту. Найстаршому – 25 років, наймолодшому – 22 ([Світ](#)).

Бронеавтомобіль Inguar3

Для машини колишні політехніки створили власне шасі, здатне тримати захист рівня STANAG 3, тобто витримувати влучання 7,62-міліметрових бронебійних куль, уламків від 155-міліметрового снаряда та підрив на протитанковій міні. Такого рівня захисту на серійних броньовиках не досягла жодна інша українська компанія.

Машина має високу прохідність завдяки кліренсу 45 см. Вона обладнана системою підкачки шин, яка дозволяє їх частково спускати для проходження болотної місцевості. Також встановлене блокування диференціалів, завдяки чому під час проходження важких перешкод крутяться всі чотири колеса.

Шини зсередини укріплені технологією run-flat, яка дозволяє машині рухатися навіть після ураження коліс. У салоні встановлені протимінні сидіння, системи пожежогасіння та фільтрації повітря на випадок хімічної атаки.

Бронеавтомобілі часто ламаються через помилки водіїв. Щоб нівелювати цей фактор, розробники встановили “розумну” систему управління та запобіжників, яка допомагає правильно управляти машиною.

Зовнішньому вигляду машини Inguar Defence приділив особливу увагу. Його розробляли українські дизайнери. Коштувало це 30 тис дол.

Прототип бронеавтомобіля має рівень захисту якого перевершує класичні українські «Козаки» й «Новатори», але...

Очікується, що при серійному виробництві один Inguar3 коштуватиме 16 млн грн. Для порівняння: конкурентні машини серій “Козак” та “Новатор” коштують 9-12 млн грн. В умовах обмеженого бюджету Сили оборони схильні купувати “більше”, ніж “технологічніше”. Проте виробник Inguar3 переконує, що більші витрати виправдані через суттєво вищу захищеність і технологічність машини.

Наступним кроком має бути отримання сертифіката якості STANAG 3 від НАТО. Для проведення такої процедури машину треба вивезти за кордон, але правила цього не дозволяють.

Однак компанія сподівається розгорнути ліцензійне збирання свого броньовика за кордоном. Цим уже зацікавилися дві великі західні компанії. Якщо все вдасться, то ця українська технологія може не тільки отримати сертифікат НАТО, а й здобути місце на світовому ринку.

Наразі ж Inguar Defence планує збирати броньовики для захисників та відроджувати професію інженера. За словами Артема, його компанія бере стажерів з рідного КПП і має намір запустити інженерну школу.

[\(вгору\)](#)

Додаток 7

12.04.2024

Спільними зусиллями – до вдосконалення наукової сфери

Для подальшої роботи над документом, уряд рекомендував МОН та НАН України підготувати спільне бачення Стратегії для обговорення на

засіданні Національної ради. Можна сказати, що на вебінарі відбулося перше публічне ознайомлення його учасників з головними положеннями документу [\(Світ\)](#).

«Очевидно, що основною метою Стратегії має стати підвищення конкурентоспроможності наукової сфери і забезпечення на основі науково-технічного поступу високих темпів розвитку суспільства», – зазначив у виступі Анатолій Загородній. У документі окреслено шляхи оптимізації наукової і науково-технічної сфери, зокрема наголошено на об'єктивному оцінюванні діяльності наукових установ на підставі відомчого оцінювання та державної атестації, що має враховувати досвід провідних зарубіжних наукових інституцій. Це кореспондується з тим, про що говорив у своєму виступі і заступник міністра освіти і науки Денис Курбатов, наголосив президент НАНУ. Йдеться у проєкті Стратегії і про необхідність інвентаризації матеріально-технічної бази наукових установ, про впровадження програм модернізації парку наукових приладів, про інші сфери наукової діяльності.

Щодо фінансування наукової сфери, то в проєкті наголошується на важливості досягнення базового бюджетного складника на рівні 60% від потреби на фундаментальні наукові дослідження, уточнив президент НАНУ.

При цьому суттєве збільшення частки державної грантової підтримки через Національний фонд наукових досліджень або через інші конкурси має відбуватися за рахунок загального збільшення фінансування досліджень або збільшення частки досліджень, що відбуваються на конкурсних засадах. Неприпустимо збільшувати конкурсне фінансування за рахунок скорочення базового. Адже саме базове фінансування є головним для підтримки фундаментальних досліджень та важливих для держави прикладних досліджень, зокрема у сфері охорони і безпеки держави, розвитку інфраструктури науково-технічної діяльності, збереження наукових об'єктів, що становлять національне надбання, підготовки наукових кадрів тощо.

Водночас впродовж останніх років щорічний обсяг бюджетного фінансування НАН України становить лише 2/3 від її мінімальної потреби, зауважив Анатолій Загородній, таке фінансування відповідає обсягам забезпечення хіба що середнього європейського університету.

Збільшувати грантове фінансування потрібно не лише через НФДУ, а й інші джерела конкурсного фінансування. Наприклад через цільові науково-технічні програми. Успішним прикладом в НАНУ Анатолій Загородній назвав участь у бюджетній програмі «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень», фінансування проєктів якої здійснюється виключно на конкурсній основі. А щодо обсягу грантового фінансування через Національний фонд досліджень України, промовець вважає, що він мав би становити півтора – два мільярди гривень на рік.

До речі, у Стратегії, зазначив Анатолій Загородній, йдеться про необхідність ухвалити підзаконні акти, які унормовують гнучке регулювання заробітних плат, зокрема виконавців міжнародних і вітчизняних грантів.

В умовах підвищення частки конкурсного фінансування великого значення набуває незалежна оцінка проєктів та результатів їхнього виконання. Нині відсутні чіткі механізми щодо залучення експертів, зокрема іноземних, тож у Стратегії НАНУ передбачені у паспортах бюджетних програм обов'язкові видатки на проведення експертизи наукових проєктів та оцінки виконання робіт.

Стратегія передбачає також заходи, спрямовані на посилення інтеграції науки і освіти, забезпечення престижності науки та професії науковця, підтримки наукової молоді.

У ній ідеться про активізацію міжнародної науково-технічної співпраці, розширення участі України у провідних наукових центрах тощо.

Щодо теми вебінару – зокрема, щодо заходів з підвищення ефективності державного управління науково-технічною сферою, у Стратегії міститься пропозиція про створення Державного комітету з науково-технічної політики та інновацій, діяльність якого має полягати у формуванні державної політики в сфері високих технологій та інновацій, прогнозуванні перспективних напрямів розвитку нових технологій, і що найважливіше – у формуванні державного замовлення на перспективні розробки нових видів техніки і технологій, зокрема в оборонній сфері. Державний комітет повинен мати статус центрального органу виконавчої влади і бути головним розпорядником бюджетних коштів. Відсутність такого органу особливо відчутна сьогодні, коли необхідно оперативно реагувати на участь наукових установ у виконанні оборонних розробок в умовах війни.

Нині участь академії та її установ у виконанні досліджень, спрямованих на зміцнення обороноздатності й безпеки держави здійснюється головним чином за ініціативи самої Академії та її інститутів. Важливу роль в реалізації цих ініціатив відіграє Науково-технічна рада, до складу якої входять не тільки науковці, а й керівники, головні інженери провідних українських високотехнологічних виробничих об'єднань. Створення Державного комітету суттєво підвищить рівень ефективності роботи, спрямованої на зміцнення обороноздатності держави.

Одним з головних завдань Державного комітету має стати й відновлення системи державних цільових науково-технічних програм, як основного засобу реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки. Ці програми повинні бути спрямовані на розв'язання проблем обороноздатності та національної безпеки, а також – повоєнного відновлення України, найважливіших загальносуспільних проблем.

НАН України докладає зусиль для становлення й розвитку нових форм національної інноваційної інфраструктури, наголосив Анатолій Загородній. Академія була ініціатором створення технопарків, які успішно виконували завдання поєднання зусиль науки та бізнесу для комерціалізації наукових результатів та трансферу технологій. На жаль, вони практично згорнули свою діяльність.

Значна увага приділяється й іншим елементам інноваційної інфраструктури, зокрема створенню за підтримки Федерального міністерства освіти і наукових досліджень Німеччини та Київської міської державної адміністрації наукового парку «Академ.Сіті» на базі 13 установ НАН України.

У пропозиціях до проекту Стратегії ґрунтовно опрацьовано питання розвитку та стимулювання інноваційної діяльності, розвитку її інфраструктури, охоплено всі складові інноваційної системи – від наукових установ і виробничих підприємств до банківських та фінансово-кредитних установ й венчурних фондів. Значну увагу в пропозиціях приділено податковому стимулюванню науково-технічної та інноваційної діяльності.

«Сьогодні спільні зусилля всіх причетних до управління та ухвалення рішень у сфері наукових досліджень та інновацій мають бути спрямовані передусім на збереження кадрового потенціалу і, з урахуванням реальних потреб держави, на науковий супровід проблем, пов'язаних з відновленням зруйнованої інфраструктури, повоєнний розвиток економіки на основі високотехнологічних виробництв і новітніх технологій та забезпечення обороноздатності та безпеки країни», – підсумував президент НАН України.

([вгору](#))

Додаток 8

03.04.2024

НФДУ розробляє стратегію з питань відкритої науки

Нещодавно до засідання наукової ради НФДУ долучився експерт з питань відкритої науки Нідерландів, Бельгії та Європейської комісії Гарет О'Ніл. Він виступив з презентацією досвіду впровадження практик відкритої науки за проєктом [OPUS \(Open and Universal Science\)](#) ([Національний фонд досліджень України](#)).

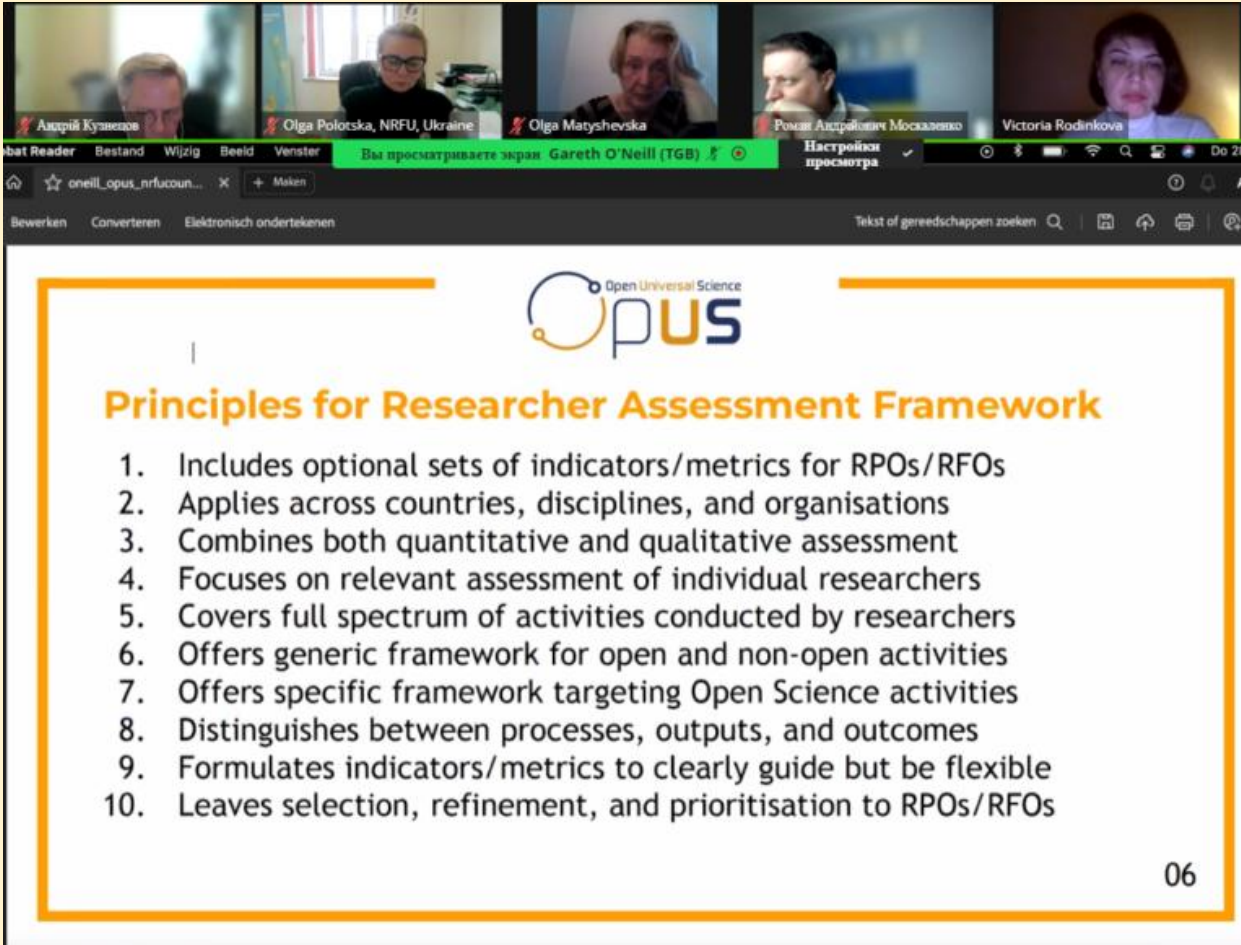
Головна мета Open Science – зробити результати досліджень доступнішими, а саме створити відкритий обмін методиками, публікаціями, даними, програмним забезпеченням та навчальними матеріалами.

Минулого року Урядом було затверджено [Національний план щодо відкритої науки](#). Державна політика відкритої науки в Україні спрямована на забезпечення утвердження принципів відкритості до наукових та освітніх даних, надання максимально можливого доступу вченим, освітянам, інноваторам, промисловцям, іншим заінтересованим сторонам до дослідницьких інфраструктур, публікацій та даних, створення умови для забезпечення рівних можливостей та рівного доступу жінок та чоловіків в науці.

Національний фонд досліджень України також запроваджує у свою діяльність принципи Open Science. Зокрема, з 2022 року, умови конкурсів, які проводить НФДУ, сформульовано відповідно до Угоди про реформування оцінювання в галузі науки ([CoARA](#)). Фонд долучається до міжнародних

спільнот, активно бере участь у міжнародних та національних заходах та подіях, присвячених відкритій науці, що сприяє підвищенню рівня обізнаності та формування компетентності з відкритої науки. Крім того, НФДУ входить до консорціуму проекту «Відкрита наука для української системи вищої освіти» ([Open4UA](https://open4ua.org)).

На зустрічі з Гаретом О'Нілом члени наукової ради обговорили ряд принципів оцінювання досліджень і дослідників, роль грантонадавачів у реалізації політики відкритої науки, розглянули шляхи та інструменти для просування практик відкритої науки та принципів CoARA.

The image shows a Zoom meeting interface with five participants: Андрій Кузнецов, Olga Polotska, Olga Matyshevska, Роман Андрійович Москаленко, and Victoria Rodinkova. The main content is a slide titled "Principles for Researcher Assessment Framework" presented by Gareth O'Neill (TGB). The slide lists 10 principles:

1. Includes optional sets of indicators/metrics for RPOs/RFOs
2. Applies across countries, disciplines, and organisations
3. Combines both quantitative and qualitative assessment
4. Focuses on relevant assessment of individual researchers
5. Covers full spectrum of activities conducted by researchers
6. Offers generic framework for open and non-open activities
7. Offers specific framework targeting Open Science activities
8. Distinguishes between processes, outputs, and outcomes
9. Formulates indicators/metrics to clearly guide but be flexible
10. Leaves selection, refinement, and prioritisation to RPOs/RFOs

The slide also features the Open Universal Science (OpUS) logo and the number 06 in the bottom right corner.

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

На основі досвіду колег з Європейської комісії, членів проекту Open4UA та асоціації Science Europe, НФДУ розробляє стратегію з питань відкритої науки для впровадження принципів Open Science для грантоотримувачів в Україні.

Довідка.

• [CoARA](https://coara.org) – коаліція, що об'єднує організації, що фінансують і виконують дослідження, національні/регіональні органи і агенції з оцінювання, асоціації грантонадавачів і виконавців досліджень, а також наукові товариства та інші відповідні організації. Усі учасники взяли на себе

зобов'язання впроваджувати реформи системи оцінювання досліджень. Після залучення до обговорення основних засад Угоди про реформування оцінювання в галузі науки та отримання відповідних консультацій, Фондом було прийнято рішення щодо підписання Угоди. У 2022 році НФДУ офіційно прийняв на себе вищезазначені зобов'язання.

- [Open4UA](#) – проєкт, що співфінансується Євросоюзом в межах програми Erasmus+ за напрямом «Розвиток потенціалу вищої освіти». Основна мета проєкту – сприяння зростанню знаннєвої економіки України для післявоєнного відновлення шляхом реформування системи вищої освіти.

Цього буде досягнуто шляхом надання пріоритету відкритій науці на різних рівнях (від національного до індивідуального), що відображено в цілях проєкту: 1) сприяння національній реформі у сфері відкритої науки для модернізації системи вищої освіти та євроінтеграції шляхом підтримки змін до законодавства на основі організованого національного консенсусу; 2) впровадження існуючих передових підходів та розроблення рекомендацій і механізмів для реформування оцінювання наукової діяльності для пріоритезації відкритої науки на національному рівні під час державної атестації ЗВО та оцінювання наукових проєктів; 3) сприяння інституційній реформі у сфері відкритої науки та вдосконалення оцінювання науки у ЗВО шляхом розроблення та пілотування відповідного інструментарію.

([вгору](#))

Додаток 9

22.04.2024

Ярослав Гадзало підбив підсумки роботи НААН за 2023 рік та окреслив перспективи розвитку

Президент Національної академії аграрних наук України Ярослав Гадзало підбив підсумки роботи Академії за 2023 рік та перспективи розвитку подальших наукових досліджень ([Національна академія аграрних наук України](#)).

Із повним текстом доповіді можна [ознайомитися за посиланням](#).

Ярослав Гадзало підкреслив, що нагальним завданням є відновлення та розвиток нашої наукової інфраструктури. Водночас потребує вирішення й питання оптимізації наявної інфраструктури окремих наших установ. Передусім це стосується провідних інститутів, які мають значну кількість будівель, приміщень з великою площею тощо. В умовах постійного скорочення кількості працівників, зростання тарифів на комунальні послуги необхідно шукати всі можливі шляхи для зменшення витрат на утримання інфраструктури.

Президент зауважив, що в сучасних умовах зусилля вчених НААН потрібно зосередити на розробленні наукових засад:

- створення спеціалізованих високоврожайних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, адаптованих до зміни клімату, на основі сучасних досягнень генетики і біотехнології;
- розроблення ресурсоощадних, екологічно безпечних та низьковуглецевих технологій вирощування сільськогосподарських культур в умовах зміни клімату, зокрема на меліорованих землях та в умовах захищеного ґрунту;
- вирощування рослинної біомаси та її ефективного використання для енергетичних цілей;
- генетичного удосконалення наявних, створення нових конкурентоспроможних порід сільськогосподарських тварин та їхнього прискореного відтворення;
- розроблення ресурсоощадних технологічних процесів зі створенням новітніх технічних засобів з автоматизованими й роботизованими системами та агрегатами з комп'ютеризованим їхнім управлінням і контролем за виконанням технологічних операцій;
- забезпечення й організаційно-економічне стратегування конкурентоспроможності вітчизняної агропродовольчої продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- розроблення новітніх технологій переробки сировини рослинного і тваринного походження, інноваційних технологій виробництва харчових продуктів для збалансованого харчування всіх верств населення;
- формування продовольчої безпеки, зокрема в умовах воєнного стану, сталого розвитку сільських територій та підвищення якості життя населення;
- біологічна безпека, біологічний захист, контроль емерджентними та економічно значущими інфекційними й інвазійними захворюваннями тварин.

Ще одне важливе завдання - залучення якомога більшої допомоги з боку іноземних партнерів, що дасть змогу підтримувати високий рівень фундаментальних досліджень наших наукових установ. І така допомога має реалізовуватися як у формі спільних проєктів і використання відповідних об'єктів європейської дослідницької інфраструктури, так і шляхом грантового фінансування проведення нашими науковцями власних досліджень в Україні, а також надання для цього необхідного сучасного обладнання.

"Агропромисловий комплекс був і залишається локомотивом вітчизняної економіки, його перспектива полягає у розвитку на інноваційній основі та за відповідного наукового забезпечення. Переконали, що вчені Національної академії аграрних наук України докладуть максимум зусиль для здійснення наукового забезпечення галузі з метою дотримання принципів продовольчої безпеки держави і нарощування експортного потенціалу. Кожний новий день наближає нас до перемоги! І тільки самовіддана праця,

спрямована на отримання високих результатів наукових досліджень і їхнє впровадження у виробництво, є нашим внеском у перемогу над ворогом", - підсумував Ярослав Гадзало.

([вгору](#))

Додаток 10

10.04.2024

ОПУБЛІКОВАНО QS WORLD UNIVERSITY RANKINGS BY SUBJECT 2024

Компанія QS Quacquarelli Symonds опублікувала чотирнадцяте видання предметного рейтингу університетів світу ([QS World University Rankings by Subject 2024](#)). Цього року було ранжовано понад 16 300 навчальних програм за різними предметами, що на 600 більше, ніж минулого року. Проаналізовано 1559 закладів, у тому числі 64 новачки ([euroosvita.net](#)).

У 14-му випуску рейтингу було представлено п'ять галузей знань: мистецтво та гуманітарні науки, інженерія та технології, науки про життя та медицина, природничі науки а також соціальні науки та менеджмент. У межах цих п'яти областей також включено 55 спеціальностей...

Університети ранжуються за різними показниками, включаючи академічну репутацію, репутацію роботодавця та індекс Міжнародної дослідницької мережі (IRN).

Україна представлена 8 освітніми інституціями у 14 дисциплінах

ЗВО	Rank	Галузева категорія	Предмет
Lviv Polytechnic National University	151-160	Engineering and Technology	Engineering - Petroleum
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"	301-350	Engineering and Technology	Electrical and Electronic Engineering
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"	351-400	Engineering and Technology	Mechanical, Aeronautical & Manufacturing Engineering
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"	351-400	Engineering and Technology	Computer Science and Information Systems
Lviv Polytechnic National University	451-500	Engineering and Technology	Computer Science and Information Systems
Taras Shevchenko National University of Kyiv	451-500	Engineering and Technology	Computer Science and Information Systems
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"	451-500	Engineering and Technology	Mechanical, Aeronautical & Manufacturing Engineering

Kharkiv National University of Radio Electronics	501-550	Engineering and Technology	Computer Science and Information Systems
V. N. Karazin Kharkiv National University	601-650	Engineering and Technology	Computer Science and Information Systems
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"	701-720	Engineering and Technology	Computer Science and Information Systems
Taras Shevchenko National University of Kyiv	301-350	Natural Sciences	Physics & Astronomy
Taras Shevchenko National University of Kyiv	401-450	Natural Sciences	Chemistry
Taras Shevchenko National University of Kyiv	401-450	Natural Sciences	Mathematics
V. N. Karazin Kharkiv National University	501-550	Natural Sciences	Physics & Astronomy
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"	551-600	Natural Sciences	Physics & Astronomy
Taras Shevchenko National University of Kyiv	101-150	Social Sciences & Management	Hospitality & Leisure Management
Yaroslav Mudryi National Law University	151-200	Social Sciences & Management	Law & Legal Studies
Taras Shevchenko National University of Kyiv	201-250	Social Sciences & Management	Law & Legal Studies
Taras Shevchenko National University of Kyiv	501-550	Social Sciences & Management	Business & Management Studies
Taras Shevchenko National University of Kyiv	501-550	Social Sciences & Management	Economics & Econometrics
Taras Shevchenko National University of Kyiv	301-320	Arts Humanities &	Linguistics
Taras Shevchenko National University of Kyiv	301-340	Arts Humanities &	Modern Languages
National University of Life and Environmental sciences of Ukraine	351-400	Life Sciences & Medicine	Agriculture & Forestry

Українські виші представлено в усіх 5 категоріях. Найбільше місць виборів [Київський національний університет імені Тараса Шевченка](#) - у 4 галузевих категоріях 10 предметів. Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського" з 4 предметами у 2 галузевих категоріях - на другому місці.

*Докладніше на сайті www.qs.com >>>
(вгорі)*

06.04.2024

Комітет з Національної премії України імені Бориса Патона оголошує конкурси на здобуття Національної премії України імені Бориса Патона та премій Президента України для молодих вчених 2024 року.

[\(Комітет з Державних премій України в галузі науки і техніки\).](#)

Секретаріат Комітету приймає роботи:

– на здобуття премій Президента України для молодих вчених до 20 травня 2024 року.

[Інструкція з оформлення документів для подання робіт на здобуття премії Президента України для молодих вчених та порядок їх розгляду](#)

– на здобуття Національної премії України імені Бориса Патона до 10 червня 2024 року.

[Інструкція з оформлення документів для подання робіт на здобуття Національної премії України імені Бориса Патона та порядок їх розгляду](#)

При розгляді робіт, поданих на здобуття Національної премії України імені Бориса Патона та премій Президента України для молодих вчених 2024 року, перевага буде надаватися дослідженням і розробкам, які безпосередньо зміцнюють обороноздатність і безпеку держави.

Консультації щодо оформлення документів та прийом робіт проводить секретаріат Комітету.

Взаємодія здійснюється електронною поштою komitet@kdpu-nt.gov.ua, olena.zhdanenko@kdpu-nt.gov.ua та за телефонами: (044) 200-90-02, 200-90-04.

Важливо! Повний пакет документів надсилається на поштову адресу секретаріату Комітету або надається одним із авторів особисто: м. Київ, вул. Казимира Малевича, 11, кімната 1409. Копії документів надсилаються на електронну пошту.

[\(вгору\)](#)

30.04.2024

Уряд визначив оновлений перелік пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і розробок

Сьогодні (30 квітня – Ред.) Кабінет Міністрів України ухвалив рішення про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок ([Урядовий портал](#)).

Серед ключових напрямів:

- Національна безпека і оборона;

- Дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу;
- Інформаційні та комунікаційні технології;
- Енергетика та енергоефективність;
- Раціональне природокористування;
- Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань;
- Нові речовини і матеріали.

Ці напрями були визначені на основі проведених раніше аналітичних досліджень науково-технологічного розвитку та пропозицій центральних органів виконавчої влади й академій наук, тож ураховують актуальні потреби держави в період воєнного стану.

Важливе уточнення: оновлений перелік діятиме до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні.

Довідково

Постанову підготовлено на виконання положень Закону України від 21 грудня 2023 року № 3534-ІХ «Про внесення змін до деяких законів України щодо пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності».

([вгору](#))

Додаток 13

26.04.2024

Уряд ухвалив постанову щодо строків державної атестації наукових установ

Сьогодні (26 квітня – *Ред.*) Кабінет Міністрів України ухвалив постанову, яка врегульовує питання строків проведення державної атестації наукових установ ([Міністерство освіти і науки України](#)).

З 1 червня 2024 року проведення державної атестації всіх наукових установ повинно відбуватися відповідно до нового Порядку проведення державної атестації наукових установ та закладів вищої освіти щодо провадження такими закладами наукової (науково-технічної) діяльності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 липня 2017 р. № 540.

Згідно з проектом нової Методики оцінювання ефективності наукової (науково-технічної) діяльності наукових установ та закладів вищої освіти щодо провадження такими закладами наукової (науково-технічної) діяльності, розробленої на виконання зазначеної постанови, державна атестація проводитиметься одночасно для всіх наукових установ за відповідним науковим напрямом. Нагадаємо, що ця Методика нині проходить процедуру громадського обговорення.

З метою забезпечення ефективного функціонування системи державної атестації наукових установ урядом України ухвалено постанову, яка передбачає:

- продовження строку дії державної атестації наукових установ, що спливає у 2024 – 2025 роках, до проведення нової атестації за новим Порядком, але не пізніше ніж 31 грудня 2025 року;
- продовження до 31 грудня 2025 року строку внесення до Державного реєстру наукових установ, які отримують підтримку держави і для яких продовжено строк атестації;
- встановлення граничного терміну дії державної атестації за попереднім Порядком до 31 грудня 2025 року;
- доручення Міністерству освіти і науки провести у 2024 році атестацію установ за напрямками «Аграрно-ветеринарний» і «Суспільний», а у 2025 році — атестацію всіх наукових установ за всіма напрямками.

Нагадуємо, що до 17 травня триватиме [громадське обговорення](#) проекту наказу Міністерства освіти і науки України «Про державну атестацію наукових установ та закладів вищої освіти в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності».

([вгору](#))

Додаток 14

18.04.2024

МОН презентує новий підхід до оцінювання наукових установ та університетів

Проект наказу про затвердження методики [опубліковано на сайті МОН](#) для громадського обговорення, яке триватиме до **17 травня 2024 року** ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Особливості:

Нова методика дозволить здійснювати оцінювання наукової роботи за новими критеріями, зокрема, з урахуванням досліджень, які сприятимуть розвитку світової науки, економіки, обороноздатності та суспільства України, а також відповідно до принципів відкритої науки.

Оцінювання:

- проводитиметься одночасно для всіх наукових установ / закладів вищої освіти за певним науковим напрямом;
- відбуватиметься в цифровому форматі через Національну електронну науково-інформаційну систему (URIS), що забезпечить прозорість і оперативність процесу;
- обов'язкова участь міжнародних експертів у проведенні атестацій, що має становити щонайменше як 30% усіх оцінювачів.

Над підготовкою проекту методики працювала робоча група, до складу якої залучено представників закладів вищої освіти, Національної академії наук, національних галузевих академій та іноземних експертів. Також під час

напрацювання пропозицій до методики були проведені консультації з експертами з Польщі, Німеччини, Великої Британії та США. Пропозиції обговорено з колегами з Нідерландів, Бельгії та Словенії під час реалізації міжнародного проєкту «Open Science for Ukrainian Higher Education System» (Open4UA), партнером якого є МОН.

Додаткову підтримку у новій методиці надано науковим установам, які є переміщеними, перебувають близько до лінії фронту чи кордону з рф.

Довідково:

Методику розроблено на виконання пункту 5 оновленого Порядку проведення державної атестації наукових установ та закладів вищої освіти в частині провадження такими закладами наукової (науково-технічної) діяльності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 липня 2017 р. № 540.

[\(вгору\)](#)

Додаток 15

18.04.2024

МОН ПРОПОНУЄ ДЛЯ ГРОМАДСЬКОГО ОБГОВОРЕННЯ ПРОЄКТ НАКАЗУ «ПРО ДЕРЖАВНУ АТЕСТАЦІЮ НАУКОВИХ УСТАНОВ ТА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЧАСТИНІ ПРОВАДЖЕННЯ НИМИ НАУКОВОЇ (НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ) ДІЯЛЬНОСТІ»

Міністерство освіти і науки України пропонує для громадського обговорення [проєкт наказу](#) Міністерства освіти і науки України «Про державну атестацію наукових установ та закладів вищої освіти в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності» ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Зазначена Методика розроблена на виконання пункту 5 Порядку проведення державної атестації наукових установ та закладів вищої освіти в частині провадження такими закладами наукової (науково-технічної) діяльності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 липня 2017 р. № 540.

Над підготовкою пропозицій до проєкту Методики працювала робоча група, до складу якої залучено представників закладів вищої освіти, Національної академії наук, національних галузевих академій та іноземних експертів.

Нова Методика розроблена з урахуванням кращого світового досвіду, недоліків, виявлених під час проведення попередніх державних атестацій наукових установ та закладів вищої освіти, зокрема щодо обрахуванням показників наукової та науково-технічної діяльності, а також з урахуванням принципів відкритої науки та обов'язковості впливів досліджень на розвиток світової науки, економіки, обороноздатності та суспільства України.

Зауваження та пропозиції до зазначеного проєкту наказу приймаються до **17 травня 2024 року** в письмовому вигляді на електронну пошту kateryna.zuieva@mon.gov.ua.

Контактна особа для надання консультацій: Катерина Зуєва, тел. (044) 287 82 67.

([вгору](#))

Додаток 16

02.04.2024

Сьогодні уряд ухвалив важливі рішення щодо модернізації мережі ЗВО та наукових установ

Українську академію друкарства (УАД) приєднають до Національного університету «Львівська політехніка» ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Особливості модернізації:

- на базі НУ «Львівська політехніка» сформують окремий факультет із назвою УАД, у якому буде продовжено освітню і наукову діяльність академії, а її непрофільні програми будуть гармонізовані зі схожими програмами в НУ «Львівська політехніка»;
- студенти, які вже розпочали навчання, продовжать його за обраними спеціальностями та освітніми програмами зі збереженням усіх попередніх умов (форми фінансування, вартості контракту / бюджетне місце).

Навчання в модернізованому ЗВО розширить можливості доступу здобувачів до якісної матеріально-технічної бази, профільних і кваліфікованих викладачів, а також надасть більший спектр дисциплін до вивчення, особливо за вільним вибором.

Науково-дослідний інститут «Миколаївська астрономічна обсерваторія» приєднають до Головної астрономічної обсерваторії НАН України.

Науково-дослідний інститут «Миколаївська астрономічна обсерваторія» — провідна наукова установа в Україні, яка бере участь у наповненні міжнародних астрономічних баз даних та в програмах наземної підтримки космічних місій, а також у виконанні цільових комплексних програм космічних досліджень НАН України та Державного космічного агентства України.

Реорганізація інституту дозволить:

- посилити кадровий потенціал;
- розширити матеріально-технічну базу;
- сприяти міжнародній співпраці інституту;
- збільшити спроможності щодо залучення додаткового фінансування на дослідження.

Реорганізація цього наукового закладу, як і низка попередніх, відбуватиметься з повним збереженням кадрового складу, наявного фінансування як з боку НАН, так МОН України, а також матеріально-технічної бази.

([вгору](#))

Додаток 17

29.04.2024

ПРОВЕДЕННЯ КОНКУРСУ ЕКСПЕРТІВ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ОБ'ЄКТІВ НАУКОВОЇ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета Конкурсу: здійснення наукової та науково-технічної експертизи проєктів та звітів у межах конкурсних доборів й проведення атестації наукових установ і ЗВО ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Особливості Конкурсу:

- буде створено єдину базу експертів, до якої входитимуть провідні українські та міжнародні експерти;
- добір кандидатів в експерти відбуватиметься відповідно до наукових напрямів країн ОЕСР, а також відповідним науково-освітнім спеціалізаціям;
- проведення Конкурсу здійснюватиметься у новому модулі Національної електронної науково-інформаційної системи <https://nauka.gov.ua>, яка, зокрема, дає можливість чіткої ідентифікації кандидатів в експерти та захисту даних через ЄЦП, BankID або Дія.Підпис.

Реєстрація кандидатів в експерти [див. далі](#).

Перехід у розділ для заповнення Анкети доступний після [реєстрації](#) в Системі URIS. [Інструкція](#).

Кінцеві терміни подання анкет:

- для громадян України — до **20 травня 2024 року** включно;
- для громадян інших держав — до **1 жовтня 2024 року** включно.

([вгору](#))

Додаток 18

19.04.20234

Мінфін: У I кварталі 2024 року Нацфонд досліджень профінансував наукові дослідження на 148 млн грн

На сьогодні продовжується реалізація 122 розпочатих у попередніх роках наукових досліджень за конкурсами: «Підтримка досліджень провідних та молодих учених», «Наука для безпеки і сталого розвитку України» та «Наука для відбудови України у воєнний та повоєнний періоди» ([Урядовий портал](#)).

Так, в межах конкурсу «Наука для відбудови України у воєнний та повоєнний періоди» продовжено реалізацію 66 наукових досліджень, спрямованих на вирішення невідкладних питань відбудови України у воєнний та повоєнний періоди, зокрема з розробки нових технологій і створення матеріалів для відновлення промислового виробництва, вирішення екологічних проблем, продовольчої безпеки, посилення захисту об'єктів критичної інфраструктури.

До реалізації проектів з наукових досліджень переважно залучено наукові установи Національної академії наук України (57 наукових досліджень) та заклади вищої освіти Міністерства освіти і науки України (55 наукових досліджень), на які спрямовано 90 % коштів грантової підтримки.

У II півріччі 2024 року Національний фонд досліджень планує започаткувати реалізацію наукових досліджень за такими новими конкурсами як «Передова наука в Україні», «Наука для зміцнення обороноздатності України», «Дослідницькі інфраструктури для проведення передових наукових досліджень».

«Сьогодні вкрай актуальним залишається питання відбудови України у воєнний та повоєнний періоди. Саме тому маємо акумулювати зусилля науковців на вирішення актуальних потреб суспільства і держави, досягнення максимального практичного застосування результатів наукових досліджень у відповідних сферах, а також тісну взаємодію наукової спільноти з реальним сектором економіки. Тому система конкурсного фінансування має важливу роль під час реалізації наукових досліджень. Ідеться про створення конкурентного середовища, в якому кошти отримують найбільш потрібні для українського суспільства проекти. Це, на думку Мінфіну, і є показником того, що державні ресурси працюють ефективно», – прокоментував заступник Міністра фінансів Роман Єрмоличев.

([вгору](#))

Додаток 19

25.04.2024

Обрання членів Наукової ради Національного фонду досліджень України: оголошено конкурс

Особливості: членів Наукової ради обирають на зазначені вище вакантні місця строком на 4 роки ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Детальніше ознайомитися з вимогами до участі в конкурсі [див. далі](#).

Кандидатів на конкурс мають право подавати:

- Національна академія наук України;
- національні галузеві академії наук;
- наукові установи та заклади вищої освіти всіх форм власності;
- громадські наукові організації, групи вчених у кількості не менше ніж п'ять осіб, які мають науковий ступінь доктора філософії (кандидата наук) або доктора наук.

Важливе уточнення: самовисування кандидатів у члени Наукової ради **не допускається**.

Документи на конкурс подаються у електронному вигляді.

Кінцева дата подання документів для участі в конкурсі — **13 вересня 2024 року**.

Результати конкурсу: оприлюднюються не пізніше за п'ять робочих днів з дня схвалення результатів конкурсного добору на офіційній вебсторінці Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій.

Орієнтовна дата оприлюднення результатів конкурсу – **11 жовтня 2024 року**.

Важливе уточнення: документи в електронному вигляді надсилаються разом із супровідним листом на електронну пошту Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій (E-mail: uasiencecops@gmail.com), **не пізніше 23 год 59 хв 13 вересня 2024 року**. У разі порушення цих вимог документи не прийматимуться.

Контактні дані для довідок щодо конкурсу: електронна пошта uasiencecops@gmail.com; телефон: 097-117-38-06.

([вгору](#))

Додаток 20

18.04.2024

Єврокомісія виділила додаткові €10 мільйонів для підтримки українських дослідників

Європейська комісія оголосила про виділення додаткових 10 мільйонів євро для підтримки українських дослідників, у рамках програми Horizon Europe (Горизонт Європа) (ukrinform.ua).

Як повідомляє Укрінформ, така [інформація оприлюднена](#) на сайті Європейської комісії.

«Єврокомісія доповнила бюджет ініціативи MSCA4Ukraine, яка була створена для підтримки дослідників, вимушених виїхати з України, ще на 10 мільйонів євро. Ця схема, що заснована в рамках Програми дій Марії Склодовської-Кюрі (MSCA), підтримує дослідників з-поміж переміщених осіб від початку російської агресивної війни проти України», - йдеться в повідомленні [Єврокомісії](#).

Це додаткове фінансування надасть можливість продовжити дослідницьку роботу для принаймні ще 50 дослідників, рівня кандидатів на докторський ступінь, або докторів наук, які були вимушені покинути Україну. Вони зможуть продовжити свою дослідницьку роботу у безпеці та на базі європейських університетів, компаній, дослідницьких центрів та інших подібних установ, що дислоковані на території ЄС або у країнах, що є асоційованими з програмою Horizon Europe. Допомога надаватиметься також тим організаціям, які прийматимуть у себе українських дослідників,

включаючи підтримку тих людей, які прибувають в такі організації разом із родиною.

З моменту започаткування ініціативи MSCA4Ukraine за наведеною схемою вдалося підтримати 125 українських дослідників, які опинилися за кордонами України, отримали роботу та можливість професійного тренування у 21 європейській країні.

Українські дослідники зможуть самотужки обирати теми для дослідницьких робіт, в тому числі й ті, що можуть бути використані на користь процесів відновлення та відбудови України. Наприклад, в рамках поточної ініціативи MSCA4Ukraine пошукувачі долучені до проєктів, що стосуються, наприклад, розслідування воєнних злочинів в Україні або вирішення ментальних проблем жінок з числа внутрішньо переміщених осіб.

Наступний конкурс на участь в ініціативі MSCA4Ukraine, як очікується, буде оголошений у травні 2024 року. Відібрані кандидати зможуть розпочати свої наукові проєкти з початку 2025 року. Претенденти мають готувати подання разом із європейськими організаціями, в яких вони мають намір працювати.

Як повідомлялося, ініціатива MSCA4Ukraine була започаткована у вересні 2022 року із бюджетом 25 мільйонів євро, для підтримки дослідників з-поміж переміщених осіб з України.

([вгору](#))

Додаток 21

16.04.2024

Програма грантів від USAID «Кібербезпека критичної інфраструктури України»

Метою програми є підвищення національної готовності, зменшення ризиків та вразливостей у сфері кібербезпеки, а також зміцнення критичної інфраструктури України у секторі кібербезпеки ([Національний університет «Львівська політехніка»](#)).

Основні цілі конкурсу

- Компонент 1: Зміцнення середовища кібербезпеки для створення безпечного середовища, якому довіряють, для прискорення розвитку людей, процесів і технологій на підтримку кібербезпеки в усіх секторах та об'єктах критично важливої інфраструктури України.
- Компонент 2: Розвиток кадрового потенціалу України у сфері кібербезпеки для зміцнення України як суверенної держави, побудованої на безпечній, захищеній та динамічній економіці, що підтримується талановитим людським капіталом.
- Компонент 3: Розбудова стійкої індустрії кібербезпеки для стимулювання попиту і пропозиції українських рішень та постачальників послуг у сфері кібербезпеки для розширення

можливостей, оснащення й фінансування кібербезпеки підприємців та бізнесів у сфері кібербезпеки.

Тривалість одного проєкту – до 1 року. Аплікаційну заявку, написану англійською мовою, слід надсилати на електронну адресу USAIDCybersecurity_Grants@dai.com.

Загальний бюджет – від 20 000 до 150 000 доларів США.

Дедлайн – **31 грудня 2024 року**. Заявки приймають на постійній основі.

[Докладніше](#)

[\(вгору\)](#)

Додаток 22

09.04.2024

МОН створює Міжвідомчу комісію з питань співпраці з ЮНЕСКО за напрямом океанографії

МОН оголошує про створення [Міжвідомчої комісії](#) з питань співпраці з Міжурядовою океанографічною комісією ЮНЕСКО ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Мета Комісії – посилення співпраці з міжнародними організаціями задля безпеки України, координація досліджень, створення потенціалу для розвитку знань про природу та ресурси океану та прибережних районів, їх застосування в цілях покращення управління, сталого розвитку, захисту морського середовища. В межах співпраці передбачається участь України у діяльності Міжурядової океанографічної комісії ЮНЕСКО й впровадження спільної стратегії та представлення її на міжнародних платформах.

Нагадаємо, що 28 червня 2023 року під час 32-ї сесії Асамблеї Міжурядової океанографічної комісії (МОК) ЮНЕСКО Україна була обрана до Виконавчої ради МОК на період 2023-2025 років.

Згідно з рішенням уряду від 13 вересня 2002 року, МОН спільно з Національною академією наук відповідає за виконання обов'язків, пов'язаних з членством України в Міжурядовій океанографічній комісії.

Цей крок сприятиме науковому співробітництву між українськими та міжнародними науковцями, обміну досвідом й зміцненню позиції України в глобальній науковій спільноті.

[\(вгору\)](#)

Додаток 23

26.04.2024

Українська делегація взяла участь в засіданні Європейської полярної ради

Захід відбувся упродовж двох днів на базі Центру полярних досліджень Сілезького університету в м. Катовіце (Польща) за підтримки Комітету

полярних досліджень Польської академії наук ([Національний антарктичний науковий центр](#)).

Українська делегація поінформувала Раду про основні результати нашої діяльності в Антарктиці під час літнього сезону 2023-2024 років, а також про посилення міжнародного співробітництва. Зокрема, йшлося про участь НАНЦ у масштабному інфраструктурному проєкті ЄС POLARIN, про який ми нещодавно розповідали.

Під час засідання до ЄПР прийняли нового учасника – Університет ім. Масарика м. Брно (Чехія). Він відповідає за реалізацію чеської дослідницької програми в Антарктиці.

Крім того, делегати ознайомилися зі звітом щодо виконання стратегічних пріоритетів Ради в Арктиці та Антарктиці на 2023-2027 роки та заслухати звіти трьох робочих груп:

- з питань інфраструктури;
- з міжнародного співробітництва;
- з питань впливу полярних логістичних операцій на навколишнє природне середовище.

Також розглядалися питання щодо залученості провідних європейських експертів через механізми ЄПР до виконання актуальних дослідницьких ініціатив у полярних регіонах.

Нагадуємо, що НАНЦ став членом Європейської полярної ради (European Polar Board) [у квітні 2022 року](#). Нині до цієї організації входить 31 наукова установа з 18 держав-членів ЄС та наукові установи 4 асоційованих країн-партнерів (Великої Британії, Ісландії, Туреччини та України).

Важливо, що жодна організація, афілійована з росією, не є членом Ради. Більше того, у відповідь на повномасштабне російське вторгнення в Україну на пленарному засіданні ЄПР (22-23 листопада 2022 року, м. Люксембург) було ухвалено рішення вилучити з плану заходів Ради будь-які форми співпраці з організаціями, пов'язаними з росією.

([вгору](#))

Додаток 24

22.04.2024

УКРАЇНСЬКІ НАУКОВЦІ ЗМОЖУТЬ ВЗЯТИ УЧАСТЬ У КОНКУРСАХ, ЩОБ КОРИСТУВАТИСЯ ІНФРАСТРУКТУРОЮ ІНШИХ КРАЇН В АРКТИЦІ ТА АНТАРКТИЦІ – ПЕРША НАРАДА ПРОЄКТУ POLARIN

Як українські вчені отримають доступ до полярних інфраструктур інших країн і прийматимуть іноземних колег на «Вернадському» та «Ноосфері» в межах проєкту POLARIN? Про це йшлося під час першої установчої зустрічі проєкту, що відбулася в м. Бремергафен, Німеччина ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Він реалізується в межах програми ЄС Горизонт Європа і налічує 50 організацій з різних країн, що займаються дослідженнями в Антарктиці та Арктиці. Україну представляє Національний антарктичний науковий центр.

POLARIN присвячений доступу до полярних інфраструктур і об'єднує такі з них:

- 38 полярних станцій, з яких 11 – антарктичних, зокрема українська станція «Академік Вернадський»;
- 12 полярних науково-дослідницьких суден, серед яких наш флагман «Ноосфера»;
- 18 обсерваторій, 4 репозитарії та 7 баз даних.

Для надання доступу до цих інфраструктур у межах POLARIN буде проведено три конкурси наукових проєктів. Перший відбудеться 2025 року.

Дослідники повинні будуть подати свою наукову програму з обґрунтуванням, чому її слід проводити саме на цій станції чи судні. Далі оберуть переможців, які за кошти ЄС отримають доступ до відповідної інфраструктури.

Такі конкурси повторюватимуться 2026-го та 2027 років.

Важливо, що для отримувачів грантів проводитимуть тренінги з інформацією про одержання спеціальних дозволів для досліджень, техніку безпеки, правила використання та поширення наукової інформації тощо.

У нараді взяли участь представники НАНЦ, які презентували нашу дослідницьку інфраструктуру.

«Дуже раді долучитися до такої безпрецедентної можливості досліджувати обидва полярні регіони. Для України це також можливість залучити додаткові кошти в свою антарктичну програму», – зазначив директор Центру Євген Дикий.

Уся інформація про подальше впровадження проєкту та майбутні конкурси розмішуватиметься на сайті та в соцмережах НАНЦ.

Нагадуємо, що польські та українські науковці [почали вивчати](#) життя на морському дні Антарктики з борту «Ноосфери».

([вгору](#))

Додаток 25

08.04.2024

Українські мігранти на ринку праці ЄС: що змінилося за час війни?

До одного з нідерландських проєктів приєдналася й професорка Національного університету «Львівська політехніка» Тетяна Степура. Науковиця планує дослідити: чи дотримуються в ЄС принципів гідної праці українських мігрантів, наскільки глибокою є нерівність щодо праці мігрантів з України, чи є прогрес у розв'язанні цієї проблеми ([Національний фонд досліджень України](#)).

Розповісти детальніше про ідеї, що мають доповнити нідерландський проєкт «Працююча демократія. Філософія праці для демократичних

суспільств» ми попросили Тетяну Степуру ([Національний фонд досліджень України](#)).

«Міграція і до війни була причиною втрати людського потенціалу, війна ж це питання лише загострила, – зазначила дослідниця. – Саме тому важливо досліджувати проблему й шукати шляхи її розв’язання».

Нині в країнах ЄС перебувають майже шість мільйонів українців. Більшість з них виїхала за кордон у перші тижні повномасштабного вторгнення, коли ворог рвався до столиці, а танкові колони сунули до Чернігова, Сум, Харкова та інших міст.

У лютому 2022 року Європейський Союз вперше активував Директиву тимчасового захисту, яка надала громадянам України, що рятуються від війни, безпрецедентні права щодо тривалості перебування на території ЄС, працевлаштування, навчання, отримання медичної допомоги тощо.

«Подібних прикладів в історії ще не було, – наголосила пані Тетяна. – Тому я запропонувала порівняти: як українські мігранти почувалися на ринку праці до війни і як їм ведеться сьогодні. А також проаналізувати можливі перешкоди на шляху до гідної праці».

Принципи гідної праці для всіх працівників передбачено в Концепції гідної праці, яку Міжнародна організація праці ухвалила в 1999 році. «Але нерівність у сфері праці все ще залишається, а стандарти гідної праці та соціального захисту щодо мігрантів можуть порушуватися, – зазначила співрозмовниця. – Я запропонувала нідерландським ученим дослідити, чи дотримано цих принципів щодо українських мігрантів. Сподіваюся, що моє дослідження допоможе досягнути загальної мети проєкту «Працююча демократія», зрозуміти, як різні форми праці (особливо на периферії ринків праці) впливають на демократичні погляди людей і чи відповідає це нормам демократії».

В рамках дослідження Тетяна Степура планує провести онлайн-опитування серед українських мігрантів (і не тільки в Нідерландах). «Важливо отримати відповіді на запитання «Що змінилося?», – пояснила дослідниця, – Це допоможе зрозуміти, чи є прогрес щодо гідної праці мігрантів й розвитку демократичних цінностей, порівняти ситуацію до і під час війни. На жаль, досягти цього прогресу не просто, а щодо мігрантської праці – ще складніше».

Тетяна Степура має чималий досвід дослідження міграційних процесів, зокрема, вона вивчала вплив міграції українців на ринки праці Польщі і Німеччини. Також вона розробила авторську методику оцінювання нерівності і досліджувала це питання в різних регіонах України.

Під час виконання проєкту в рамках ініціативи NWO-НФДУ, науковиця планує скористатися статистичною базою європейських країн та європейськими дослідженнями. «Європейські вчені активно досліджують питання української міграції, – продовжила розповідь співрозмовниця. – За кордон виїхали молоді, працездатні люди, це цінний ресурс для економіки

європейських країн. Тому європейці намагаються зрозуміти наміри українців, чи планують вони залишатися, чи, навпаки, хочуть повернутися».

...Для того, щоб перемогти в Конкурсному відборі на додаткові грантові можливості Нідерландської дослідницької ради, українські вчені повинні були знайти партнерів у науковій спільноті Нідерландів. Запитуємо пані Тетяну: як і де вона шукала партнерів по проєкту? І чи складно було їх знайти?

«Знаю, що інколи міжнародних партнерів доводиться шукати дуже довго, – відповіла вона. – Але в цьому випадку, завдяки співпраці НФДУ і Нідерландської дослідницької ради, я знайшла їх дуже швидко. Під час вебінару, який організував Фонд, познайомила з професоркою Гронінгенського університету Лізою Герцог. Ми працюємо в різних галузях, але одразу знайшли спільні точки наукових інтересів».

Мультидисциплінарність проєкту, на думку дослідниці, допоможе розширити фокус дослідження і охопити ширші ринки праці європейських країн. Це важливо, адже кожна країна, яка прийняла українців, має свої особливості. Та й поширити результати роботи в міжнародній команді буде легше.

Додана вартість проєкту – і в імплементації європейських академічних цінностей в українську науку. «Україна обов'язково стане членом ЄС. Європейська наукова спільнота це розуміє й намагається налагоджувати зв'язки, розповідати про академічні цінності та принципи відкритої науки в Європейському дослідницькому просторі, – додала Тетяна Степура. – Наш проєкт важливий і з цих міркувань. Дякую нідерландцям за можливість долучитися до їх проєкту, та НФДУ – за сприяння!».

Світлана ГАЛАТА

([вгору](#))

Додаток 26

09.04.2024

Німецький конкурс «Digital Green Talents 2024: високий потенціал сталого розвитку» для молодих науковців з усього світу

Мета конкурсу – сприяння міжнародному обміну інноваційними «зеленими» ідеями у сфері цифровізації та сталого розвитку задля більшої стійкості у науці й суспільстві. Це новий напрям добре відомого конкурсу «Green Talents» від ВМВФ, який з 2009 року сприяє обміну інноваційними «зеленими» ідеями та розвиткові міжнародної співпраці ([Світ](#)).

У межах конкурсу не фінансуються дослідницькі проєкти, а надається сприяння індивідуальному розвиткові.

Високе журі з німецьких експертів допоможе міністерству обрати **20 видатних молодих науковців у сфері цифровізації та сталого розвитку**, яких цього року відзначать як «Digital GreenTalents».

Онлайн-церемонія нагородження переможців конкурсу відбудеться у листопаді 2024 року. 2025 року всіх лауреатів запросять до Німеччини на дослідницьке перебування та зустрічі у «Digital GreenTalent SpringSchool», що їх повністю профінансує ВМБФ.

Час і тривалість дослідницького перебування (до трьох місяців) кожен лауреат може організувати індивідуально, проте зазвичай це перебування збігається зі згаданою весняною школою.

Кінцевий термін подання заявки на участь у конкурсі – **15 травня 2024 року**.

[УМОВИ КОНКУРСУ](#)

Контакт: Агентство з управління проектами міста Карлсруе (Project Management Agency Karlsruhe), e-mail: digitalgreentalents@ptka.kit.edu

([вгору](#))

Додаток 27

24.04.2024

Фундація Польської Науки (FNP) оголошує четвертий конкурс програми «ДЛЯ УКРАЇНИ»

Фундація Польської Науки (FNP) оголошує четвертий конкурс програми «ДЛЯ УКРАЇНИ». Завдяки цій ініціативі науковці з України можуть налагодити співпрацю з польськими колегами з метою проведення спільних досліджень у галузі гуманітарних і суспільних наук ([Національний фонд досліджень України](#)).

Заявки приймаються до 3 червня 2024 року.

Програма «ДЛЯ УКРАЇНИ» має на меті надання підтримки дослідникам і дослідницям з України, щоб вони могли продовжувати наукову роботу у співпраці з польськими вченими та науковими осередками.

Програмою передбачено отримання річного гранту у розмірі 268 800 злотих на реалізацію польсько-українського наукового проекту, тематика якого охоплюватиме питання, пов'язані з розвитком громадянського суспільства, демократії, євроінтеграцією чи безпекою. Тема проєктів повинна мати важливе значення для обох країн.

У конкурсі програми «ДЛЯ УКРАЇНИ» можуть взяти участь пара науковців – один із Польщі, другий – з України. Кандидати повинні мати докторський ступінь, отриманий не більше ніж 12 років на момент подання заявки. На відміну від попередніх конкурсів, організованих у рамках програми, особа, яка представлятиме українську сторону, має бути не лише працевлаштованою в українській науково-дослідницькій установі на момент подання заявки, а й проживати та виконувати проєкт в Україні.

Заявку від імені обох науковців подає особа, яка працює в Польщі, спільно з установою, що проводить наукові дослідження у Польщі (приймаюча організація) та у якій реалізуватиметься проєкт.

Завдяки коштам, отриманим від донорів, які підтримують програму «ДЛЯ УКРАЇНИ», у четвертому конкурсі передбачена можливість отримати фінансування оплати праці додаткового члена команди – аспіранта/-ки, який/-а буде залучений/-а до виконання проєкту.

Заявки, подані на конкурс, оцінюватиме міжнародна група експертів, призначена Фондацією Польської Науки.

Заявки прийматимуться лише англійською мовою в електронній системі на сайті: www.wnioski.fnp.org.pl

Кінцевий термін подання заявок у четвертому конкурсі: 3 червня 2024 року.

У четвертому конкурсі Фондація планує надати фінансування для трьох грантів. Результати планується оголосити у четвертому кварталі 2024 року.

За додатковою інформацією щодо участі та умов проведення конкурсу просимо звертатися до координаторки програми “ДЛЯ УКРАЇНИ” д-ра Софії Азовцевої: тел.: +48 22 845 95 11, моб.: +48 691 512 451, email: azovtseva@fnp.org.pl.

Більше інформації:

- [Сторінка програми DLA UKRAINY \(EN\)](#)
(вгору)

Додаток 28

01.04.2024

Українська наука створює нові можливості для розвитку «Ініціативи трьох морів»

Міжнародний захід відбувся 28 березня 2024 року в Посольстві Польської Республіки в Україні, повідомили в [Київському національному університеті імені Тараса Шевченка \(Світ\)](#).

Меморандум про співробітництво в науково-освітній діяльності «3SI» визначає партнерами чотири заклади вищої освіти України:

- Київський національний університет імені Тараса Шевченка (ректор **Володимир Бугров**);
- Національний університет «Львівська політехніка» (ректор **Юрій Бобало**);
- Національний університет «Одеська морська академія» (ректор **Михайло Міусов**);
- Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (ректор **Євген Сокол**).

Стороною Меморандуму виступила також Громадська платформа «Ініціатива трьох морів – Україна» (президент **Андрій Смородін**).

Через створення і розвиток Науково-освітньої платформи «Ініціатива трьох морів – Україна» українська наукова школа отримає можливість інтегруватися до міждержавної «3SI» (Three Seas Initiative).

Передбачається, що співпраця у реалізації Меморандуму сприятиме активізації науково-дослідних робіт, стартап-руху, а також залученню інших закладів вищої освіти, науково-дослідних інститутів, бізнес-структур тощо. У такий спосіб будуть створені додаткові передумови для прискореної інтеграції України до Європейського Союзу, а стратегічна роль «3SI» у світових глобалізаційних процесах підвищиться завдяки співпраці з Україною.

*«Одним із пріоритетних завдань «Ініціативи трьох морів» є інтенсифікація міжнародних міжуніверситетських зв'язків. Ми шукаємо і створюємо широкі можливості для проведення спільних фундаментальних і прикладних наукових досліджень, – сказав під час підписання Меморандуму ректор КНУ імені Тараса Шевченка **Володимир Бугров**. – Переконаний, що співпраця з українськими науковими елітами, студентами та аспірантами зміцнить партнерський блок держав «3SI». Для України ж такі зв'язки під час російської військової агресії – це стабілізація економіки, перспективи повоєнної відбудови та запорука безпеки».*

За словами Генерального директора директорату розвитку науки Міністерства освіти і науки України **Григорія Мозолевича**, на заклик підтримати Науково-освітню платформу «Ініціатива трьох морів – Україна» вже відгукнулися 15 українських університетів.

*«Їхні ідеї та проєкти стосуються інноваційних рішень у сферах енергетики, інфраструктури, діджиталізації, транспорту, залізничних і морських перевезень тощо. Це ті актуальні питання, які, окрім безпекових, постають зараз перед Україною. Тобто йдеться про прискорення економіки. З іншого боку, за умов нинішньої складної демографічної ситуації важливим моментом буде створення можливостей для українських вчених працювати над міжнародними проєктами, залишаючись в Україні», – зауважив **Григорій Мозолевич**.*

Науково-освітня платформа буде презентована на черговому саміті «3SI» та бізнес-форумі, що відбудуться у Вільнюсі **11 квітня 2024 року**, повідомив **Юрій Камельчук**, голова міжфракційного депутатського об'єднання «Ініціатива трьох морів – Україна» у Верховній Раді України. Наразі активізувалася робота щодо визначення пріоритетних напрямів і тем для проєктів, які б могли спільно здійснюватися державами «3SI» та Україною й реалізація яких пришвидшила б прихід інвесторів у нашу країну. На думку народного депутата, науковий потенціал університетів слушно залучати до експертної діяльності, розробки проєктів і загалом продукування ідей.

Президент Громадської платформи «Ініціатива трьох морів – Україна» **Андрій Смородін** вбачає шлях до реальної євроінтеграції України через науку: *«Ми хочемо принаймні на рівні освіти та науки бути лідерами в «3SI».*

Громадська платформа «Ініціатива трьох морів – Україна» найближчим часом планує провести науково-практичну конференцію із залученням закладів вищої освіти держав «ЗСИ».

«Нам є що запропонувати країнам-членам Ініціативи», – запевняє **Андрій Смородін**.

Майданчик для підписання Меморандуму про створення Науково-освітньої платформи «Ініціатива трьох морів – Україна» надало Посольство Польської Республіки, яка в «ЗСИ» виступає державою-локомотивом. Участь у міжнародному заході взяли представники Латвії та Литви – країн-членів «Ініціативи трьох морів». До обговорення долучилися представники Офісу Президента України, Кабінету Міністрів України, а також народні депутати України, науковці, галузеві та міжнародні експерти, бізнесмени.

«Ініціатива трьох морів» («ЗСИ») – міжнародна економічна та інфраструктурна ініціатива, що об'єднує 13 країн Європейського Союзу, розташованих поблизу Балтійського, Чорного й Адріатичного морів. Наприкінці 2023 року Україна стала асоційованим членом «Ініціативи трьох морів». У рамках Ініціативи країни-члени підтримали зусилля України щодо її приєднання до ЄС.

([вгору](#))

Додаток 29

15.04.2024

Проведений тренінг науковців Інституту – це «тренінг тренерів», захід, що передбачає кшталтування учасників в якості висококласних наукових менеджерів, що

– якнайкраще обізнані у питаннях європейського фандрейзингу та інноваційного менеджменту,

– мають і далі розвивають успішний особистий досвід у питаннях європейського міжнародного співробітництва,

– встановлюють високу планку якості наукових проєктів ІМБГ НАН України на конкурсах науково-технічних програм Єврокомісії і

– можуть ділитися знаннями та навичками з колегами, підвищуючи рівень обізнаності українських вчених щодо рамкових програм ЄС та участі у них ([Інститут молекулярної біології і генетики](#)).

Проєкт BIONANOSENS спрямований на підтримку міжнародно визнаного рівня досліджень та лідерства ІМБГ НАНУ в Україні в галузі фундаментальних досліджень для розвитку біотехнологій за підтримки європейських партнерів – провідних наукових та інноваційних центрів з Австрії, Франції та Німеччини. Тому під час тренінгу учасники з ІМБГ НАНУ мали нагоду спілкуватися і отримати найцінніші настанови від найкращих: фахівців Центру соціальних досліджень ZSI, Австрія та Lyon project engineering LIP, Франція, а також наукових новаторів Університету м. Ліон – UCBL. Франція.

Українські науковці отримали потужний імпульс позитиву та натхнення – до подальших успішних проєктів та продовження плідної міжнародної співпраці!

([вгору](#))

Додаток 30

02.04.2024

Вакцинація проти COVID-19 суттєво знижує ризик серцевої недостатності та тромбозів, пов'язаних з коронавірусною хворобою

Дослідники встановили, що вакцинація суттєво знижує ризики серйозних ускладнень коронавірусної хвороби з боку серцево-судинної системи, пише [Національний портал з імунізації \(Район.Медицина\)](#).

Відомо, що коронавірусна хвороба значно підвищує ризик серцевої недостатності та інших серйозних проблем із серцево-судинною системою.

«В ході масштабного дослідження ми виявили, що для вакцинованих осіб ризики таких ускладнень коронавірусної хвороби значно знижуються», – [коментує Деніел Пріето-Альхамбра](#), професор фармако- та інструментальної епідеміології в Оксфордському університеті, провідний автор дослідження.

Згідно з результатами дослідження, найвищий рівень вакцинного захисту від ускладнень коронавірусної хвороби з боку серцево-судинної системи спостерігається в перший місяць після інфікування коронавірусом.

В цей часовий проміжок ризик серцевої недостатності знижується на 55%, а ризик виникнення тромбозу вен та артерій – на 78% та 47% відповідно у порівнянні з ризиком для невакцинованих осіб.

Хоча захисний ефект вакцини з часом знижується, для вакцинованих осіб ризик виникнення цих ускладнень залишається нижчим і протягом року після інфікування згідно з результатами дослідження.

В період від 3 до 6 місяців після інфікування ризик серцевої недостатності у вакцинованих нижчий на 39% у порівнянні з невакцинованими, а ризик тромбозу вен та артерій знижений, відповідно, на 47% та 28%. В період від 6 до 12 місяців після інфікування ризики цих ускладнень, відповідно, нижчі для вакцинованих осіб на 48%, 50% та 38%

У випадку так званої «проривної інфекції», коли попри зроблене щеплення пацієнт все ж захворіє, вакцинація полегшує перебіг захворювання. В цьому випадку ми, можливо, бачимо довготривалі наслідки захисного ефекту вакцини, зазначають автори дослідження.

«В цілому можна стверджувати, що якщо ви вакциновані, для вас ризик постковідних ускладнень з боку серцево-судинної системи та венозних тромбоемболічних ускладнень знижується, і знижується достатньо суттєво. Зокрема, для людей, що знаходяться в групі високого ризику таких ускладнень або ж бояться ускладнень з боку серцево-судинної системи або тромбозу, це дуже обнадійлива новина», – каже професор Пріето-Альхамбра.

Довідка

Наразі згідно [рекомендацій МОЗ](#) завершений первинний курс щеплень проти COVID-19 складається з трьох доз: двох доз первинного курсу (або однієї дози вакцини Johnson) та бустерної дози. Всі наступні дози вважаються додатковими бустерними дозами. Додаткова бустерна доза вводиться з мінімальним інтервалом 6 місяців від попередньої бустерної дози. Вона рекомендована групам медичного ризику. Всі інші можуть отримати її за бажанням та за наявності достатньої кількості доз вакцини для груп ризику.

28 березня Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) [доставив в Україну 254 тисячі доз](#) омікрон-специфічних вакцин проти [COVID-19](#) виробництва Pfizer для дітей від п'яти років і дорослих.

[\(вгору\)](#)

Додаток 31

16.04.2024

Мовна політика як запорука національної безпеки

На думку вченого, зміни, яких зазнала мовна політика в Україні в першій чверті цього століття – безпрецедентні. Почати хоча б з того, що за цей період кілька разів змінювалось мовне законодавство: у 2012 році старий закон про мову, ухвалений ще за радянщини, змінив так званий закон Ківалова-Колесніченка «Про засади державної мовної політики», який був скасований як неконституційний у 2018 році. Зрештою 25 квітня 2019-го ухвалено чинний закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної», який кардинально змінив ситуацію у сфері мовної політики. Зокрема, вперше в українській історії було призначено Уповноваженого із захисту державної мови, створено державний орган зі спеціальним статусом, що відповідає за імплементацію мовного законодавства, та Національну комісію з мовних стандартів [\(Світ\)](#).

Хто писав закон про мову

— Важливо згадати про участь наукової спільноти, зокрема представників наших академічних інститутів у підготовці концептуальної бази мовного законодавства та у створенні закону 2019 року, – зазначив Богдан Ажнюк. – Текст цього закону був написаний групою науковців і, просто кажучи, неформалів. При Міністерстві культури України існувала координаційна рада з питань застосування української мови, діяла робоча група, яка писала текст майбутнього закону. У жодній країні Європи мовний закон не створювався колективом, де тон задавали науковці й неформали, а політики, чиновники в цю роботу практично не втручалися. Я був членом цієї групи й знаю про її роботу з власного досвіду.

Більшість розробників законопроекту, додає Богдан Ажнюк, були учасниками міжнародних наукових конференцій, що їх проводили Інститут мовознавства та Інститут української мови НАН України, як-от «Екологія

мови і мовна політика в сучасному світі» (2009 р.), «Мовні права в сучасному світі» (2012 р.), «Мовне законодавство і мовна політика: Україна, Європа, світ» (2017 р.) — за їхніми матеріалами були підготовані колективні монографії. Ці конференції, каже вчений, були своєрідними дискусійними майданчиками, де формувалася концептуальна основа закону 2019 року, їхніми учасниками були ті, хто потім писав текст законопроекту і боровся за його проходження у Верховній Раді. Поряд з науковцями академії та українських університетів, у цих заходах також брали участь судді Конституційного Суду різних каденцій: Віктор Шишкін, Сергій Головатий, Микола Мельник, Ігор Сліденко. Окрім того, була ціла низка доповідей про мовну політику інших держав – доповідали відомі вчені з Австрії, Великобританії, США, Італії, Марокко, Німеччини, Польщі та Франції. Це дало величезний масив інформації про міжнародний досвід мовної політики, що дуже знадобився у науковому супроводі Європейської мовної хартії, за який відповідає Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні.

Важливу роль у законодавчому забезпеченні мовної політики, додає вчений, мали слухання в Конституційному Суді України, де офіційними учасниками конституційного провадження як експерти були директори мовознавчих інститутів НАН України. Богдан Ажнюк нагадав, що після того, як закон Ківалова-Колесніченка був визнаний неконституційним, група депутатів ОПЗЖ оскаржила конституційність мовних статей закону «Про освіту» та закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної». «У цих засіданнях ми з наукових позицій відстоювали принципові положення нашого мовного законодавства, їхню відповідність міжнародним принципам мовної політики, – зазначив доповідач. – У всіх трьох випадках суд ухвалив ті рішення, на підтримку яких виступали експерти наших мовознавчих установ».

Квінтесенція українськості

Українські вчені-мовознавці відіграють важливу роль також у формуванні суспільної думки з питань мовної політики, зауважив Богдан Миколайович. За останнє десятиліття тільки працівники Інституту мовознавства брали участь у понад 150 виступах на радіо й телебаченні, давали інтерв'ю і виступали з публікаціями в ефірних і друкованих ЗМІ. Не менш активними були науковці з Інституту української мови; велику інформаційну роботу веде директор Українського мовно-інформаційного фонду НАН України академік Володимир Широков і його колеги.

Формування мовної свідомості – це важлива частина мовної політики, особливо сьогодні, позаяк «сучасна війна – це не тільки про ракети й танки». Зміни, що відбуваються в цій ділянці, іноді просто вражають, каже Богдан Ажнюк і як приклад наводить цитату з інтерв'ю голови ради оборони Кривого рогу Олександра Вілкула: «Мова – також зброя у війні проти росії». Справді вражає, бо всі пам'ятають цього політика як представника проросійських партій і віцепрем'єра в уряді Миколи Азарова. Сьогодні ж він позиціює себе як український патріот, виступає на підтримку української

мови, виділяє ресурси на організацію безплатних курсів з її викладання у Кривому Розі тощо. І річ навіть не в тому, наскільки щирий Олександр Вілкул, зауважує науковець, а в тому, що він, як досвідчений політик, відчуває суспільний запит на відродження української мови, і відповідно на нього реагує. Українська мова дедалі більше сприймається суспільством не просто як засіб для передавання інформації, а як екзистенційна категорія, квінтесенція українськості, й пов'язується не лише з етнографічною спадщиною, а з певним типом політичної культури. (Ба більше – з цивілізаційним феноменом, який представляє Україна в протистоянні з росією. Ще століття тому видатний український історик В'ячеслав Липинський писав: «Основною різницею України від Москви єсть не мова, не плем'я, не віра, а інший, витворений віками устрій політичний, інший метод організації правлячої верстви, інше взаємовідношення верхів і низів держави й громадянства»).

Завдяки тому, що політичний наратив України формулюється й оприлюднюється українською мовою, каже доповідач, сама мова сприймається не тільки як словесна оболонка цього наративу, а як його невіддільна частина. Тобто українська мова – це маркер належності до української нації не лише в етнічному, а й в політичному сенсі, вона об'єднує представників різних етнокультур в єдиний український народ.

Ідеологія монолінгвізму

«Мовна політика є послідовною і концептуально цілісною, якщо в її основі лежить мовна ідеологія, – веде далі Богдан Ажнюк. – Термін «мовна ідеологія» увійшов у науковий обіг ще наприкінці 1970-х років завдяки професорові Чиказького університету Майклові Сильверстайну, відомому працями в галузі лінгвістичної антропології. Він дав цьому поняттю таке визначення: комплекс переконань про мову, який сформувався в її користувачів і служить поясненням і обґрунтуванням мовної структури й мовної практики. Цей термін увійшов в активний обіг, зокрема в західній соціолінгвістиці його широко використовують. Олександр Вілкул, про якого я згадував, є, безперечно, продуктом мовної ідеології – з одного боку. А з другого, тиражуючи українські наративи, він бере участь у її творенні. Соціолінгвістичні дослідження, виконані на мовному матеріалі різних країн, показують, що мовна ідеологія – ефективний регулятор мовної поведінки. Її вплив можна спостерігати й на офіційному, і на низовому неформальному рівні, куди вплив офіційних приписів не сягає. На рівні так званої народної культури мовна ідеологія часто виконує роль оператора мовної поведінки з відсутнім менеджером (це термін західної соціології)».

Науковець також згадав про руйнівний вплив ідеології асимілятивної двомовності, яку нав'язували українському народу (і не лише) за часів тоталітаризму, активно експлуатуючи тезу про російську мову як мову міжнародного спілкування, і наголосив, що українські політичні еліти відкинули ідею двомовності ще у 1990-х роках. Згідно з Конституцією, Україна – унітарна одномовна держава. Але наскільки ідеологія

монолінгвізму відповідає європейським засадам демократії та верховенства права? Таке питання, каже Богдан Ажнюк, часто постає на конференціях та в дискусіях з закордонними експертами, зокрема експертами ОБСЄ та Венеційської комісії, з якими доводилося спілкуватися під час наукового супроводу ратифікованої Україною Європейської хартії регіональних або міноритарних мов (тобто мов меншин). Так от, наголошує доповідач, більшість європейських держав – одномовні.

Україні найближча модель Франції – у її мовній політиці домінує ідеологема монолінгвізму. Причому домінує настільки, що Конституційна рада цієї країни у 1999 році ухвалила рішення, що Європейська хартія регіональних або міноритарних мов (на той час уже підписана від імені держави міністром закордонних справ), становить загрозу для національної єдності, суперечить Конституції Французької Республіки й тому не може бути ратифікованою. І до сьогодні Франція не є виконавицею цієї хартії.

Укладання словників і міжгалузева співпраця

До складових мовної політики, окрім відповідного законодавства, ідеології, формування мовної свідомості й поведінки, входить і регулювання норм національної мови через словники, граматику, правопис тощо. Богдан Ажнюк нагадав, що в цій галузі найбільш масштабними досягненнями у першій чверті ХХІ століття стали укладання словника української мови у 20 томах, створення інтегрованої лексикографічної системи словників України й мовного корпусу на електронних носіях, а також розроблення, схвалення і публікація українського правопису в редакції 2019 року (затвердженого на спільному засіданні колегії МОН і Президії НАН України), та поінформував про роботу Інституту мовознавства у ділянці словникарства і міжгалузевої співпраці.

– Ми укладаємо насамперед перекладні словники, – зазначив учений. – Один з них спеціально присвячений науковій термінології у сфері мовної політики. Це словник «Мовна політика і мовне планування: терміни і поняття», публікація його запланована на цей рік. Структура словникової статті має такий вигляд. Починається вона із власне терміну і його розгорнутого енциклопедичного тлумачення, далі йде переклад англійською мовою, але часто це не один переклад, а декілька, тому що англійська термінологія дуже варіативна, і одному українському терміну може відповідати два, три, чотири, а інколи й п'ять англійських відповідників. Далі йдуть текстові ілюстрації використання цих відповідників у фахових публікаціях, перехресні посилання до споріднених термінів, список літератури до кожного. Наскільки мені відомо, термінологічних словників такого типу, тобто комбінованих енциклопедично-перекладних з текстовими ілюстраціями до кожного іншомовного відповідника у світовій лінгвістиці не існує.

В Інституті мовознавства також працюють над укладанням низки інших перекладних словників. Це, зокрема, польсько-український словник, українсько-англійський словник «Етнокультурні та історичні реалії», торік

було надруковано тлумачний словник новітніх англійців, які підготувала група молодих науковців інституту. До кінця другого кварталу цього року вийде друком під спільним грифом Конституційного Суду України та Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні «Англійсько-український правничий словник складної лексики». Спільно з колегами з Львівського національного університету імені Івана Франка та Бірмінгемського університету (Велика Британія), науковці інституту завершують роботу над міжнародним проєктом «Англійсько-український правничий словник (з прикладами із судової практики)» – ілюструвати терміни там будуть перекладені українською рішення британських судів різного рівня, що дасть змогу надалі зняти деякі труднощі юридичного перекладу. Опублікування словника очікується також у 2024 році.

Окрім того, на виконання постанови Президії НАН України № 258 від 15 вересня 2021 року вчені-мовознавці підготували й видали окремою брошурою науково-методичний посібник для експертних установ Міністерств юстиції та внутрішніх справ, СБУ, НАБУ, ДБР, який називається «Семантико-текстуальна лінгвістична експертиза усного і писемного мовлення. Науково-методичні рекомендації».

Підбиваючи підсумки, Богдан Ажнюк ще раз підкреслив, що у першій чверті XXI століття відбулися кардинальні зміни в мовній ідеології, у моделях мовної поведінки та мовному ландшафті України. Зокрема, відстояно принципи офіційної одномовності України й утворено інститути, які реалізують цей принцип на практиці; нинішня концепція мовної політики й практичні заходи з її здійснення відповідають європейським засадам і національним інтересам України; українська мова символізує не тільки етнокультурну спадщину, а й сучасні політичні цінності; мовознавчі установи України беруть активну участь у визначенні завдань й цілей мовної політики в Україні та її науковому супроводі та імплементації.

Викликів не поменшало

Доповідь викликала жваве обговорення, яке затягнулося майже на півтори години. Спектр питань і думок, що лунали в залі Президії, був досить широким – від екскурсів у темне минуле, де криються першопричини усіх наших бід, до нинішніх проблем із забезпеченням кваліфікованими кадрами мовознавчих інститутів і загалом академії. Йшлося про необхідність звільнення української мови від нашарувань колоніальної спадщини, про безграмотність урядовців та телеведучих, невиправдане (на думку окремих академіків) засилля фемінативів тощо. А також – про взаємодію з іншими (міноритарними) мовами, зокрема в Закарпатті, де, за словами Богдана Ажнюка, тривалий час регіональна мовна політика була спрямована на загравання з Угорщиною, через що величезна частина українських угорців абсолютно не володіє українською та виключена з національного життя.

Цікавими й змістовними були виступи Уповноваженого із захисту української мови Тараса Кременя, голови Національної комісії зі стандартів державної мови Юлії Чернобров, академіків НАН Володимира Широкова,

Ганни Скрипник, Миколи Жулинського, професора кафедри сучасних мов і культур Університету Пейс (США) Андрія Даниленка.

– Ми маємо не тільки формальний меморандум про співпрацю з Академією наук – ми наповнили його конкретними діями, – розповів Тарас Кремень. – Особливо хочу відзначити спільні дослідження щодо частотності використання української мови в окремих сферах, зокрема в соціальних мережах, лінгвістичні експертизи, наукові конференції, круглі столи. Разом з Академією наук ми готуємо черговий річний звіт і про стан виконання мовного закону, і про діяльність Уповноваженого. Це документ, який говорить про реальні досягнення й ті завдання, які ми ставимо перед нашою інституцією та перед державою на наступний рік.

Разом з тим Тарас Дмитрович зазначив, що попри зміцнення конституційного статусу української мови, точка неповернення ще не перейдена і ризиків не поменшало – навіть у контексті тих загроз, що лунають з боку країни-агресора. І нагадав про нещодавнє звернення тамтешнього недофюрера до федеральних зборів щодо посилення статусу російської мови на всіх континентах. Тоді як у нас чотири роки не могли затвердити Державну мовну програму, спрямовану на посилення статусу української мови за кордоном. Тим часом за межами нашої країни перебувають понад 600 тисяч українських здобувачів освіти, які позбавлені права навчатися державною мовою у місцях компактного перебування. Аналогічна загроза – для тих громадян України, які проживають в національних спільнотах (ситуація на Закарпатті).

– Отже, викликів не стало менше, але будемо сподіватися, що спільними зусиллями зробимо все необхідне для того, щоб українська мова і надалі зміцнювала свій статус, закон працював та виконувався, і всі ті можливості, які ми повинні надати громадянам України, а також усім охочим опанувати українську мову, були реалізовані в повному обсязі, – резюмував Тарас Кремень.

Насамкінець варто додати, що Державну мовну програму (повна назва – «Державна цільова національно-культурна програма забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року») Кабінет Міністрів України затвердив 15 березня цього року. Щоправда, за словами Уповноваженого із захисту української мови, це мало відбутися набагато раніше, а саме до 16 січня 2020 року, бо проєкт уже давно «пройшов усі можливі й неможливі експертні висновки», але вже як є.

Програма з-поміж іншого передбачає подолання наслідків лінгвоциду державної мови та заходи з відновлення її функціонування на деокупованих територіях; інформаційні кампанії та інші заходи з промоції української мови в Україні та світі; удосконалення рівня володіння українською мовою та її викладання педагогічними працівниками тощо.

«Сьогодні Україна нарешті має системний документ, який відкриває нові можливості для утвердження української як єдиної державної та подальшої популяризації її як майбутньої офіційної мови ЄС, – написав у своїй колонці в агентстві «Укрінформ» Тарас Кремень. – ...Реалізація Державної мовної програми як інструмента для захисту та популяризації української мови має зміцнити фундамент української державності та сприяти подальшій розбудові України як незалежної та суверенної держави».

Підготувала Наталія КУЛИК

([вгору](#))

Додаток 32

26.04.2024

«Над моїм будинком летіли ворожі бомбардувальники з півтонними бомбами»

Дослідники виконують проєкт «Під тиском: як громадяни реагують на загрози та формують ставлення і поведінку для протидії» ([Національний фонд досліджень України](#)).

Запитуємо у Вячеслава Борисовича: чому ця тема для нього важлива і що саме він планує зробити в рамках проєкту?

«Політичною поведінкою людей почав цікавитися з перших днів війни, – відповів науковець. – Сподіваюся, що моє дослідження дозволить спрогнозувати, як зміняться преференції громадян і, відповідно, політичне поле після війни. Інакше кажучи, чи розумітимуть громадяни переваги демократії, чи, навпаки, тяжітимуть до більш авторитарних ідей».

Вчений має чималий досвід досліджень питань державного управління і публічної політики. Зацікавлення ж політичною психологією з «наукового хобі» перетворилося на окремий важливий напрям роботи. «Дослідження політичної поведінки і стало «влучанням» у нідерландський проєкт, – продовжив розповідь співбесідник. – У Нідерландах викликами є зростання безробіття, наплив мігрантів тощо. В Україні ж загрозами є ракетні удари, російські танки, економічна нестабільність. Важливо дослідити, як реагують українці на справді серйозні загрози, як змінюються їхні політичні вподобання».

Для того, щоб взяти участь у конкурсному відборі, вченому потрібно було знайти партнерів з Нідерландів. І проєкт, і майбутніх колег Вячеслав Дзюндзюк знайшов дуже швидко. Зайшов на сайт Нідерландської дослідницької ради (NWO), проаналізував проєкти і обрав найближчий за науковими інтересами. Потім написав керівнику дослідження, вченому з університету Амстердаму Берту Бейкеру, і наступного ж дня той відповів.

«Сьогодні в ЄС немає жодної країни, де б громадяни жили в такому стресі, як українці. Тому європейцям важливо зрозуміти, як діють люди в умовах війни», – зазначив Вячеслав Борисович.

За методикою, розробленою колегами з Нідерландів, Вячеслав Дзюндзюк проведе соціологічне опитування харків'ян. Мета опитування: визначити, як кризові ситуації впливають на людей. «Харків – прифронтове місто, яке щодня обстрілює ворог. Росіяни намагаються зрівняти з землею цілі райони мегаполіса. Не можу забути, як над моїм будинком летіли бомбардувальники і скидали на місто півтонні бомби», – додав вчений.

Науковець планує проаналізувати вплив на людей низки викликів, зокрема, вплив щоденної небезпеки, внутрішньої та зовнішньої міграції, зростання цін, погіршення рівня життя тощо. Після закінчення опитувань в Україні та Нідерландах вчені порівнюють результати.

Також у рамках проєкту науковці досліджуватимуть так звану поведінку протидії українців та європейців. Що ж це за поведінка?

Вячеслав Борисович пояснив, що мова йде про реакцію людини на стресові ситуації. Є декілька базових сценаріїв реагування. Перший: «заховати голову в пісок» і намагатися не помічати те, що відбувається. Другий: намагатися помічати лише хороше, і не помічати поганого. Третій: активно діяти (допомагати армії, готуватися до блекаутів, чи, можливо, шукати іншу країну).

Після соціологічного опитування дослідники спробують проаналізувати, як люди з різними сценаріями реагування змінюють політичні вподобання та преференції. «Звісно, прогнозувати це можна дуже умовно, але все ж варто спробувати», – зазначив дослідник.

До виконання дослідження планується залучити фахівців з різних напрямків: соціологів, психологів, лінгвістів та інших. Наприклад, для проведення фокус-груп у Харкові вчений планує залучити експертів з питань реагування на загрози. «Дуже вдячний Нідерландській дослідницькій раді і Національному фонду досліджень за можливість виконувати цей проєкт, – додав дослідник. – Університет Амстердаму – дуже сильна установа, з хорошою науковою базою. Я маю можливість працювати з кращими фахівцями, використовувати результати попередніх досліджень. Окрім того, завдяки цій співпраці я проводжу цікаві дискусії з моїми студентами, ми обговорюємо сучасні європейські дослідження з політичної психології, життя українців під час війни, разом ми намагаємося «побачити» картину майбутнього».

Світлана ГАЛАТА

([вгору](#))

Додаток 33

26.04.2024

У столиці є унікальний тренажер щита керування ядерного реактора та може з'явитися малий модельний реактор

У лабораторії встановлений тренажер блокового щита керування ядерного реактора. Для студентів КПІ – це унікальна можливість набути

практичного досвіду, адже атомна енергетика забезпечує більше половини всієї електрики України, тому безпечна експлуатація АЕС нині надзвичайно важлива [\(Світ\)](#).

Умови та програмне забезпечення повністю ідентичні встановленим на АЕС. За словами директора навчально-наукового центру Сергія Клевцова, це безумовно вплине на кваліфікацію студентів-енергетиків, на їх професійність та якість навичок. Тут також передумовлені завдання, які пов'язані з ймовірними аварійними ситуаціями на АЕС.

У центрі облаштовано 12 повноцінних робочих місць. Науковці говорять, що центр відкриває широкі перспективи для наукових розробок.

У планах Інституту атомної та теплової енергетики – будівництво власного малого модельного реактора, який би забезпечив електрикою увесь кампус Київської політехніки.

[\(вгору\)](#)

Додаток 34

01.04.2024

Польські та українські науковці почали вивчати життя на морському дні Антарктики з борту «Ноосфери»

Для проведення робіт використовували спеціальний придонний трал. Дослідження відбувалося в протоці Пенола (район станції “Академік Вернадський”) на трьох різних глибинах [\(Національний антарктичний науковий центр\)](#).

На кожній з них були знайдені різні морські організми:

- на глибині 250 м переважали губки, великі морські зірки і голотурії (їх ще називають морські огірки через схожість форми);
- на глибині 200 м найчастіше траплялися середні за розміром види морських зірок, равлики, великі багатощетинкові черви та офіури (також мають назву змієхвістки через своєрідний спосіб пересування: коли вони повзуть дном, їхні промені звиваються, як змії);
- на глибині 120 м були зібрані різні види голкошкірих та колонії малорухомих видів мохуваток.

Нині зразки зберігаються на судні в спеціальних морозильних камерах. Після доправки в лабораторію на “великій землі” науковці робитимуть виділення та сіквенс (прочитання) генетичного коду відібраних організмів та вивчатимуть, скільки металу є в їхніх мінеральних скелетах.

Чому це важливо?

Одним із найсучасніших методів дослідження морських екосистем є аналіз ДНК із довкілля. Цим методом можна в одній пробі води визначити десятки та сотні видів живих організмів за допомогою специфічних молекулярних маркерів. Це дозволяє заощаджувати час та кошти, а також завдавати значно менше шкоди довкіллю порівняно із традиційними методами досліджень, які передбачають обов'язковий вилов живих істот.

Однак щоб цей метод працював, спершу треба зібрати банк даних маркерних послідовностей ДНК місцевих видів (баркодів), який у подальших дослідженнях гратиме таку ж роль, як у криміналістів база відбитків пальців. Саме для розвитку бази баркодів антарктичної фауни і призначений перший “улов” нашої “Ноосфери”.

А для чого визначати вміст металів у скелетах тварин? Справа в тому, що зміна клімату призводить до підвищення температури морської води та її окислення (зниження показника [pH](#)). У кислій та теплій воді змінюється фізіологія тварин, зокрема, вони починають набагато інтенсивніше вбирати в себе метали з води і відкладати їх у скелетних елементах – кістках, мушлях, панцирях тощо.

Забруднений металами скелет слабшає. Також окислення води негативно впливає на раковини тварин, утворені з вуглекислого кальцію, адже він розчиняється у кислому середовищі. Разом із накопиченням металів це робить скелетну опору морських мешканців ламкою та вразливою.

Тож завдяки цим дослідженням вчені зможуть оцінити чутливість/стійкість водних безхребетних до зміни хімічного складу Південного океану та виявити групи, яким в першу чергу загрожують наслідки кліматичних змін в Антарктиці.

З польського боку участь в дослідженні беруть співробітники Польської академії наук та Гданського університету. Нинішній спільний відбір зразків придонної морської фауни дає початок новому напрямку наукової співпраці між Україною та Польщею. Очікується його розвиток у довготривалій спільній проєкт, фінансований Національним науковим центром Польської Республіки.

[\(вгору\)](#)

Додаток 35

18.04.2024

У 10 разів. Учені знайшли спосіб прискорити розробку ліків від хвороби Паркінсона за допомогою ШІ

Хвороба Паркінсона, на яку страждають понад шість мільйонів людей у світі, залишається одним із поширених неврологічних захворювань. Однак, досі не існує ефективних методів лікування, які б модифікували саме захворювання [\(nv.ua\)](#).

Дослідники використовували методи машинного навчання для швидкого аналізу величезних хімічних бібліотек, що містять мільйони сполук. Це дало змогу виділити п'ять потенційно ефективних сполук, здатних блокувати злипання або агрегацію альфа-синуклеїну, білка, пов'язаного з хворобою Паркінсона.

Результати цього [дослідження](#), опубліковані в журналі Nature Chemical Biology, є переворотом у підході до пошуку ліків. Традиційно процес

скринінгу великих хімічних бібліотек був величезним за витратами часу і грошей, а також часто безуспішним.

Однак використання методів машинного навчання дало змогу дослідникам прискорити процес скринінгу в десять разів і знизити його вартість у тисячу разів. Це значно зменшує час, необхідний для приведення потенційних методів лікування від хвороби Паркінсона до клінічних випробувань.

Професор Мішель Вендруколо, який керував дослідженням, зазначив: «Машинне навчання чинить реальний вплив на процес відкриття ліків — воно прискорює весь процес виявлення найбільш багатообіцяючих кандидатів».

Цей значний крок уперед у дослідженнях хвороби Паркінсона може призвести до розробки більш ефективних і швидких методів лікування. Використання ШІ відкриває нові перспективи для розробки ліків і може зробити процес їхнього створення більш доступним та ефективним.

Правова інформація. Ця стаття містить загальні відомості довідкового характеру і не повинна розглядатися як альтернатива рекомендаціям лікаря. NV не несе відповідальності за будь-який діагноз, поставлений читачем на основі матеріалів сайту. NV також не несе відповідальності за зміст інших інтернет-ресурсів, посилання на які присутні в цій статті. Якщо вас турбує стан вашого здоров'я, зверніться до лікаря.

[\(вгору\)](#)

Додаток 36

12.04.2024

ДЛЯ УНІВЕРСАЛЬНОГО ШІ

Нова мікросхема, що отримала назву Taichi, є одним з маленьких шматочків великого пазла, що складається з безлічі окремих мікросхем (включно з модулями Taichi), які можуть утворити потужну обчислювальну систему для запуску в майбутньому моделі AGI ([ZN.UA](#)).

AGI – це гіпотетична вдосконалена форма штучного інтелекту (ШІ), яка теоретично буде такою ж розумною, як і людина, з точки зору її здатності до міркування. AGI може застосовуватися у багатьох дисциплінах, тоді як сучасні системи ШІ можуть застосовуватися лише у дуже вузьких областях.

Деякі експерти вважають, що до появи таких систем ще багато років, і ключовою перешкодою є нестача обчислювальних потужностей, тоді як інші вважають, що ми створимо AGI-агента вже у 2027 році.

Останнім часом учені почали відчувати межі можливостей звичайних електронних компонентів, особливо з урахуванням розвитку ШІ та величезної кількості енергії, необхідної для обслуговування цих більш вимогливих систем.

Графічні процесори (GPU) стали ключовими компонентами в системах навчання ШІ, оскільки вони краще справляються з паралельними обчисленнями, ніж центральні процесори (CPU). Але необхідний рівень споживання енергії стає неприйнятним зі збільшенням розмірів систем. Компоненти на основі фотонів можуть стати одним зі способів подолати обмеження звичайної електроніки, зокрема проблеми енергоефективності, вважають вчені.

[\(вгору\)](#)

Додаток 37

01.04.2024

Інженери створили гідрогель, який розтягується в 100 разів

Такі полімерні намистини внаслідок розтягування розгортаються, а відтак знову скручуються, зменшуючи розміри матеріалу. Винахід [опублікований](#) у журналі *Science* ([NAUKA](#)).

Де згодиться супереластичний гідрогель?

Досліди науковців показали, що 30-сантиметрова стрічка гідрогелю може розтягнутися на довжину п'яти метрів, а після цього за кілька секунд повернутися до початкового розміру. Крім цього, матеріал демонстрував певною мірою самозагоювання. Наприклад, коли матеріал розрізали навпіл, а відтак половинки склали разом на 1 хвилину, його все ще можна було розтягнути на 200%, а після 5-хвилинного «загоювання» — на 600%. І він зберігав свою наделастичність навіть через місяць після тримання за кімнатних умов, не висихаючи. А надута з гідрогелю кулька з товщиною стінок 50 мікрометрів витримала вагу 50-кілограмової людини. Це робить матеріал вдалим у м'якій електроніці та робототехніці.

Для демонстрації практичної користі нового матеріалу науковці створили з нього надувні роботизовані захвати. Вони могли однаково успішно хапати крихкі предмети, як-от полуницю, а також у сто разів більшу за неї модель Сатурна. Водночас вони витримували тиск та навіть проколювання голкою, якщо дати їм секунду на загоєння.

<...> Гідрогелі також створюють, щоб добувати воду з повітря. Нещодавно створений матеріал [показав](#), що може поглинати 1,79 грама води на кожний грам власної ваги, навіть за низької вологості повітря.

[Джерело](#)

[\(вгору\)](#)

Додаток 38

09.04.2024

Виклики сучасності. Вчені приступили до розробки біологічного захисту від хімзброї

Команда дослідників прагне створити ферменти, здатні нейтралізувати небезпечні агенти. Вони використовували обчислювальний дизайн для створення різноманітних варіантів ферментів, заснованих на фосфотестеразі (PTE), зазвичай використовуваної для детоксикації органофосфатів у пестицидах, і адаптували їх для впливу на агенти VX (nv.ua).

За допомогою сучасного програмного забезпечення для моделювання, такого як Rosetta, дослідники створили оптимізовані варіанти ферментів, що виявилися ефективними в розщепленні хімічних речовин VX і VR. Ці нові ферменти демонструють потенційно значне поліпшення здатності нейтралізації хімічних загроз.

Однак основний виклик полягає не тільки у створенні ефективних ферментів, а й у їхньому швидкому та стабільному застосуванні. Швидке втручання відіграє вирішальну роль у лікуванні отруень смертельними агентами. Крім того, стабільність ферментів в організмі важлива для забезпечення їхньої довговічності та ефективності в захисті від хімічних агентів.

Команда Монтклера прагне оптимізувати стабільність і ефективність ферментів для практичного застосування в хімічному захисті та терапії. Їхня робота покликана забезпечити безпечніші та ефективніші стратегії захисту від хімічних загроз, даруючи надію в тривалій боротьбі з цією загрозою для життя.

([вгору](#))

Додаток 39

22.04.2024

**Китай опублікував перший у світі повний геологічний атлас Місяця
Китайська Народна Республіка опублікувала перший у світі повний геологічний атлас Місяця, що містить базові картографічні дані високої точності для майбутніх досліджень природного супутника Землі ([NAUKA](#)).**

Місячний атлас являє собою геологічний атлас місячної кулі в масштабі 1:2,5 мільйона й доступний китайською та англійською мовами.

Китайські науковці вважають, що геологічний атлас Місяця матиме велике значення для вивчення його еволюції, вибору місця для майбутньої місячної дослідницької станції та використання місячних ресурсів.

«Світ став свідком значного прогресу у вивченні Місяця та наукових дослідженнях за останні десятиліття, які значно покращили наше розуміння Місяця. Однак його геологічні карти, опубліковані в епоху «Аполлона», не змінювалися приблизно пів століття й усе ще використовуються для досліджень супутника Землі. Ці карти застаріли й нині не можуть задовольнити потреби майбутніх досліджень Місяця», — сказав старший

науковий співробітник Інституту геохімії Китайської академії наук Лю Цзяньчжун.

«Аполлон» – це космічна програма США, розпочата в 1961 році й закрита в 1975-му, у рамках якої у 1969 році відбулися перший пілотований політ на Місяць і перша висадка людини на супутник Землі.

Китайські експериментальні супутники зв'язку між Місяцем та Землею «Тяньду-1» і «Тяньду-2» пройшли тестування з перевірки технологій, включаючи навігаційні калібрування й ретрансляцію сигналу між поверхнею супутника та планетою.

([вгору](#))

Додаток 40

01.04.2024

21 березня 2024 року на заході високого рівня «Енергетичне та кліматичне врядування в Україні – на шляху до зеленої відбудови» у Брюсселі (Бельгія) Україна представила Європейській Комісії проєкт Національного плану з енергетики та клімату України (НПЕК), участь у розробленні якого взяли всі ключові українські міністерства й відомства спільно з незалежними експертами під егідою аналітичного центру DiXi Group та Інституту економіки та прогнозування НАН України за підтримки Посольства Великої Британії в Україні й американської ініціативи Net Zero World Initiative. Процес координувало Міністерство економіки України (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Під час підготовки НПЕК фахівці Інституту економіки та прогнозування НАН України відповідальні насамперед за моделювання і прогнозування розвитку української енергетики й динаміки викидів парникових газів, комплексне оцінювання внеску впровадження широкого набору заходів із декарбонізації, розвитку відновлюваної енергетики, підвищення енергоефективності тощо у досягнення міжнародних зобов'язань України в рамках Енергетичного співтовариства, європейської інтеграції (зокрема, Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони) і Паризької кліматичної угоди 2015 року. Для цього вони використовують розроблену в Інституті модель TIMES-Україна, широко відому на національному і міжнародному рівнях. Її створили для оцінювання динаміки енергетичної системи у довгостроковій перспективі. Модель визнано у світі, про що свідчать численні наукові публікації у найрейтинговіших фахових виданнях. Останніми роками Інститут економіки та прогнозування НАН України застосовує та розвиває цю розробку у співпраці з національними лабораторіями США, зокрема з Тихоокеанською північно-західною національною лабораторією (Pacific Northwest National Laboratory), Національною лабораторією з відновлюваної енергетики (National Renewable Energy Laboratory, NREL), Аргонською

національною лабораторією (Argonne National Laboratory) та Національною лабораторією імені Лоуренса у Берклі (Lawrence Berkeley National Laboratory).

📌 Більше:

<https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=11181>
(вгору)

Додаток 41

03.04.2024

Стратегічна галузь для енергетики та суспільства

Метою програми, як зауважив доповідач, було проведення прикладних досліджень, спрямованих на реалізацію «Енергетичної стратегії України на період до 2035 року» в галузі ядерної енергетики, здійснення наукового супроводу розвитку ядерної енергетики та використання ядерних технологій для потреб промисловості й суспільства ([Світ](#)).

Загалом у програмі — чотири розділи. Як розповів Василь Слісенко, роботи за першим із них — «Підвищення ефективності та безпеки експлуатації діючих ядерних установок України» — були спрямовані на підвищення ефективності та безпеки використання ядерного палива; діагностику обладнання наявних енергоблоків АЕС; диверсифікацію та імпортозаміщення обладнання, подовження терміну експлуатації наших атомних електростанцій.

Роботи за розділом «Новітні матеріали та інноваційні технології для модернізації діючих ядерно-енергетичних установок та енергетичних установок майбутнього» були спрямовані на розроблення новітніх радіаційно стійких конструкційних і функціональних матеріалів; розроблення експериментального устаткування для досліджень процесів і негативних факторів, що впливають на реакторні матеріали тощо.

Третій розділ «Ядерна, радіаційна, техногенна та екологічна безпека» — про поводження з ядерним паливом і радіоактивними матеріалами; створення методик і технологій перероблення, довгострокового зберігання та поховання радіоактивних відходів і, звісно, — про проблеми Чорнобильської зони відчуження.

Щодо розділу «Розробка та впровадження ядерних і радіаційних технологій для потреб суспільства», то тут ідеться про ядерні й радіаційні технології для хімічної, електронної, харчової, будівельної та інших галузей; розвиток технологій ядерної медицини тощо.

Загалом було 72 проєкти, які виконували 15 установ п'яти відділень НАН. Академік Слісенко зауважив, що фінансування деяких проєктів було призупинено після початку повномасштабного російського вторгнення, адже руйнування інфраструктури, зокрема у харківських установах, не дало можливості продовжити їхнє виконання.

Які ж конкретні результати програми? Як розповів Василь Слісенко, для пошуку додаткових резервів міцності, обґрунтування подовження ресурсів безпеки роботи основного обладнання АЕС було розвинуто та вдосконалено низку експериментальних та чисельних методів досліджень. Зокрема, із застосуванням сучасних підходів, випробувальних та програмних комплексів в Інституті електрозварювання ім. Є.О. Патона, Інституті проблем міцності, Інституті ядерних досліджень та ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут» проведено експериментально-розрахункове дослідження деформування та руйнування металу та конструкційних елементів корпусів реакторів та обладнання АЕС з установками ВВЕР.

Фахівці Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона розробили методологію комплексної діагностики зварних металоконструкцій АЕС України на основі просторово-часового методу ультразвукового контролю на прикладі різнорідних зварних з'єднань патрубків парогенераторів АЕС з реакторами ВВЕР-440. (Такі, зокрема, працюють на Рівненській АЕС).

В Інституті проблем моделювання в енергетиці ім. Г.Є. Пухова створено методику вимірювань геометричних розмірів вигордки активної зони ядерних реакторів.

На основі експериментальних результатів про вплив водню на властивості конструкційних матеріалів учені Фізико-математичного інституту ім. Г.В. Карпенка обґрунтували вибір сучасних водневостійких конструкційних сталей, мідних і нікелькобальтових сплавів та визначили режими безпечної експлуатації елементів водневої інфраструктури вітчизняного виробництва.

В Інституті прикладної фізики розвинено методи багаторівневого моделювання еволюції дефектів у металевих сплавах під дією нейтронного опромінення для подальших досліджень радіаційної стійкості матеріалів реактора ВВЕР в умовах понаднормової експлуатації.

Як констатував Василь Слісенко, важливою науково-технічною задачею для розвитку ядерної енергетики є розроблення радіаційно толерантних матеріалів.

Зокрема, в рамках виконання програми в Інституті сцинтиляційних матеріалів було розроблено нові композиційні сцинтилятори (речовини, на яких виникають короткочасні світлові спалахи внаслідок дії на них іонізуючих частинок і променів) для експериментів з фізики високих енергій та для потреб атомної галузі.

Декілька проєктів виконували науковці ННЦ «ХФТІ». Зокрема, вони створили нові підходи та вдосконалили методи чисельного моделювання процесів довготривалого деформування моделі конструктивних елементів внутрішньокорпусних пристроїв ядерного реактора. Також харків'яни провели дослідження з розроблення і верифікації нових композиційних сорбентів на основі вітчизняних поглиначів для дезактивації радіоактивних відходів. Окрім того, в ННЦ «ХФТІ» створено портативний зонд для

локалізації та реєстрації джерел гамма-випромінювання, який можна використовувати в ядерній медицині.

За словами Василя Слісенка, розрахунки економічної доцільності великомасштабного виробництва водню біля робочих блоків АЕС, які провели фахівці Інституту технічної теплофізики, свідчать, що впровадження виробництва водню біля типових енергоблоків з реактором потужністю 1000 МВт дасть змогу збільшити обсяг продукції втричі.

Науковці Інституту ядерних досліджень провели радіоекологічне та радіобіологічне дослідження новоутворених екосистем на осушених територіях водойми-охолоджувача Чорнобильської АЕС. Як зауважив академік Слісенко, це забезпечує базис для подальшого моніторингу та прогностичної оцінки радіаційної ситуації у разі трансформації водної екосистеми в наземну.

У тому ж інституті розроблено конструкцію контейнера для довгострокового зберігання високоактивних металотритієвих виробів та метод, який дає змогу вилучати цінні елементи з низькозбагачених техногенних відходів.

В Інституті проблем безпеки АЕС удосконалено загальнодержавну систему радіаційного та радіоекологічного моніторингу на основі оптимізації мережі спостережень за станом радіоактивного забруднення довкілля. Як розповів Василь Слісенко, результати виконання роботи впроваджено у документі «Організація системи радіаційного моніторингу навколишнього природного середовища», розробленому на замовлення ДСНС України.

Для створення технології дистанційної діагностики й тестування обладнання, що експлуатується в умовах підвищеного радіаційного фону, зокрема й на АЕС, майданчиках зберігання відпрацьованого ядерного палива, в Інституті металофізики ім. Г.В. Курдюмова отримали зразки радіаційно модифікованих провідних плівок для детектора височастотних електромагнітних випромінювань.

Як розповів голова науково-координаційної ради Секції фізико-технічних і математичних наук НАН академік Вадим Локтев, звіт за програмою пройшов закрите рецензування. Рецензія містила багато позитивних моментів, але були й зауваження, що стосувалися кількості результатів, які впроваджуються, а також необхідності налагодження інтенсивних контактів з промисловістю. У підсумку, за пропозицією ради Президія вирішила вважати програму такою, що виконана в повному обсязі.

Серед головних напрямів цільової програми президент НАН академік Анатолій Загородній відзначив подовження терміну експлуатації ядерних енергоблоків у понадпроектний термін. Він констатував, що завдяки співпраці установ НАН з «Енергоатомом» вже продовжено термін експлуатації 12 з 15 енергоблоків для роботи в понадпроектний період, і це дало можливість зекономити значні кошти. Дуже важливим напрямом діяльності науковців академії, за словами Анатолія Загороднього, є участь у роботах зі створення матеріалів для елементів ядерного паливного циклу та

диверсифікації постачання палива для атомної енергетики. «Багато важить внесок академічних працівників у те, що «Енергоатом» досягнув значних успіхів з диверсифікації джерел постачання ядерного палива та створення матеріалів і конструкції поглинальних елементів та поглинальних стрижнів системи управління захисту для реакторів», — зазначив президент НАН. (Докладніше про вітчизняні поглиначі нейтронів ви можете прочитати у № 7–8 «Світу» від лютого 2024 року.)

— Не менш важливими є й інші напрями програми, зокрема створення нових радіаційно стійких матеріалів, нові методи розв'язання проблеми поводження з відпрацьованим ядерним паливом та радіоактивними відходами, створення технологій нанесення захисних покриттів і особливо — ядерні методики діагностики та лікування людини, — додав Анатолій Загородній.

Які ж подальші перспективи? Як зауважив президент НАН, за всіма напрямами програми є чимало нових та міждисциплінарних проблем, які потребують розв'язання. Зокрема, розширюються перспективи використання ядерних технологій для різноманітних сфер економіки, охорони довкілля, медицини. Нагальним є дослідження принципів роботи та створення паливних елементів і конструкційних матеріалів для ядерних реакторів наступних поколінь.

Анатолій Загородній наголосив, що, розв'язуючи проблеми розвитку атомної енергетики, необхідно максимально використовувати власний потенціал України для забезпечення функціонування АЕС та створення нових елементів і систем для майбутніх типів реакторів.

— Організація наукових досліджень вимагає насамперед скоординованої програми робіт установ НАН України з НАЕК «Енергоатом», тому потрібно й надалі продовжувати співпрацю в рамках спільної генеральної угоди, яку було підписано у вересні минулого року, а також — слід оновити перелік першочергових робіт, де передбачити заходи з активнішого залучення академічних установ, — резюмував президент НАН.

Підготував Дмитро ШУЛІКІН

([вгору](#))

Додаток 42

06.04.2024

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ: ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ

Форум розпочався з численних привітань доктора юридичних наук, професора, дійсного члена (академіка) Національної академії правових наук України Наталії Кузнецової, яка в цей день відзначала свій ювілей. Було виголошено слова привітання ювілярці від Президента України Володимира Зеленського ([Інститут правотворчості та науково-правових експертиз НАН України](#)).

Як відомий вчений-цивіліст, у роботі форуму взяв участь Голова Верховної Ради України Руслан Стефанчук, який у вітальному слові відзначив неосяжний внесок Наталії Кузнецової в розвиток цивілістичної науки не тільки в Україні, а й поза її межами. Також пан Стефанчук зауважив, що Наталія Семенівна є автором першої концепції Закону України «Про правотворчість» – фундаментального законодавчого акта, який сьогодні став абеткою українського законодавства.

Щодо рекодифікації цивільного законодавства Руслан Стефанчук зазначив, що це абсолютно новий процес, який показав необхідність перегляду багатьох положень Цивільного кодексу України та надання відповідей на нові виклики, яких сьогодні дуже багато, зокрема воєнний стан, застосування штучного інтелекту, нових біотехнологій. Час показав і дозволив виявити певні вади чинної редакції Кодексу, які потребують об'єктивного та прискіпливого аналізу. І якщо говорити про нагальні виклики, то серед них, зокрема: питання дерадянзації цивільного законодавства, маємо «вичистити» українське законодавство від застарілих норм; рекодифікація цивільного законодавства; адаптація українського законодавства до законодавства ЄС.

Анатолій Загородній, президент Національної академії наук України, академік НАН України, вручив Наталії Кузнецовій відзнаку НАН України «За наукові досягнення».

Також пані Кузнецову обрано почесним професором Національної академії внутрішніх справ України – професорську мантию ювілярці вручив ректор академії генерал поліції першого рангу Володимир Черней.

З привітальними промовами також виступили голова Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти Андрій Бутенко, ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка Володимир Бугров, було виголошено привітання від начальника Харківської обласної військової адміністрації Олега Синегубова.

Також під час привітань було презентовано книжку «Цивільне право України: погляд у майбутнє», яка була видана колегами та учнями професора Кузнецової з цієї нагоди.

Виступаючи з основною доповіддю форуму, Наталія Кузнецова розповіла про напрацювання робочої групи з оновлення цивільного законодавства та подальші виклики, які перед нею стоять. За її словами, після розгляду Верховною Радою України доопрацьованого до другого читання законопроекту №6013 і його прийняття для широкого обговорення буде представлена книга перша оновленого ЦК України. Також пані Кузнецова висловила сподівання, що до осені цього року будуть опрацьовані п'ять книг Цивільного кодексу.

Серед основних новел оновленого Цивільного кодексу України Наталія Кузнецова виділила загальну орієнтацію нашої держави на європейський вектор розвитку та післявоєнне відновлення країни.

Також у рамках форуму прозвучали виступи інших учасників, які висловили своє бачення щодо подальшого розвитку цивільного законодавства та його окремих інститутів.

[Програма форуму](#)

[Відео](#)

Наталія Кузнецова: «Порядність, професіоналізм, патріотизм» – [інтерв'ю «Юридичній практиці»](#)

Майбутнє цивільного права України обговорили учасники XIII міжнародного цивілістичного форуму – [репортаж «Юридичної практики»](#)
За матеріалами «Юридичної практики»
([вгору](#))

Додаток 43

05.04.2024

Премія НАН «За популяризацію науки»: хто став лауреатом?

Про це [повідомляє](#) пресслужба академії ([Світ](#)).

В номінації «Найкраща науково-популярна публікація (серія публікацій) про наукові розробки та досягнення, проблеми розвитку науки та (або) публікація періодичного друкованого/електронного ЗМІ про науку (журнали, газети, інтернет-сайти, зареєстровані як ЗМІ, наукові рубрики ЗМІ)» премію присуджено: головному редактору науково-популярного журналу «Світогляд» академіку НАН України Ярославу Яцківу; члену редколегії і редакції Науково-популярного журналу «Світогляд» кандидату фізико-математичних наук Ігорю Жуку; члену редакції Науково-популярного журналу «Світогляд» Сергію Вавілову – за публікацію періодичного друкованого/електронного журналу про науку.

У номінації «Найкраща програма про науку (радіо- та (або) телевізійні проєкти, які виходили на радіо-, телеканалах та (або) інтернет-мовленні), науково-популярний фільм» – ведучому телепроєкту «Security Talks» на «Апостроф TV» кандидату філологічних наук Валентину Бадраку; редактору телепроєкту «Security Talks» на «Апостроф TV» Владиславу Христофорову; головному оператору телеканалу «Апостроф TV» Михайлу Міщенко – за програму на телеканалі «Апостроф TV»: «Українська наука в обороні. Прорив України: лазери проти дронів. Новітні технології НАН України».

У номінації «Найкращий науково-просвітницький проєкт року (музейні, виставкові, фестивальні проєкти, лекторії, наукові кафе, спеціальні (тематичні) онлайн-проєкти, проєкти в соціальних мережах, подкасти, проєкти блогерів, проєкти інших форматів, що залучають широку громадськість (дорослих, дітей і школярів, студентів) до досягнень науки через публічні заходи)» – автору ідеї, ведучому і керівнику проєкту «Про науку. Компетентно» академіку НАН України Володимирі Семиноженку; журналісту проєкту «Про науку. Компетентно» Марині Половко; редактору

проєкту «Про науку. Компетентно» Марині Єрашко – за проєкт «Про науку. Компетентно» в соціальних мережах.

Лауреатам Премії буде вручено Диплом та грошову винагороду на щорічній сесії Загальних зборів НАН України. Окрім того, Президія НАН України прийняла рішення відзначити й інших учасників конкурсу почесними грамотами і подяками.

([вгору](#))

Додаток 44

03.04.2024

В рамках проєкту Science at Risk відбулася презентація білих книг

Серед науковців-авторів білих книг **чимало наших колег**: Наталія Гаращенко, Олександра Правдива, Олена Ципліцька, Анастасія Луценко ([Academ.City](#)).

В обговоренні результатів дослідження, презентації доробку команд взяли участь:

Олександра Антонюк, докторка фізико-математичних наук, голова наукового комітету Нацради з питань розвитку науки і технологій, заступниця директора з розвитку та інновацій Київського академічного університету, керівниця проєкту НП Academ.City;

Ольга Будник, Уповноважена Президента України з питань Фонду Президента України з підтримки освіти, науки та спорту;

Ольга Полоцька, виконавча директорка Національного фонду досліджень

Денис Курбатов, заступник Міністра освіти і науки України.

Антон Сененко, Старший науковий співробітник Інституту фізики НАН України, Український блогер. Фізик, популяризатор науки та співробітник освітньої платформи Prometheus:

"Після початку широкомасштабної, одне з науково-популярних видань України [Куншт](#) отримало грант від фонду Alfred P. Sloan Foundation на створення фактично аналітичного центру для написання білих книг (аналітичних матеріалів) щодо збереження, комунікації та відновлення науки в Україні в умовах війни. Дуже круті люди працювали рік, збирали дані, аналізували, формували гіпотези, обговорювали теорії та формували рекомендації для того, щоб наука в Україні не зникла остаточно.

Сьогодні ці білі книги було презентовано."

Стаття видання [Дзеркало тижня](#):

ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НАУКИ:

УКРАЇНСЬКІ ВЧЕНІ ПРЕЗЕНТУВАЛИ ДЕВ'ЯТЬ БІЛИХ КНИГ

30 науковців протягом дев'яти місяців в експертних робочих групах, збирали дані та ідеї щодо збереження, відновлення та розвитку української науки, проаналізували виклики, які постали через російсько-українську війну, і запропонували шляхи їх подолання.

Результатом цієї роботи стала презентація дев'яти білих книг (ще дві знаходяться у процесі підготовки):

- як трансформувати науково-інноваційну систему для повоєнного відновлення;
 - дослідницька інфраструктура в умовах повоєнного відновлення: від порятунку до зростання;
 - систематизація практик і рекомендацій українських інституцій з пошкодженою та зруйнованою дослідницькою інфраструктурою;
 - наукова діаспора – унікальний капітал для повоєнного відновлення України;
 - збереження музейних, архівних, бібліотечних і наукових колекцій в умовах війни;
 - збереження науковців в умовах війни та надзвичайних ситуацій;
 - адвокація науки в небезпеці;
 - популяризація науки під час криз та війн: виклики та можливості;
 - використання громадянської науки в умовах війн, криз та катастроф.
- ([вгору](#))

Додаток 45

29.04.2024

Відбувся перший день навчально-практичного та інформаційного заходу «Грантові можливості Національного фонду досліджень України та інструменти підтримки в рамках Програми “Горизонт Європа”»

Сьогодні (29 квітня – *Ред.*) у місті Івано-Франківськ пройшов перший день навчально-практичного та інформаційного заходу «Грантові можливості Національного фонду досліджень України та інструменти підтримки в рамках Програми “Горизонт Європа”» ([Національний фонд досліджень України](#)).

Захід було організовано Івано-Франківським національним технічним університетом нафти і газу спільно з Національним фондом досліджень України.

Розпочався захід з привітальних промов ректора Івано-Франківського національного технічного університету нафти й газу **Ігоря Чудика** та виконавчої директорки Національного фонду досліджень України **Ольги Полоцької**.

Робочу частину відкрив **Руслан Рачкевич**, доктор технічних наук, начальник Центру міжнародного співробітництва ІФНУНГ. Він розповів про реалії та перспективи науково-технічної, інноваційної та дослідницької діяльності Івано-Франківського національного технічного університету нафти й газу.

З боку НФДУ першою виступила начальниця управління грантового забезпечення Фонду **Тетяна Берегова**. Вона презентувала організаційну та технічну підтримку конкурсів, що проводить Фонд, а також поділилась

досвідом з грантового менеджменту та адміністрування. Учасники отримали цінні поради для успішної подачі заявки на отримання грантової підтримки.

Організаційно-правові аспекти грантового менеджменту НФДУ представили **Роман Палій**, начальник відділу правового забезпечення та **Андрій Матківський**, начальник відділу контролю за реалізацією грантових проєктів. Вони зупинились на важливих моментах, що стосуються правил участі у конкурсах НФДУ, зонах ризику, правил контролю за виконанням договорів про надання грантової підтримки грантоотримувачами.

Представники Фонду нагадали, що завжди готові надати учасникам методичну підтримку для уникнення помилок при подачі заявок. Сподіваємось, що інформація, отримана протягом заходу, стане корисною та вмотивує потенційних учасників брати участь у конкурсах НФДУ, а також ставати експертами. Проведення якісної наукової та науково-технічної експертизи проєктних пропозицій є пріоритетом, тому Фонд звертається до наукової спільноти в Україні і за кордоном ставати частиною цього процесу.

Далі учасники розглянули інноваційний розвиток України через призму діяльності УКРНОІВІ. Цей напрям представили **Ольга Кронда**, начальниця Департаменту розвитку інновацій Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій, представниця програмного комітету «Європейська інноваційна рада та європейські інноваційні екосистеми» Програми «Горизонт Європа» та **Галина Штогрин**, начальниця відділу координації грантової діяльності Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій.

З боку міжнародного співробітництва **Оксана Бережна**, генеральна директорка директорату інновацій та зв'язків науки з реальним сектором економіки Міністерства освіти і науки України, Національна координаторка Європейської асоціації COST в Україні, представниця програмного комітету «Європейська інноваційна рада та європейські інноваційні екосистеми» Програми «Горизонт Європа» презентувала досягнення, виклики, можливості для українських дослідників та інноваторів в Україні в рамках членства в Асоціації COST (European Cooperation in Science and Technology).

Можливості та перспективи участі в міжнародній європейській інноваційній науково-технічній програмі EUREKA представила учасникам **Олена Макаренко**, керівниця експертної групи з питань стратегування та інтеграції до Європейського дослідницького простору директорату розвитку науки Міністерства освіти і науки України, національний координатор EUREKA.

Другу частину події було повністю присвячено рамковій програмі «Горизонт Європа».

Ігор Таранов, начальник відділу «Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ розповів про діяльність Офісу та майбутні можливості для українських учасників.

Юридичні аспекти участі у Програмі «Горизонт Європа» висвітлила, **Юлія Ремінська**. Фінансові питання участі у Програмі «Горизонт Європа» окреслила головна спеціалістка Офісу **Надія Наумова**.

Окрім цього, головний спеціаліст Офісу **Олександр Моїсєєв** розповів учасникам про робочу програму WIDERA...

([вгору](#))

Додаток 46

Відбувся семінар «ORCID, як невід’ємна частина відомостей про автора та важливий елемент його іміджу»

В рамках XXI Міжнародної школи-семінару «Сучасні педагогічні технології в освіті», організованої Національним технічним університетом «Харківський політехнічний інститут» відбувся майстер клас «ORCID, ЯК НЕВІД’ЄМНА ЧАСТИНА ВІДОМОСТЕЙ ПРО АВТОРА ТА ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЙОГО ІМІДЖУ» за участю Франциско АЛЬСІНА – фахівця з технічної підтримки учасників Консорціуму ORCID та Софії ЖЕРЕБЧУК – завідуючої відділом європейської інтеграції та міжнародного співробітництва ДНТБ України ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

Під час семінару учасники отримали важливу інформацію про ORCID (Open Researcher and Contributor ID) та його значення для сучасних науковців і дослідників. Також розглянули місце ORCID в світовій дослідницькій інфраструктурі, його роль у взаємодії науковців, дослідницьких організацій та редакцій наукових видань.

Крім того, обговорили інтеграцію ORCID із різними платформами та сервісами, такими як наукові журнали, бази даних, репозиторії та системи університетського управління. Це дозволяє автоматизувати збір і оновлення інформації про наукові досягнення науковців та сприяє покращенню видимості досліджень.

Загалом, учасники семінару дізналися про важливість та практичне застосування ORCID у сучасному науковому середовищі, що сприятиме підвищенню ефективності наукової роботи та комунікацій між науковими спільнотами.

([вгору](#))

Додаток 47

Матеріали вебінару щодо електронних рішень для уніфікованого керування всіма бібліотечними ресурсами

У ході семінару особлива увага була приділена інструментам аналізу даних, які надає Alma. Зокрема, платформа дозволяє створювати звіти, аналізувати користувацькі потреби, вивчати попит на ресурси та визначати ефективність наданих бібліотекою послуг ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

Учасники вебінару дізналися, як Alma може допомогти усунути бар'єри та оптимізувати робочі процеси. Автоматизація та інтеграція з іншими системами, забезпечені платформою, роблять управління ресурсами бібліотеки більш ефективним та зручним.

Завдяки цьому заходу бібліотеки отримали важливі знання та інструменти для покращення своєї роботи та надання кращих послуг користувачам. Alma продовжує бути ключовим інструментом у сфері сучасного бібліотечного управління.

Запис вебінану доступний за [посиланням](#).

Питання стосовно продукту можна надсилати на email: Michal.Tomczyk@clarivate.com

([вгору](#))

Додаток 48

02.04.2024

Всеукраїнський конкурс «Бібліотека року 2024» та почесні відзнаки Української бібліотечної асоціації

Звання «Бібліотека року» присвоюється бібліотеці за кращий впроваджений інноваційний проєкт, що підтверджується відповідним дипломом ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Термін подання документів – **до 1 вересня 2024 року**.

Умови конкурсу викладені у [Положенні](#).

Увага! При підготовці документів на конкурс просимо вказати статистичні дані про бібліотеку-номінанта, а саме: бюджет за попередній рік (державне та недержавне фінансування), обсяг фондів, кількість співробітників (у тому числі бібліотечних) для порівняння стартових можливостей бібліотек.

Адмініструють конкурс «Бібліотека року 2024» члени Президії ВГО Українська бібліотечна асоціація.

Конкурсні заявки просимо надсилати на електронну пошту віцепрезидентки Асоціації Лугової Лариси Анатоліївни: luhova@gmail.com з поміткою «Конкурс «Бібліотека року 2024»».

До 1 вересня 2024 р. Президія ВГО Українська бібліотечна асоціація приймає подання на відзнаки Української бібліотечної асоціації:

- За відданість бібліотечній справі
- За внесок у бібліотекознавство
- За внесок у бібліотечну освіту
- Інклюзивна бібліотека
- Краще регіональне відділення

Детальніше про кожну відзнаку читайте на порталі Української бібліотечної асоціації в розділі [«Відзнаки Асоціації»](#).

Подання відповідно до Положення про відзнаку просимо надсилати на офіційну електронну адресу ВГО Українська бібліотечна асоціація info@ula.org.ua.
([вгору](#))

Додаток 49

15.04.2024

Українські школярі вибороли срібло на EOES-2024 – учнів запрошують до участі в наступному році

Це унікальні змагання, на яких школярі виконують експериментальні завдання з фізики, хімії та біології. В олімпіаді беруть участь лише країни ЄС: цьогоріч на ній зустрілися 46 команд із різних європейських держав ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Україна продемонструвала гідний результат — команда із трьох школярів увійшла до десятки найрезультативніших та здобула срібну нагороду. Команди виконали 2 складні експерименти, зокрема дослідження механізмів виникнення раку. Експериментальні тури відбувалися на базі Університету Люксембургу.

Наступного року олімпіаду прийматиме Хорватія, тож делегація Національного центру «Мала академія наук України» за підтримки МОН уже провела попередні домовленості щодо участі України в EOES-2025. До відбору для участі від України будуть запрошені переможці IV етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з хімії, фізики та біології 2024 року, які отримали I диплом, учасники Міжнародної молодіжної наукової олімпіади IJSO (International Junior Science Olympiad) 2024 та минулих років.

Олімпіада є унікальною можливістю для школярів продемонструвати експериментальні навички. Учасники працюють командно, а результат оцінюють колективно.

Для учнів 8–10 класів віком до 15 років включно, які цікавляться природничими науками, МОН також нагадує про можливість узяти участь у Міжнародній молодіжній науковій олімпіаді IJSO-2024. Реєстрація на добір триває до 8 травня 2024 року [див. детальніше](#).

([вгору](#))

Додаток 50

23.04.2024

МЕРЕЖА СТАРТАП-ШКІЛ – ІНКУБАТОРІВ – АКСЕЛЕРАТОРІВ НА БАЗІ ЗВО: РЕАЛІЗОВУЄМО ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ ПРОЄКТ

У межах експериментального проекту планують створити шість стартап-шкіл – інкубаторів – акселераторів. Для цього Міністерство освіти і науки України проведе конкурсний добір серед ЗВО та наукових установ ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Основні критерії конкурсного добору для закладів вищої освіти та наукових установ:

- комерційна ефективність наукових, науково-технічних проєктів;
- наявність інноваційної інфраструктури на базі закладу вищої освіти, наукової установи;
- досвід співпраці з приватним сектором;
- потенціал розвитку екосистеми стартапів закладу вищої освіти, наукової установи з урахуванням пріоритетних державних потреб.

Конкурсний добір та старт реалізації проєкту заплановано на початок літа 2024 року.

Мережа стартап-шкіл – інкубаторів-акселераторів допоможе в тестуванні наукових проєктів, пошуку та залученню інвесторів, наданні фінансової підтримки на початковому етапі розвитку стартапу. У подальшому планують залучити до проєкту якомога більше університетів та наукових установ всієї України.

Створення потужної стартап-екосистеми серед ЗВО та наукових установ підсилить економічний потенціал країни та дасть студентам та науковцям можливість розвивати стартапи.

([вгору](#))

Додаток 51

10.04.2024

Створення та підтримка розвитку Цифрових інноваційних хабів (Digital innovation hub (DIH))

Метою проєкту є збільшення спроможностей Цифрового інноваційного хабу «Віртуальний центр цифрових інновацій NOSC-UA DIH» ([Київський академічний університет](#)).

Інституційний розвиток NOSC-UA DIH направлений на посилення регіональної та міжнародної цифрової інноваційної екосистеми хмарних технологій та сервісів, що використовує ШІ, великі дані, блокчейн та наукові знання.

В рамках проєкту планується підготовка і надання послуг для МСП, НУО, організаціям підтримки бізнесу та державним органами влади, а також, виявлення напрямів співпраці та підготовки спільних цифрових проєктів з іншими цифровими інноваційними хабами України та ЄС за участі МСП у сферах глибоких технологій, зокрема: енергетики, агропродовольства, «зелених» технологій, індустрії 5.0 та охорони здоров'я. Передбачається проведення зустрічей, заходи співпраці з іншими країнами Східного Партнерства, зокрема з партнерами з Молдови.

Проєкт відбувається у межах проєкту міжнародної співпраці «Цифрова трансформація МСП у країнах Східного партнерства» за фінансової підтримки уряду Німеччини. Стратегічний виконавець проєкту – німецька

федеральна компанія GIZ Ukraine. Виконавчий партнер – "Virtual Center for Digital Innovation NOSC-UA DIH" (Київський Академічний Університет).

([вгору](#))

Додаток 52

18.04.2024

Воропай О., кандидатка економічних наук, координаторка проекту НП Academ.City

Гранти і менторство. Як українські університети підтримують стартапи та інновації під час війни

За цими ж принципами розвивається вся західна наука. Наприклад, університети та дослідницькі установи Німеччини у 2022 році залучили та ефективно використали на підприємницьку освіту та інші активності через гранти понад 18 млн євро, а українські університети та наукові установи — заледве мільйон. Отже, нам є куди зростати ([DSNews](#)).

За підтримки грантів ЄС

Після широкомасштабного вторгнення грантові кошти ЄС стали для багатьох українських університетів пріоритетом для латання фінансових прогалин і стимулювання наукових спільнот.

Наприклад, Європейський інститут технологій після успішного пілоту вирішив продовжити програму грантової підтримки університетів (EIT HEI)* до 2027 року. Спільнота EIT HEI серйозно налаштована на підтримку України, і наприкінці минулого року вона відкрила офіс в нашій країні. Починаючи з 2022 року в межах грантової програми EIT HEI було реалізовано 22 грантових проекти, мета яких — стимулювати розвиток підприємництва в університетах, надати їм ресурси для підтримки інноваційних ідей молодих науковців, проведення конкурсів студентських стартапів, підвищення спроможності університетів. Загалом, у 2023 році EIT-спільнота запустила понад 50 освітніх, підприємницьких і бізнес-активностей для України.

В Україні на регулярній основі діють програми фінансової підтримки стартапів (наприклад, програми Українського фонду стартапів), працюють інкубатори, доступні загальноєвропейські грантові програми EIS Accelerator. І це вже абсолютно "дорослий" рівень. А університетські програми значно простіші та дружелюбніші, адже дозволяють не боятися помилок, вчитися в процесі (learning by doing).

Незважаючи на те, що університетські активності з підтримки стартапів та інновацій — це переважно пре-інкубаційний рівень, схожий на банальні курси з підприємництва та ведення бізнесу, ключова перевага у таких проектах — викладачі, які є дійсно досвідченими менторами, і багато з них з власним бізнес-досвідом або ж власним стартапом.

Київський академічний університет

У 2022 році Державна наукова установа "Київський академічний університет" (КАУ) був у трійці лідерів серед українських організацій за сумою залучених грантів від ЕІТ НЕІ.

КАУ, як амбітний вищий навчальний заклад нового зразка, вже восьмий рік розвиває дослідницьку освіту і ставить собі за мету створити спільноту для студентів, у якій було б органічно поєднано освіту, науку та інновації у напрямі інтеграції України до Європейського дослідницького простору. Академічний університет був створений за зразком системи, яка вже добре себе зарекомендувала у ряді міжнародних освітніх центрів, зокрема, у Каліфорнійському технологічному інституті (Caltech), Массачусетському технологічному інституті (MIT), та ін.

Програми підтримки стартапів та інновацій, які реалізують КАУ, НП Academ.City

Venture Creation Course Lean Launchpad

Цей курс складається з двох модулів: вивчення теорії і практичної роботи над проектом. Теоретична частина доступна онлайн для самостійного опрацювання, а під час практики долучаються ментори з КАУ, Технічного університету Варни, Арктичного університету Тромсе, венчурних фондів G-Force, FastTrack та центру інновації Edinburg Innovations. Вони допомагають опрацювати бізнес-модель та пройти перші кроки розвитку інноваційного бізнес-проекту. Мета — успішний пітч команди на європейському конкурсі в Португалії. Додатковий бонус — отримані кредити можна зарахувати до своїх навчальних планів в університетах.

Курс 4innoripe

Це спільна підприємницька програма Ройтлінгенського університету (Німеччина), Загребської школи економіки та менеджменту (Хорватія), КАУ (Україна), Гельсінського університету (Фінляндія) за підтримки ЕІТ Food. Курс складається з трьох блоків: основні курси, майстер-класи та коучингові сесії. На основних курсах студенти формують проблеми і детально їх вивчають через дослідження користувачів. Вивчають соціальний чи екологічний виклик, щоб визначити джерело проблеми. Далі складають карту подорожі клієнта та створюють бачення продукту чи послуги на основі зібраних даних. Завершується курс підготовкою пітч-презентації для інвесторів, яку навчать робити зрозуміло і переконливо.

Менторська програма підтримки інноваційних проєктів

Програма для студентів КАУ, в якій студенти одночасно мають можливість створювати і сам продукт, і його бізнес-модель. З ними паралельно працюють наукові керівники з технічних спеціальностей (матеріалознавці, мікробіологи, спеціалісти з дослідження даних) та бізнес-ментори Academ.City. Це той підхід, який дозволяє відразу зрозуміти ринковий потенціал наукових досліджень.

BOOSTER інноваційних проєктів

Те, з чого власне все починалось і що успішно проводимо вже вп'яте цього року. Разом із колегами з Інституту економіки і прогнозування та ще

цілою когортою запрошених експертів зі сфери інтелектуальної власності, маркетингу, промислового дизайну. Цільова аудиторія цього разу не стільки студенти, скільки дослідники інститутів НАН України, які прагнуть комерціалізувати власні розробки. Результат — пітч-презентація, яку можна використати для подання на грантові конкурси, представлення проекту потенційному інвестору, пошуку партнерів. У межах BOOSTERу готуємо команди до участі у конкурсах Seeds of Bravery – проекту, вартістю 20 мільйонів євро, який фінансується Європейським Союзом у рамках Європейської ради з інновацій (EIC) для підтримки українських технологічних стартапів.

Головні виклики

Ми в КАУ реалізуємо згадані вище чотири програми. У якийсь момент ми самі злякались, що нам загрожує "канібалізм", бо усі чотири програми потрібно провести навесні 2024 року, а студентів у нас тільки 50. Однак нам вдалося. Усі проекти успішно залучили своїх учасників і зараз команди активно працюють, щоб у травні цього року представити результати своєї роботи.

Складно не лише з конкуренцією, але і з попитом. Час студентів дуже обмежений, а навчальне навантаження шалене. Тож, якою б цікавою і перспективною не була їхня бізнес-ідея, пріоритетом буде успішне складання іспитів. Тому важливо максимально інтегрувати ці активності в навчальний процес, не створюючи студентам додаткових проблем.

Ще один важливий момент — результат, отриманий після такої освітньої програми чи конкурсу. На жаль, університетам навіть за наявності грантових коштів дуже важко направити їх на грошові призи для команд-учасників. Не існує прозорої, чітко врегульованої процедури регрантингу для університетів. Тому доводиться щоразу шукати спонсорів для матеріального заохочення учасників, бо ж чашкою з логотипом точно нікого не здивуєш.

Замість підсумків

Грантові програми з іншими джерелами фінансування переважно з ЄС стимулюють підтримку стартапів та підприємництва в наших університетах і дослідницьких інститутах. У результаті для студентів стали доступні десятки освітніх курсів про те, як робити бізнес і заснувати стартап. Восени 2023 року під завершення звітнього періоду по грантах соцмережі були просто засипані анонсами про хакатони, марафони, стартап-конкурси і десятки інших активностей, де можна було представити свою ідею. Університети почали конкурувати за студентів, докладати зусиль для реклами своїх активностей, намагалися вирізнитись з-поміж конкурентів. Звучить дуже перспективно. Й за класикою ринкової економіки має сприяти формуванню високоякісної пропозиції активностей, які максимально задовольнятимуть потреби студентського стартап-ком'юніті.

І ще акцент: абсолютно для кожного університету, наукової інституції така підтримка з боку грантових програм — це справжнє підживлення через силу міжнародного нетворкінгу, розширення та зміцнення екосистеми, що

дуже важливо у період воєнного часу й для післявоєнного періоду відновлення. Так, війна — це найскладніше випробування, але вона парадоксальним чином відкрила чимало вікон можливостей, якими обов'язково маємо скористатися.

([вгору](#))

Додаток 53

25.04.2024

IP Week 2024: National IP&Innovations Hub презентував успішний досвід та нові можливості (відео)

Інноваційна економіка: що потрібно Україні? ([IP офіс](#)).

Україна докладає зусиль для розбудови інноваційної екосистеми, яка стане потужним драйвером економіки. На сьогодні Мінекономіки збирає інструменти, які допомагають бізнесу, інноваторам, підприємствам розширити виробництво, започаткувати власну справу, перевести інноваційну ідею в реальний сектор економіки. На цьому наголосив **Віталій Кіндратів, заступник Міністра економіки України**:

“Я пам'ятаю, як [IP&Innovations Hub](#) створювався півроку тому, і от ми вже на презентації результатів роботи й інструментів. Пропоную доєднати інструменти IP&I хабу до програми [“Зроблено в Україні”](#), щоб її посилити.

Наразі відкриваються відповідні центри цієї програми. Їх вже є 6, там підприємці отримують повний спектр послуг. Пропоную розмістити в цих центрах матеріали щодо діяльності IP офісу, щоб люди в регіонах мали інформацію”.

Також заступник Міністра економіки повідомив, що на цей рік державою забюджетовано масштабну програму індустриальних парків, які розміщують в собі виробництва, зокрема й інноваційні. Й IP офісу слід співпрацювати з ними.

Як інноваційна екосистема допомагає розвивати економіку держави і долати глобальні виклики, розповів **Ендрю Чайковський, директор Відділу підтримки технологій та інновацій ВОІВ ([WIPO](#))**:

“Країни, які інвестують у зміцнення своїх інноваційних екосистем, сприяють використанню інтелектуальної власності та підтримують винахідницькі та технологічні підприємства, мають більше шансів на процвітання в непевні часи. Центри підтримки технологій та інновацій ([TISC](#)) відіграють важливу роль у цих інноваційних екосистемах, надаючи доступ до величезного масиву інформації та знань, що містяться у світовій патентній системі, та підтримуючи їх ефективне використання.

У всьому світі TISCs продовжують розвиватися і пропонують дедалі ширший спектр послуг: від патентного пошуку – до трансферу технологій. Ці послуги охоплюють весь інноваційний цикл: від натхнення та ідеї – до створення продукту та його комерціалізації й використання”.

Про потреби бізнесу під час повномасштабної війни і на шляху вступу України до ЄС розповів **Валерій Король, віцепрезидент Торгово-промислової палати України:**

“Дуже часто малий чи середній бізнес спершу випускають продукт чи послугу, а вже потім займаються їх захистом. Але цим може зайнятись хтось інший.

Нам потрібно будувати нову економіку на нових моделях, а там інтелектуальна власність та її захист — пріоритет. Якщо ми хочемо інноваційну технологічну економіку, до цього треба бути готовими. Сподіваюсь, ми разом будемо грамотно входити на європейський ринок”.

Навіть в умовах повномасштабної війни ми бачимо дані, які свідчать про зростання показників національної економіки. І зараз вкрай важливо додати сервіси, які допомагатимуть бізнесам розвиватися. Українці здатні створити інноваційну та креативну економіку, їм просто треба дати відповідні інструменти. IP&Innovations Hub — один із таких інструментів, — наголосила **очільниця IP офісу Олена Орлюк, додавши:**

“До 40% ВВП Європейського Союзу продукують галузі, які засновані на інтелектуальній власності. Нам потрібно привчати український бізнес та суспільство в цілому ідентифікувати, реєструвати та захищати IP. Адже це збільшення перспектив розвитку, зростання вартості бізнесів та їх інвестиційної привабливості, вихід захищеними на європейські ринки”.

<https://youtu.be/Q5BXgjMk2nw>

Командою Національного хабу інтелектуальної власності та інновацій створено інтерактивні дашборди (мапи та інфографіка) щодо інноваційної екосистеми, сектору інтелектуальної власності, зареєстрованих технологій, рейтингування регіонів тощо. Інформація подається у регіональному розрізі станом на 20 березня 2024 року. Мапи розміщено на вебсайті IP офісу у розділі **“Сервіси”**.

[Переглянути інтерактивні мапи](#)

Топ-проекти та успішні кейси IP&I хабу

Про основні здобутки піврічної діяльності, найближчі плани, успішні кейси, розвиток регіональних інноваційних хабів та довгострокові перспективи йшлося під час презентації “Можливості National IP&Innovations Hub для інноваційного розвитку України”.

Зокрема Ольга Кронда, начальниця департаменту розвитку інновацій IP офісу, розповіла про сервіси та [послуги](#) для науки та бізнесу, які пропонує National IP&Innovations Hub. А також наголосила на тому, що, попри війну, Україна має й здобутки в IP галузі, чим дивує весь світ.

Дар’я Чайка, начальниця департаменту з економічних питань інноваційного розвитку IP офісу, розповіла про специфіку роботи IP&I хабу, який працює для всіх галузей, різних стейкхолдерів та цільових аудиторій.

National IP&Innovations Hub відкритий до партнерства. Адже його мета – поєднати ідеї інноваторів з грошима інвесторів, донорів та підприємств – для розвитку України.

Детальніше про роботу та кейси IP&I хабу – в презентації:

https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/04/National-ipi-hub-prez_web.pdf

Відеотрансляцію заходу дивіться на ютуб-каналі IP офісу:

https://youtu.be/c_iXBHlswT0

TISC Impact: досвід, виклики та перспективи

Стратегічний вектор розвитку [TISC](#), його візії та реалізацію презентувала **Анастасія Ярмолюк**, начальниця відділу розвитку мережі центрів підтримки технологій та інновацій IP офісу:

“Попри повномасштабну війну, українська мережа TISC показує значні результати, які вже відзначені WIPO. Проведено 72 просвітницькі заходи, відкрито 36 регіональних центрів TISC, з якими IP офіс у постійній підтримці, розроблено 21 інформаційно-аналітичний продукт”.

Про свій досвід діяльності TISC і пропозиції для покращення також розповіли:

- **Богдан Аврамчук**, заступник директора з науково-експертної діяльності УкрІНТЕІ, представник мережі TISC,
- **Олена Василенко**, м.н.с. лабораторії інновацій та трансферу технологій Інституту мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАНУ, представниця мережі TISC,
- **Наталія Передерій**, завідувач патентно-ліцензійного відділу «Дніпровської політехніки», представниця мережі TISC.

Lab2Market UA: акселерація для науковців

[Lab2Market UA](#) — це програма, яка започаткована IP&I хабом і діє з 2023 року. Про її особливості розповіла **Марина Зенова**, начальниця відділу розвитку інноваційної екосистеми IP офісу:

“Lab2Market UA — це своєрідна акселерація для науковців. Однак усі акселераційні та інкубаційні програми, які існують на сьогодні, в тому числі і в університетах, зазвичай спрямовані на створення студентських стартапів, яким набагато легше вийти на ринок. Особливостями нашої програми є те, що вона спрямована на розробки, які є результатами наукових досліджень. У цих розробках інтелектуальна власність повністю або частково належить університетам.

Одне із ключових завдань нашого проєкту — навчити науковців та менеджерів з трансферу технологій працювати з такими розробками, виводити їх на ринок”.

Своїм досвідом участі у програмі Lab2Market UA та успішними кейсами поділились:

- **Станіслав Барташевський**, доцент кафедри Транспортних систем та енергомеханічних комплексів НТУ «Дніпровська політехніка», CEO проєкту H2ydroGen,

- **Іван Новосьолов**, керівник освітніх програм ННЦ “Інноваційного хабу Житомирської політехніки”, СМО at MechLab 3D,
- **Тетяна Булана**, доцентка кафедри інформаційних технологій та комп’ютерної інженерії НТУ “Дніпровська політехніка”.

Також було презентовано програми [Lab2Market MedTech](#) та [Lab2Market Veterano](#).

Фото: Ілля Носик

Читайте також інші новини IP Week 2004:

[IP Week 2024: суди, адміністративний та позасудові способи захисту \(відео\)](#)

[Моніторинг порушень і боротьба з контрафактом: День IP захисту під час IP Week \(відео\)](#)

[Як захистити українську книгу: в межах IP Week відбувся круглий стіл щодо контрафакту у книговидавництві \(відео\)](#)

[Як ідеї змінюють світ: урок IP Academy в межах IP Week про творчі екоініціативи](#)

[Сталий розвиток, інтелектуальна власність та “зелене” майбутнє: стартував IP Week 2024 \(відео\)](#)

[Тиждень інтелектуальної власності 2024: запрошуємо на серію заходів, присвячених IP та інноваціям](#)

(вгору)

Додаток 54

У звіті про тренди IFLA за 2023 рік розглянуто перешкоди, які заважають бібліотекам впливати на сталий розвиток, а також запропоновано шляхи подолання цих перешкод. Головна тема цього видання – фактори, що впливають на здатність бібліотек робити внесок у досягнення сталого розвитку ([Українська бібліотечна асоціація/Ukrainian Library Association](#)).

Звіт висвітлює 12 трендів, які можуть уповільнювати цей внесок, починаючи від сприйняття бібліотек, цінності інформації та знань в цілому до більш ширших – соціальних, економічних, політичних і екологічних трендів.

🟢 Оновлені 12 трендів 2023 року включають:

1. Бібліотеки все частіше розглядаються як неактуальні у світі, що змінюється.

2. Світ йде шляхом, який применшує цінність інфраструктури, керованої громадою, та інформації для розвитку.

3. У багатьох країнах скорочуються державні видатки, а отже і можливості для інвестицій.

4. Більш різноманітні суспільства ускладнюють надання універсальних послуг та досягнення рівності.

5. Регулювання цифрових просторів прискорюється, але без урахування впливу на те, як бібліотеки підтримують розвиток.

6. Дедалі більш невизначений світ посилює виклики та ускладнює надання послуг.

7. Існують постійні та зростаючі бар'єри для побудови партнерств задля розвитку.

8. Стійкі географічні нерівності посилюються нерівномірним інвестуванням у публічні послуги.

9. Бібліотечні та інформаційні працівники розглядаються як допоміжні, а не самостійні суб'єкти розвитку.

10. Глобалізація продовжується, відкриваючи нові очікування щодо доступу до інформації.

11. Навіть попри покращення зв'язку, цифровий розрив зберігається і стає дедалі серйознішим.

12. Ми занадто зайняті боротьбою з кризою, щоб мислити стратегічно.

 Запрошуємо вас ознайомитися з повним звітом на нашому порталі <https://bit.ly/3Vy3g9k> та долучитися до дискусії про майбутнє бібліотек!

([вгору](#))

Додаток 55

22.04.2024

Старт проєкту IFLA з цифрової грамотності «Усюди завжди», квітень 2024 р.

Зі зростаючим поколінням людей, які покладаються на Інтернет для навчання, розваг і спілкування, надзвичайно важливо розвивати їхню здатність ставити критичні запитання про те, як технології впливають на їхнє життя, їхні спільноти та планету. Креативна та ігрова інтервенція [«Усюди завжди»](#) допоможе дорослим і молоді зрозуміти цифровий світ і впевнено орієнтуватися у ньому. А провідниками на цьому шляху можуть бути бібліотекарі та працівники формальної і неформальної освіти ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

<...> Компанія Tactical Tech та її молодіжна ініціатива What the Future Wants розробила набір цікавих та інноваційних ресурсів і методів цифрової грамотності, які можна використовувати як у формальному, так і в неформальному навчальному середовищі. Розроблені спільно з 300 особами та 100 викладачами з усього світу ресурси допоможуть фасилітаторам орієнтувати людей на важливі теми, включаючи базове розуміння штучного інтелекту, приховану за технологіями роботу, розпізнавання дизайну, що привертає увагу до популярних ігор, вивчення фізичної інфраструктури, яка живить Інтернет, та багато інших тем.

[«Усюди завжди»](#) використовує практичні приклади, просту і знайому мову та привабливі візуальні ефекти, що робить її доступним інтерактивним досвідом, який резонує з людьми різного віку. Використовуючи ці ресурси, фасилітатори можуть створити унікальний простір, де люди можуть розмірковувати про свої стосунки з технологіями, досліджуючи, як

технології та невидимі системи, як-от алгоритми, впливають на їхні життя та відносини. Люди також можуть підвищити свою впевненість, активно формуючи кращі звички цифрової конфіденційності.

<...> Ця інтервенція може стати навчальною платформою для змістовного дослідження та обговорення, а також місцем для натхнення, яке заохочує людей, освітян і бібліотекарів діяти та формувати цифровий світ, у якому вони хочуть жити.

Участь бібліотек у таких ініціативах відіграє важливу роль у подоланні цифрового розриву, сприяє цифровій інтеграції, добробуту та відповідальному використанню Інтернету різними віковими категоріями населення, особливо молоддю.

У проєкті беруть участь:

- ВГО Українська бібліотечна асоціація
- Національна бібліотека Польщі
- Мережа університетських та наукових бібліотек Іспанії
- Західний Університет Тімішоара (Румунія)
- Міська бібліотека м.Рієка (Хорватія)

Детальніше про старт проєкту читайте тут: [Launch of 'Everywhere All the Time' – a digital literacy intervention that fosters critical conversations about technology and AI – IFLA](#)

<...>

([вгору](#))

Додаток 56

23.04.2024

Висновки конференції «Розкриття потенціалу наукової комунікації в дослідженнях та формування політик»

12-13 березня 2024 року в Брюсселі, Бельгія, під егідою головування Бельгії в Раді ЄС 2024 відбулась [конференція](#) високого рівня 'Розкриття потенціалу наукової комунікації в дослідженнях та формування політик'. Співорганізаторами заходу виступили [Дослідницький фонд Фландрії \(FWO\)](#), [Фонд наукових досліджень Бельгії \(F.R.S.-FNRS\)](#) та асоціація [Science Europe \(SE\)](#) ([Національний фонд досліджень України](#)).

Конференція підкреслила важливість інтеграції наукової комунікації в дослідницькі та інноваційні системи, закликавши політиків визначити пріоритетність її значення на національному, європейському та глобальному рівнях, а також наголосила на необхідності надання своєчасних даних для вирішення суспільних викликів у всіх дисциплінах, залучення громадян і підтримки державних інвестицій в дослідження, засновані на системі цінностей.

Крім того, конференція сприяла розвитку інституційних інструментів для покращення комунікаційних навичок дослідників, визнанню наукової комунікації як професії, стратегіям боротьби з дезінформацією в сучасному

поляризованому середовищі, а також продемонструвала успішні ініціативи, що надихають на інноваційні підходи для покращення залучення громадськості.

Виконавча директорка Національного фонду досліджень України Ольга Полоцька взяла онлайн-участь в обговореннях у форматі Deep Dive, під час яких разом з іншими представниками національних дослідницьких спільнот та політиків обговорила низку важливих питань, таких як цілі комунікаційних повідомлень, адресованих політикам, механізми, що використовуються для комунікації з політиками, основні виклики, з якими стикається дослідницька спільнота, та які меседжі їм надсилати, а також специфіку комунікації, орієнтованої на політику, в кризових ситуаціях.

Ключові тези

Для організацій, дослідників і політиків вкрай важливо покращувати наукову комунікацію, щоб сприяти розумінню громадськістю наукового процесу та довірі до нього. Це стає дедалі важливішим у часи загострення суспільних викликів і поширення дезінформації.

Необхідно надавати пріоритет недискримінаційному залученню аудиторії та краще інформувати про межі наукових процесів. Наукову грамотність слід розвивати з раннього віку, впроваджуючи концепцію науки як суспільного блага. Комулятивно це підкреслить цінність пошуку знань через фундаментальні дослідження та свободу наукового пошуку. Тому ефективне інформування про тісний зв'язок між дослідженнями, освітою та інноваціями є вкрай необхідним.

Наукова комунікація має важливе значення для донесення ідеї про те, що фінансування наукових досліджень є інвестицією, а не витратами. Необхідно стратегічно інтегрувати науково-просвітницькі ініціативи із самого старту дослідницьких програм і проєктів, щоб продемонструвати цінність інвестицій у дослідження для вирішення нагальних суспільних проблем, а також покращити розуміння самого дослідницького процесу.

Заклик до європейських установ, національних урядів та дослідницьких організацій:

1. Стимулювати наукову комунікацію в дослідницькому середовищі шляхом кращого визнання та підтримки. Фінансову підтримку слід надавати для спеціального навчання комунікаційним навичкам; для подальшої інтеграції комунікаційної складової в наукову кар'єру; а також для сприяння національним і міжнародним платформам співпраці для обміну кращими практиками. Дослідники мають отримувати визнання та винагороду за їхні зусилля у сфері наукової комунікації в рамках систем оцінювання наукових досліджень.
2. Визнати спеціалістів у галузі наукової комунікації професіоналами, які застосовують доказові підходи, а наукову комунікацію – окремою галуззю знань і досліджень. Співпраця між дослідниками та такими спеціалістами має вирішальне значення для забезпечення того, щоб результати досліджень ставали корисними, доступними та

передавалися громадянам і суспільству в цілому, а також для формування розуміння наукового процесу серед різних аудиторій.

3. Популяризувати та розвивати грамотність у сфері штучного інтелекту та прозорість даних для відповідального використання штучного інтелекту (ШІ) в науковій комунікації. Довіра до ШІ залежатиме від залучення організацій до вирішення питань підзвітності, прозорості, регулювання та упередженості, щоб забезпечити етичну та ефективну інтеграцію цього інструменту в дослідницькі та комунікаційні практики.
4. Прийняти низку основних принципів відповідальної наукової комунікації, що ґрунтуються на прозорості, інклюзивності, доброчесності, підзвітності, повазі до автономії та своєчасності. Це зумовлює необхідність вирішення таких проблем, як прозорість наукової комунікації, сприяння критичному публічному дискурсу, підвищення медіаграмотності, повага до дисциплінарних відмінностей, багатомовність, а також пріоритетність навичок критичного мислення та довіри молоді до науки.

Політики, дослідницькі організації та фахівці з комунікації несуть спільну відповідальність за вдосконалення своєї політики і практики в галузі наукової комунікації, щоб підвищити обізнаність про те, як працюють дослідження.

Science Europe та її організації-члени, серед яких і НФДУ, закликають до просування наукової комунікації як невід'ємної складової досліджень та інновацій. Ми закликаємо долучитися до наведених вище повідомлень та рекомендацій, щоб розкрити потенціал наукової комунікації об'єднувати дослідження, уряди та бізнеси, щоб забезпечити доступність, прозорість та вплив науки на благо суспільства.

[\(вгору\)](#)

Додаток 57

17.04.2024

Доступ до міжнародних наукових ресурсів для українських учених: проєкт Research4Life

Research4Life — проєкт, організований у форматі державно-приватного партнерства Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ), Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО), Програмою ООН із навколишнього середовища (ЮНЕП), Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ), Міжнародною організацією праці (МОП), Корнельським і Єльським університетами, а також Міжнародною асоціацією науково-технічних і медичних видавців. Від 2002 року в межах проєкту понад 10,5 тис. установ із понад 125 країн, що розвиваються, отримали онлайн-доступ до академічної та професійної рецензованої наукової літератури ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Нагадаємо, що українська наукова спільнота в межах проєкту Research4Life, продовжує отримувати безоплатний доступ до важливих світових електронних ресурсів. З березня 2022 року, завдяки підтримці видавців-партнерів, українські науковці можуть вільно користуватися колекціями журналів, книг, базами даних та довідковими матеріалами. МОН є також адміністратором із налаштування доступу до Research4Life.

На початку 2023 року Україну було переведено до групи країн «А» в межах проєкту, що забезпечило низку переваг, зокрема повнотекстовий доступ до наукових ресурсів.

Понад 550 українських установ уже зареєструвалися на порталі Research4Life, користуючись можливостями для своїх досліджень станом на сьогодні.

У березні 2024 року відбулася знакова щорічна зустріч координаторів «Research4Life Country Connectors», де українські представники вперше взяли активну участь. За результатами цієї зустрічі у щорічному звіті проєкту виділено спеціальний розділ, присвячений Україні. Цей розділ детально висвітлює участь наших установ у проєкті та підвищення обізнаності про можливості Research4Life серед українських дослідників. Детальніше про звіт за [покликанням](#).

Важливий аспект: попри значну кількість зареєстрованих установ, у багатьох із них доступ мало використовується, а працівники недостатньо обізнані з можливостями, які пропонує їм партнерство Research4Life.

З іншою актуальною інформацією щодо отримання доступу до Research4Life та можливості використання порталу можна ознайомитися [детальніше](#).

Довідково:

Восени 2023 року було ініційовано низку україномовних вебінарів для підвищення обізнаності науковців, записи яких доступні на сайті Державної науково-технічної бібліотеки України.

([вгору](#))

Додаток 58

Державна науково-технічна бібліотека України підписала Барселонську декларацію щодо відкритої інформації про дослідження

Декларацію щодо Відкритої інформації про дослідження підготувала група, з 25 експертів, які репрезентували організації, що проводять, фінансують та оцінюють дослідження. Група зустрілася в Барселоні у листопаді 2023 року на семінарі, організованому Фондом SIRIS. Підготовку Декларації координували Біанка Крамер (Sesame Open Science project), Камерон Нейлон (Curtin Open Knowledge Initiative, Університет Кертін) та Людо Вальтман (Центр наукових та технологічних досліджень, Лейденський університет) ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

Підписанти Барселонської декларації своїм підписом декларують наступні зобов'язання:

1. Зробити відкритість обов'язковою умовою для дослідницької інформації, що вони використовують або виробляють.

2. Підтримувати розвиток інфраструктур, які використовують відкриті дослідницькі дані.

3. Підтримувати колективні зусилля, спрямовані на прискорення переходу до відкритої наукової інформації.

Організації, які бажають дізнатися більше про Декларацію або бажають її підписати, можуть звертатися за адресою contact@barcelona-declaration.org

Посилання на [текст](#) Декларації
([вгору](#))

Додаток 59

02.04.2024

ВПЛИВ ПРАВИЛ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ НА КНИГИ У ТОРГОВЕЛЬНІЙ МЕРЕЖІ

Професор міжнародних відносин Ноттінгемського університету вважає, що вимога публікації у відкритому доступі зробила б історичні розділи книжкових магазинів вужчими за обсягом та обмежила коло їх авторів. Підтверджуючи, що відкритий доступ – це добре, Рорі звертає увагу на аргументи на користь радикального руйнування традиційних видавничих моделей у першу чергу стосовно наукових журналів. Однак коли справа доходить до видавництва та розповсюдження книжок, то маємо класичний випадок згубних непередбачуваних наслідків від гарних намірів. Звісно, комерційному видавництву не вигідно безплатно завантажувати книгу у відкритий доступ відразу після її публікації. Є певні усталені правила: книга у м'якій обкладинці зазвичай виходить через 18 місяців після першої публікації. Звісно, багато авторів пишуть популярні книги, які не містять оригінальних досліджень та призначені для роз'яснення ширшому загалу предмету та суті проблеми. А університети з обмеженими фінансовими можливостями все менш охоче фінансують дослідницьку діяльність та все менше підтримують видавництво книг, особливо популяризаторських. Поява нових моделей вже призвела до того, що академічні видавництва почали стягувати величезні кошти за підготовку книг та надання їх у золотий відкритий доступ. Та університети не мають для книговидання достатніх фінансових ресурсів, що може скоротити до мінімуму кількість ЗВО, які на практиці підтримують публікації. І це будуть ЗВО, які отримують цільове зовнішнє фінансування для покриття відповідних витрат. Отже, перехід до керованих спільнотою моделей відкритого доступу стосовно академічних монографій є багатообіцяючим, але він вимагає зваженого підходу ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

([вгору](#))

15.04.2024

Огляд літератури та метааналіз з Rayyan

Як на мене, основна перевага [Rayyan](#) в тому, що можна створити проєкт і за допомогою емейлу запросити інших співавторів спільно керувати, відбирати та аналізувати літературу для оглядів ([Пан Бібліотекар](#)).

Сервіс має різні рівні передплати, але для того, щоб оцінити красу ідеї нам достатньо базового безплатного пакета. Для прикладу, я створив огляд про російський фашизм – назвав та описав проєкт, обрав тип огляду та наукову галузь.

Потім імпортуємо записи. Всі [популярні формати](#) файлів підтримуються, відтак легко проводимо імпорт з реферативної бази даних, чи з бібліографічного менеджера.

[Rayyan](#) успішно проковтнув записи, тож переходимо до аналізу літератури та генерації огляду, чи метааналізу. Добре, що є кнопка “*невпевнений*”, тому до деяких записів можна повернутися згодом, або відпасувати неоднозначний запис співавторам.

Реальний свіжий приклад використання Rayyan для створення PRISMA-огляду можна [переглянути в Journal of Information Science](#).

Зауважте як все-таки нині складно конкурувати із західними дослідниками у яких є бюджет на купівлю навчальних курсів, онлайн інструментів та даних. Нічого, зате у нас є ентузіазм та Google Таблиці!

([вгору](#))

03.04.2024

СТРАТЕГІЧНИЙ ПЛАН «ГОРИЗОНТ ЄВРОПА» 2025-2027

Він визначає ключові стратегічні орієнтири для фінансування досліджень та інновацій ЄС: зелений перехід; цифровий перехід; більш стійка, конкурентоспроможна, інклюзивна та демократична Європа. Вони спрямовані на підтримку вирішення ключових глобальних проблем, таких як зміна клімату, втрата біорізноманіття, цифровий перехід і старіння населення. Відкрита стратегічна автономія та забезпечення провідної ролі Європи у розробленні та розгортанні критичних технологій, є основними принципами стратегії. На них побудовано дев'ять нових європейських партнерств: «Здоров'я мозку», «Ліси та лісове господарство для сталого майбутнього», «Інноваційні матеріали для ЄС», «Сировина для зеленого та цифрового переходу», «Стійка культурна спадщина», «Соціальні трансформації та стійкість», «Сонячна фотоелектрика», «Текстиль майбутнього» та «Віртуальні світи». Також документ містить огляд набутих досягнень ЄС у цій сфері. Стратегічний план передбачає надання збалансованої підтримки діяльності з різними рівнями зрілості та

технологічної готовності, – від генерування знань і досліджень на ранніх стадіях, до інновацій, демонстраційних і перших заходів («живі лабораторії» та «маяки»). Він покликаний зміцнювати спільні дослідницькі проекти з низьким рівнем технологічної готовності та рівнем зрілості в рамках компонента III та забезпечувати ефективну інтеграцію соціальних і гуманітарних наук у всі кластери ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Детальніше: <http://surl.li/seybu>, <http://surl.li/sexzz>, <http://surl.li/pwiki>, <http://surl.li/seugv>, <http://surl.li/rvbem>
([вгору](#))

Додаток 62

16.04.2024

ДАВАЙТЕ ПЕРЕЙМЕНУЄМО ПОСТДОКІВ І АСПІРАНТІВ

На сайті Times Higher Education опублікована стаття Мішеля Нардена «Перейменування постдоків і аспірантів підвищить повагу, зарплату і прогрес» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ній автор задається питанням: у якій ще галузі люди, які пройшли таку велику попередню підготовку, вважатимуться всього лише стажерами і пропонує називати їх відповідно до того, ким вони фактично є – дослідниками. Мішель розмірковує над тим, хто такий «постдок», чим відрізняється аспірант від інших науковців та запитує, чи мають вони затребувані на ринку навички? Відповіді на ці запитання можуть бути очевидними для тих, хто працює в академічній сфері. Сам автор статті стверджує, що у науці постдоків зазвичай розглядають як простих стажерів і, відповідно, погано їм платять. Необхідно здійснити переоцінку посад та їх найменування. Термінологія, що використовується наразі до дослідників-початківців, – це ярлик, що формує сприйняття і спотворює реальність. Звання «аспірант» і «постдок» приховують фаховий характер і досвід цих посад та цементують ієрархію, що необґрунтовано продовжує період навчання і виправдовує нижчу оплату праці у купі з нестабільними контрактами. Мішель пропонує називати аспіранта «молодшим дослідником», а постдока – просто «дослідником», додаючи інформацію про їх ступінь досвіду (наприклад, «незалежний дослідник» або «старший науковий співробітник», які будуть присвоюватися кафедрами по мірі кар'єрного зростання цих молодих науковців).

([вгору](#))

Додаток 63

30.04.2024

Понад 50 університетів Великобританії скорочують робочі місця

Хоча більшість британських університетів повідомили про надлишок у 2022–2023 роках після кількох років шаленого набору іноземних студентів під час і одразу після пандемії COVID, прогнози на цей і наступний рік є похмурими ([Світ](#)).

Експерти з розміщення студентів кажуть, що іноземні студенти відкладають бронювання свого житла, доки уряд не відверне погрози ще більше посилити студентські візи, а також зростає невизначеність щодо майбутнього маршруту випускників після навчання.

Це призвело до попередження Університетів Великобританії (<https://www.universitiesuk.ac.uk/.../universities-uk...>) про те, що кількість віз для навчання, виданих минулого року, зменшилася на 5,5% і що негативна риторика та вороже ставлення уряду до іноземних студентів продовжує знижувати попит на навчання у Великобританії серед іноземних студентів.

«Майже половина (45%) майбутніх студентів кажуть, що вони б переглянули місце навчання, якби пропозицію про роботу після навчання було обмежено», — заявив представник університетів Великобританії.

Санам Арора, засновник і голова Національної індійської спілки студентів і випускників (NISAU) Великобританії, повторив це попередження: «70% індійських студентів сказали нам, що для них критично важливо отримати досвід роботи в країні, в якій вони навчаються після закінчення навчання».

Студенти підстраховуються

Доктор Джанет Ілієва, засновник і директор Education Insight, каже, що все більше іноземних студентів підстраховуються і подають заявки на отримання студентських віз до кількох країн, залишаючи остаточне рішення щодо того, де навчатися, на потім у циклі набору та вступу.

«Отже, зменшення кількості виданих студентських віз (для Великобританії) применшує масштаби скорочень, про які повідомляють університети», — сказала вона University World News .

Ілієва також попередила, що минулорічний аналіз фінансового стану, проведений Управлінням у справах студентів Англії, який вказав на «погіршення, але порівняно здорове фінансове становище», тепер виглядає досить застарілим.

«Здебільшого стабільне фінансове здоров'я пояснюється очікуваним збільшенням міжнародних гонорарів і найму персоналу. Ми знаємо, що цього не сталося, а це означає, що основне джерело зростання зникло.

«Ми також бачимо, що нещодавне збільшення кількості іноземних студентів у Великій Британії відбулося на рівні післядипломної освіти, яка становила 64% іноземних студентів у 2021–2022 роках», — сказала Ілієва. Як повідомляє University World News, саме цей ринок спостерігав найрізкіші падіння споживання в січні.

Падіння депозитів

Перш ніж зробити Великобританію менш привабливою для іноземних студентів, Ілієва закликала уряд переглянути дані Enrolly, які показують

величезне падіння кількості виданих підтверджень про зарахування на навчання та депозитів для вступу в січні, особливо на рік. викладав аспірантуру, кількість яких знизилася на -70% для Нігерії та -33% для Індії порівняно з минулим роком.

Вона та інші представники сектору вищої освіти побоюються, що уряд може скоротити або скасувати програму Graduate Route, яка дозволила 175 872 випускникам залишатися у Великій Британії протягом двох років у пошуках роботи після того, як цю схему було повторно запроваджено у 2021 році. Наразі Консультативний комітет з питань міграції розглядає можливість навчання для аспірантів, який звітуватиме міністру внутрішніх справ Джеймсу Клеверлі 14 травня 2024 року.

У травні також очікуються останні дані про міграцію, а також цифри Вищого Агентства статистики освіти, яке покаже, чи зросла кількість іноземних студентів у Великій Британії з піку 2021-2022 років у 679 970.

Оскільки багато британських університетів повідомляють про збитки через навчання домашніх студентів внаслідок заморожування плати за навчання для англійських студентів з 2017 року на максимумі 9250 фунтів стерлінгів (11 500 доларів США), вищі навчальні заклади стали залежати від плати за навчання іноземних студентів, яка часто вдвічі або втричі вищі, ніж плата за британських студентів.

Таким чином, будь-яке значне падіння кількості іноземних студентів загрожуватиме університетам, які зуміли утриматися у фінансовому плані, незважаючи на фіксовану плату за навчання вдома та швидку інфляцію. За словами Деніела Сміта, засновника консультаційної групи з питань студентського житла та доброго менеджменту, яка допомагає клієнтам з інвестиціями в житло для студентів, є багато причин для занепокоєння. Він сказав, що хоча Unite, провідний постачальник студентського житла у Великій Британії, цього року знизився лише на 4% у кількості бронювань, він зосереджений на університетах Russell Group, які, як правило, є найпопулярнішими серед китайських студентів. За його словами, деякі інші оператори, які обслуговують університети «рівня 2», скоротилися на 40% порівняно з бронюваннями за минулий рік. Опублікувавши публікацію на LinkedIn, Сміт сказав: «З розмов з ринками здається, що іноземні студенти відкладають бронювання житла за ціною, але також існує стриманість через ворожу позицію уряду щодо іноземних студентів».

Він погодився, що «іноземні студенти підстраховуються» і що китайські студенти, зокрема, «подають заявки до кількох країн і кількох університетів», додавши: «Хороша новина полягає в тому, що з обмеженнями імміграції в Канаді, Австралії та можливим обранням Трампа президентом США, перспективи невизначені для іноземних студентів у всьому світі, а не лише у Великій Британії».

Пакети звільнення

Уся ця невизначеність спонукає керівників університетів у Великій Британії продовжувати плани, які вони, ймовірно, мали в запасі, щоб

скоротити менш популярні курси та запровадити пакети звільнень для постраждалих співробітників, а також пропонувати заохочення дострокового виходу на пенсію тим співробітникам, яким набридло падінь. академічна оплата праці та підвищене навантаження.

Декілька тисяч академічних і адміністративних посад було втрачено або буде втрачено в найближчі кілька місяців, оскільки університети скорочують менш прибуткові програми, згідно з опублікованою сторінкою веб-сайту, яка відстежує звільнення та боротьбу з ними.

Сайт під назвою «UK HE Shrinking» управляється філією Союзу університетів і коледжів (UCU) Лондонського університету королеви Мері.

До 25 квітня 2024 року було зафіксовано скорочення програм і звільнення, оголошене в 52 британських університетах.

Деякі курси були звільнені після того, як викладачі УКУ погрожували страйком, зокрема сучасні мови в Абердинському та Кентському університетах.

Проте в кількох університетах тривають інші страйкові вибори, тоді як деякі філії УКУ покладаються на петиції, щоб спробувати зберегти курси, або співпрацюють з керівництвом, щоб уникнути примусових звільнень шляхом узгодження нових практик роботи.

Мистецтво та гуманітарні науки під загрозою

Мистецтво та гуманітарні науки піддаються найбільшому ризику через скорочення, про які було оголошено або які плануються, відповідно до трека профспілок «UK HE Shrinking», який також повідомляє про скорочення часу дослідження в цьому секторі.

У той час як англійська та сучасні мови були позбавлені відрізання в Університеті Кента, курси, які планується вийти, включають історію мистецтва, музику та аудіотехнології, філософію, релігієзнавство, антропологію, охорону здоров'я та соціальне забезпечення та журналістику.

Це ще не все. Віце-канцлер Кенту, професор Карен Кокс, оголосила, що піде у відставку в травні, що призвело до того, що генеральний секретар UCU Джо Грейді сказала: «Віце-канцлер Карен Кокс виглядає як підпалювач, який намагається втекти з місця події, тепер, коли було оголошено про її відставку».

Очікуються й інші «дострокові відставки» серед керівників університетів.

У Голдсмітс Лондонського університету стверджують, що під загрозою 130 посад, кількість яких оскаржується керівництвом, але постраждали факультети антропології, англійської мови та творчого письма, історії, музики, психології, соціології, театру та перформансу та візуальної культури, а деякі втративши половину штату, повідомляє UCU.

Майкл Розен, телеведучий, колишній лауреат дитячих поетів і професор дитячої літератури, який пропрацював у Goldsmiths протягом 10 років, описав загрозу масового звільнення як «нестерпну».

Пріямовада Гопал, професор постколоніальних досліджень Кембриджського університету, сказав The Guardian: «Звільнення, оголошене керівництвом Goldsmiths, є жахливим актом культурного та соціального вандалізму, який знищить вивчення та викладання гуманітарних наук не лише в цій країні. інституція, але Британія загалом».

Університет Нортумбрії в Ньюкаслі планував скоротити витрати на персонал на 12,5 мільйонів фунтів стерлінгів, але УКУ заявив, що зіткнувся з погрозами примусового звільнення.

Саутгемптон іде проти течії

Список втрат робочих місць можна продовжувати й продовжувати, але одним із університетів, який протидіє цій тенденції, є Саутгемптонський університет, який нещодавно оголосив, що призначає 180 нових науковців до 2025 року.

Професор Філіп Райт, старший віце-президент (науковий) університету Університет Саутгемптона сказав University World News: «Наша кампанія з набору академічних кадрів є справжньою інвестицією в майбутнє та підтримує наші амбіції щодо зростання як у розмірі, так і в формі освіти, досліджень, обміну знаннями та бізнесу.

«Розумне фінансове управління, наша зростаюча репутація», а також чітка стратегія означають, що ми змогли вийти з постпандемічного періоду, незважаючи на виклики, з якими зіткнувся сектор». Він сказав, що

університет зосередився на забезпеченні високоякісного досвіду студентів і робить інвестиції «без необхідності скорочувати пропоновані курси».

Нік Мітчелл

([вгору](#))

Шляхи розвитку української науки

Інформаційно-аналітичний бюлетень
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101

Упорядник Натаров Олег Олександрович

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03
E-mail: siaz2014@ukr.net
Сайт: <http://nbuviap.gov.ua/>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 7871 від 28.06.2023 р.